T.C.
POLİS AKADEMİSİ
GÜVENLİK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜVENLİK STRATEJİLERİ VE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

İSTİHBARATIN TARİHSEL GELİŞİMİNDE TÜRKİYE VE ABD KARŞILAŞTIRILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mehmet DEMİRBAŞ

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Ali TEKİNER

Ankara- 2017

ONAY

Mehmet DEMİRBAŞ tarafından hazırlanan "İstihbaratın Tarihsel Gelişimi ve Yapılanmasında Türkiye ve ABD Karşılaştırılması" başlıklı bu çalışma, 22/06/2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda (oybirliği / ~~oyçokluğu~~) ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi Anabilim Dalı İstihbarat Araştırmaları Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

.....

Mehmet Ali TEKİNER (Başkan) (Danışman)

.....

Yrd. Doç. Dr. Ayşe Çolpan KAVUNCU

.....

Yrd. Doç. Seda ÖZ YILDIZ

TELİF HAKLARI BEYANNAMESİ

GÜVENLİK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlardan her seferinde yollama yaparak yararlandığımı belirtir; bunu şerefimle beyan ederim.

Enstitü veya başka herhangi bir mercii tarafından belli bir zamana bağlı kalmaksızın, tezimle ilgili bu beyana aykırı bir durumun tespit edilmesi durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

22/06/2017

Mehmet DEMiRBAŞ

ÖZET

T.C.
Polis Akademisi
Güvenlik Bilimleri Enstitüsü
Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi Anabilim Dalı
İstihbaratın Tarihsel Gelişiminde Türkiye ve ABD Karşılaştırılması
Hazırlayan: Mehmet DEMİRBAŞ
Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mehmet Ali TEKİNER
128- 2017

Geçmişten günümüze istihbarat ihtiyacı devletler, ordular ve karar vericiler için giderek artış göstermiştir. Bundan dolayı, istihbaratın önemi de sürekli olarak artmıştır. İstihbaratın önemindeki bu artış, onu zamanla daha geniş alanlara yaymış ve istihbarat için yeni teknikler üretilmesini sağlamıştır. Alanında sürekli yenileme ve geliştirme gösteren istihbarat, hem akademik alanda hem de uygulama alanında çalışılması önemli bir konu haline gelmiştir. İstihbaratın gelişim sürecini daha iyi incelemek ve gözlemlemek için onun tarihsel sürecini de araştırmak gerekmektedir. Tarihsel süreç içerisinde istihbaratın gelişmesine önemli katkı bulunduran ülkelerden biri de Amerika Birleşik Devletleridir. ABD, yaşamış olduğu zorluklar karşısında mücadele edebilmek için sürekli olarak istihbarat kullanma ihtiyacı duymuştur. Bu ihtiyaç sonucunda istihbarat alanında olumlu gelişmeler yaşanmıştır. Bu çalışmada da istihbarat tarihini incelerken ABD ve Türkiye üzerinden karşılaştırma ile inceleme yapılacaktır. Bu sayede hem istihbaratın tarihi sürecinde iki ülke de nasıl gelişmeler göstermiş hem de tarihte müttefik sayılabilecek iki ülkenin istihbarat yapılanmalarında birbirlerine benzerlik kurabilmişler mi gözlemlenebilecektir.

Anahtar Kelimeler: İstihbarat, İstihbarat Çarkı, Stratejik İstihbarat, Türkiye'deki İstihbarat Tarihi, ABD'deki İstihbarat Tarihi,

ABSTRACT

The Republic of Turkey
Police Academy
Institute of Security Sciences
Department of Security Strategies and Management
Comparison of Turkey and US in the Historical Development of Intelligence
Mehmet DEMİRBAŞ
Master's Thesis
Supervisor: Yrd. Doç. Dr. Mehmet Ali TEKİNER
128- 2017

From past to present the requirements of intelligence have increased steadily for states, army and decision makers. Hence, the importance of intelligence has increased continuously. This increase in the importance of intelligence has spread it to a wider area over time and led to the production of new techniques for information. The intelligence showing continuous innovation and development has become an important issue to study both in the academic and application area. The historical process of the intelligence should be also investigated in order to examine and observe its developing process better. Also, within the historical process, one of the countries providing an important contribution to the development of intelligence is the United States of America. US has constantly needed to use intelligence in order to able to fight against difficulties experienced. As a result of this need, there have been positive developments in the intelligence field. In this study, an investigation will be performed through the comparison of US and Turkey when reviewing the history of intelligence. In this way, it will be able to be observed what developments have occurred in these two countries within the historical process of the intelligence and what similarities have been in intelligence embodiments of these two countries that can be considered as allies in the history.

Keywords: Intelligence, Intelligence cycle, Strategic Intelligence, Intelligence History in Turkey, Intelligence History in US

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TEZ ONAY SAYFASI II
TELİF HAKLARI BEYANNAMESİ III
ÖZET IV
ABSTRACT V
İÇİNDEKİLER VI
KISALTMALAR LİSTESİ IX
ŞEKİLLER LİSTESİ X
GİRİŞ 1
1. Araştırmanın Amacı 2
2. Araştırmanın Yöntemi 3
3. Araştırmanın Sınırlılıkları 5

BİRİNCİ BÖLÜM
KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. İSTİHBARAT KAVRAMI 7
1.2. İSTİHBARAT TOPLAMA METOTLARI 11
1.2.1. İnsana Dayalı İstihbarat (Humint) 12
1.2.2. Teknik İstihbarat (Techint) 14
1.2.3. Açık Kaynak İstihbaratı (Osint) 18
1.3. İSTİHBARAT ÇARKI 21
1.3.1. İstek (Talep) 23
1.3.2. Planlama ve Bilgilerin Toplanması 24
1.3.3. Tasnif ve Analiz 25
1.3.4. Yorum ve Dağıtım 28
1.4. STRATEJİK İSTİHBARAT 29
1.4.1. Strateji Kavramı 29
1.4.2. Stratejik İstihbarat 30
1.4.3. Stratejik-Taktik-Operasyonel İstihbarat 32

1.4.4. Stratejik İstihbarat Analizi 34
1.5. İSTİHBARAT-GÜVENLİK-DIŞ POLİTİKA İLİŞKİSİ 35
1.5.1. Milli Güvenlik-İç Güvenlik 35
1.5.2. Dış Politika ve Dış Güvenlik 37

İKİNCİ BÖLÜM
TÜRKİYE'DEKİ İSTİHBARAT TARİHİ VE YAPILANMASI

2.1. OSMANLI İMPARATORLUĞUNUN SON DÖNEMLERİNDE İSTİHBARAT 40
2.1.1. Yıldız İstihbarat Teşkilatı 41
2.1.2. İstibdat Dönemi ve Yıldız İstihbarat Teşkilatı 43
2.1.3. İttihat Terakki ve 31 Mart Olayı 43
2.1.4. Teşkilat-ı Mahsusa 45
2.1.5. Milli Mücadele Dönemi Gizli Gruplar 49
2.2. CUMHURİYET İLE GELEN İSTİHBARAT İHTİYACI 51
2.2.1. Hatay Sorunun Çözümü ve İstihbarat 54
2.2.2. İkinci Dünya Savaşında Türkiye'nin İstihbaratı 55
2.2.4. 1955, 6-7 Eylül Olaylarının İstihbarat Açısından Önemi 60
2.2.5. MAH'dan Milli İstihbarat Teşkilatına Dönüşüm 64
2.3. POLİS NİZAMNAMESİ VE POLİS TEŞKİLATININ KURULUŞU TÜRKİYE'DE İÇ İSTİHBARATIN KURUMSALLAŞMASI 67

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
AMERİKA'DAKİ İSTİHBARAT TARİHİ VE YAPILANMASI

3.1. AMERİKAN GÜVENLİK POLİTİKASINA BAKIŞ 74
3.2. AMERİKAN İSTİHBARAT TARİHİ 76
3.2.1. Amerikan İç Savaşı ve İstihbarat 78
3.3. BARIŞ ZAMANI İSTİHBARAT 81
3.4. BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞINDA AMERİKAN İSTİHBARATI 83

3.5. MODERN İSTİHBARAT YAPILANMASINA GEÇİŞ 84
3.5.1. Soğuk Savaş Dönemi İstihbarat ve 1947 Ulusal Güvenlik Yasası.. 87
3.5.1.1. 1950 ve 1960 Yıllarındaki Gelişmeler 89
3.5.1.2. 1970'ler ABD İstihbarat Reformları 92
3.5.1.3. 1980'li Yıllar ve ABD İstihbaratı 96
3.5.1.4. 21. Yüzyıl ABD İstihbarat Yapılanmasında Değişiklik 11 Eylül Etkisi 98
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME 102
KAYNAKÇA 116
ÖZGEÇMİŞ 128

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD : Amerika Birleşik Devletleri
CIA : Central Intelligence Agency
DNI : Director of National Intelligence
EGM : Emniyet Genel Müdürlüğü
EHUR : Erkan-I Harbiye-İ Umumiye Riyaseti
ETK : Emniyet Teşkilatı Kanunu
FBI : Federal Bureau of Investigation
HUMINT : Human Intelligence
İDB : İstihbarat Daire Başkanlığı
İHA : İnsansız Hava Aracı
İKK : İstihbarata Karşı Koyma
KTC : Kıbrıs Türktür Cemiyeti
MAH/MEH : Milli Amale Hizmetleri/Milli Emniyet Hizmetleri
MİT : Milli İstihbarat Teşkilatı
NRO : National Reconnaissance Office
NSA : National Security Agency
OSC : Open Source Center
OSINT : Open Source Intelligence
PHOINT : Photograph Intelligence
PVSK : Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu
TDK : Türk Dil Kurumu
TECHINT : Technical Intelligence
YİT : Yıldız İstihbarat Teşkilatı

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1: HUMINT Piramidi 14
Şekil 1.2: Stratejik Analiz Uygulamaları 35

GİRİŞ

Teknolojinin gelişmesiyle istihbarat faaliyetlerinde de gelişmeler meydana gelmiştir. Teknolojik gelişmeler istihbarat faaliyetlerine yeni yöntem ve metotların katılmasında yardımcı olmuştur. Birinci Dünya Savaşında sinyal istihbaratının ortaya çıkması ve Zimmermann Telgrafı gibi olaylar, devletlerin istihbarat faaliyetlerine önem vermesini sağlamıştır. Ülkelerin istihbarat faaliyetlerine önem vermesi, istihbarat araştırmalarının akademik çalışmalarda da yer almasının önünü açmıştır. Bu nedenlerden dolayı, istihbarat konusu uygulamadan veya sahadan, teori yani akademik alana da geçiş yapmıştır. Akademik anlamda istihbarat çalışması yapan düşünürler birçok istihbarat konusu (istihbaratın tanımı, teorisi, hataları, denetimi, vb.) hakkında araştırmalar yapmıştır. Bu araştırmalar günümüzde de daha geniş alanlarda ve sayı bakımından daha çok düşünür tarafından önemli çalışmalar ile devam ettirilmektedir.

Bu çalışmada Türkiye ve Amerika Birleşik Devlet'inin (ABD) istihbarat tarihlerinin mukayesesi ele alınacaktır. Karşılaştırma çalışmasında elde edilmek istenen amaçlar şu şekilde sıralanabilir;

- İki ülkenin özellikle İkinci Dünya Savaşından itibaren istihbarat alanında gerçekleştirmiş olduğu değişimleri ve gelişmeleri öne çıkarmak.
- Türkiye ve ABD'nin 1945-1990 yılları arasındaki istihbarat tarihlerini, yapılanma şekillerini ve amaçlarını incelemek.
- İki ülkenin istihbaratındaki değişim ve gelişim süreçlerinde benzerlikleri ve farklılıkları gözlemlemek.
- İki ülkenin istihbaratın gelişmesinde ne tür etkenlerin rol aldığını gözlemlemek.

Çalışmanın çerçevesini üç bölüm oluşturacaktır:

Birinci bölümde istihbarat konusunun doktrindeki kavramsal ve kuramsal çerçevesinde yapılan tanımlar oluşturacaktır. Ayrıca, stratejik istihbaratın ortaya çıkışı ve önemi konusunda bilgi verilecektir. Birinci bölümün son konusunu istihbarat, güvenlik ve dış politika ilişkisi oluşturacaktır.

İkinci bölümde Türkiye'nin istihbarat tarihi konusu detaylandırılacaktır. İkinci bölümün ana hatlarını İkinci Dünya Savaşından sonraki süreçte istihbarat alanında yapılmış olan değişiklikler, teşkilatlanmalar ve gelişmeler ön plana çıkartılacak ve bunların nedenlerinden bahsedilecektir.

Üçüncü bölümü ABD'nin istihbarat tarihi oluşturacaktır. ABD, İkinci Dünya Savaşı sonrasında istihbarat alanında ne tür değişikliklere gitmiş, istihbarat örgütlenmeleri yapmış ve istihbarat gelişmelerinde neler tetikleyici olmuştur konuları incelenecektir.

Çalışmanın son bölümünü sonuç ve değerlendirme kısmı oluşturacaktır. Sonuç ve değerlendirme bölümde Türkiye ve ABD istihbarat tarihleri mukayese edilecektir. Aynı zaman dilimlerinde hangi değişikliklere gidilmiş, bu değişiklikler ne amaçla yapılmış, sonuçlarında ne olmuş vb. konular detaylandırılacaktır.

1. Araştırmanın Amacı

Bu tez, istihbarat kavramı, Türkiye ve ABD'nin istihbarat tarihi alanında yapılmış olan kaynakların taranması ve incelenmesi sonucunda ortaya çıkmıştır. Tez çalışmasında Türkiye ve ABD mukayesesinin yapılmasında öncelikle Türkiye'de istihbarat tarihi ile ilgili olarak Türkçe literatüre katkı yapılmak amaçlanmıştır. Türkiye'de istihbarat alanında yapılmış olan yüksek lisans ve doktora seviyesinde çalışmalar mevcuttur. Bu tezle birlikte yapılan çalışmalara ülkemizin istihbarat tarihi alnında da yeni bir katkı olması planlanmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti tarihi incelendiği vakit genel olarak batı yanlısı bir dış politika izlediği görülmektedir. Türkiye'nin 1950 yıllarından itibaren NATO, BM, AGİT ve AB gibi bölgesel ve uluslararası organizasyonlara katılması ve bu amaç doğrultusunda hareket etmesi batı yanlısı bir dış politikanın ürünü olarak kabul görmektedir. İki ülkenin NATO gibi bölgesel örgütlerde rol alması aynı amaçlar doğrultusunda hareket edildiğinin bir göstergesi olacağından Türkiye ve ABD arasında da bir yakınlaşma olduğunu ön görmek mümkün olmaktadır. Özellikle Soğuk Savaş döneminde Sovyet karşıtı politikalardan dolayı Türkiye ve ABD'nin ortak çıkar amaçlı müttefik bir politika izlediği de görülmektedir. Truman Doktrini

ve Marshall yardımları Türkiye'yi ABD'ye bir adım daha yaklaştıran politikalar olduğu kabul edilebilir bir gerçektir. Bu politikaların bir sonucu olarak ABD ile Türkiye arasındaki ilişkiler genelde iyi tutulduğunu söylemek mümkündür.

Çalışmanın sonucunda cumhuriyet tarihinde istihbarat yapılanmasındaki gelişmelerin evreleri ön plana çıkartılacaktır. ABD gibi gelişmiş bir ülke ile mukayese sonucunda da Türk istihbaratının aynı zaman dilimlerinde benzer gelişimler gösterip göstermediğini ölçme imkanı bulunması planlanmaktadır.

Türkiye ve ABD arasındaki uzun süreli yakın ilişkiler sonucunda iki ülkenin güvenlik alanında da ortak hareket ettiği ve bunun sonucunda da istihbarat alanında iş birliği yaptığını ön görmek mümkündür. Bu iş birliği sonucunda Türkiye ve ABD birbirinden etkilenmiş midir? Eğer etkileşim meydana geldiyse bu etkileşim hangi alanda ve nasıl olmuştur? Sorularına cevap bulma amaçlanmaktadır.

Türkiye'nin dış politikada BM ve NATO'ya üye olması, 1950'li yıllardan günümüze AB'ye tam üyelik çalışmaları batı yanlısı bir dış politikanın ürünü olarak kabul görmektedir. Soğuk Savaş döneminde ABD'nin Truman Doktrini ve Marshall yardımları sayesinde Türkiye ile yakınlaşması, batı yanlısı dış politikayı destekleyen bir başka veri olarak kabul görmektedir. ABD'nin mali yardımlar vasıtasıyla Türkiye ile yakın ilişkileri, iki ülkenin güvenlik politikalarına da sirayet ettiği kabul edilebilir bir gerçektir. Güvenlik politikalarının bir ürünü olan istihbarat yapılanması ve iş birliği de iki ülkenin etkileşiminde gerçekleşmesi ön görülmektedir. Bu noktada ABD ve Türkiye istihbarat yapılanma sürecinde birbirini etkilemiştir veya Türkiye, ABD'den etkilenerek ABD modelli bir istihbarat yapılanması oluşturmuştur.

Çalışmada bu önerilerin geçerliliği iki ülkenin istihbarat tarihi incelenerek sınanacaktır.

2. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada araştırma yöntemlerinden nitel araştırma metodu tercih edilmiştir. Nitel araştırma yöntemi sosyal bilimler alanında sıkça kullanılan bir araştırma metodudur. Çalışma boyunca "niçin", "neden" ve "ne şekilde" gibi sorularının cevaplarını bulmada araştırmacıya yardımcı olmaktadır. Nitel araştırmanın özellikleri

şu şekilde sıralanabilmektedir: bir durumun gerçekliğini yansıtmaktadır, elde edilen sonuçlar üzerinden teori üretilmesi kolaydır, çeşitli ve farklı faktörlerin anlaşılmasında yardımcı olmaktadır, araştırma sonuçların uygulanabilirliği daha yüksektir.

Araştırma yöntemlerinde kullanılan türleri iki başlık altında toplamak mümkündür. Bunlardan biri nicel araştırma yöntemi, diğeri de nitel araştırmadır. Nicel araştırmada istatiksel veriler kullanılmaktadır. "ne kadar", "ne miktarda" ve "ne kadar sık" gibi sorulara cevap aranmaktadır.

Nitel araştırma insanların yaşam tarzlarını, öykülerini, davranışlarını, örgütsel yapılarını ve toplumsal değişmeyi anlamaya yönelik bilgi üretme süreçlerinden biridir. Nitel araştırma sayesinde insanların olaylara ne tür anlamlar yüklediklerini anlama imkanı bulunmaktadır.

Nitel araştırma metodunda herhangi bir çalışma için veri toplamak amacıyla kullanılan birtakım yöntemler vardır. Bunlardan bir tanesi de ikincil (kaynak) verilerdir. İkincil kaynaklar, farklı amaçlar doğrultusunda başka araştırmacılar veya kurumlar tarafından hazırlanmış, tasnif edilmiş ve depolanmıştır. Sosyal bilimlerde yapılan çalışma ve araştırmalar için -özellikle karşılaştırmalı çalışmalarda- ikincil veri kaynaklarının kullanılması araştırmacı için zengin içerikli bir çalışma imkanı sağlamaktadır.

Bu nedenden dolayı Sosyal Bilimlerde araştırma metotlarından biri olan nitel veri toplama yöntemleri istihbarat çalışmalarında oldukça fazla kullanılan bir yöntemdir. Bu tez çalışmasında da hedeflenen amaca ulaşabilmek için araştırma yöntemi olarak nitel çalışma yapılacaktır. İkincil veriler olan akademik kitaplar, makaleler, gazete arşivleri, ABD istihbarat servislerinin açık kaynak erişimi sağladığı arşiv bilgileri, daha önce istihbarat servislerinde çalışmış ABD kökenli istihbaratçıların akademik alanda yapmış olduğu çalışmalar ve internet kaynakları taranacak ve betimsel analiz metodu kullanılacaktır. Bu sayede, yazılı-basılı ve belgeler içinde bulunan bilgiler sistematik olarak ortaya çıkartılacaktır. Sonuç olarak, belirli bir zaman diliminde iki ülkenin karşılaştırılması yerli ve yabancı kaynaklar üzerinden yapılarak başarıya ulaşılması amaçlanmaktadır.

3. Araştırmanın Sınırlılıkları

İstihbarat çalışmaları dünya üzerinde popülerliğini arttırsa da mevcut çalışmalar konusunda yeterli doygunluğa ulaşılamadığı düşünülmektedir. İstihbaratın doktrinde uzun yıllar uluslararası ilişkiler çalışmalarının bir alt dalı veya parçası olarak görülmesi istihbarat çalışmalarının gerektiği hedefe ulaşmasında bir engel olmuştur. Ayrıca, istihbarat çalışmaları akademik alanda araştırılırken gizlilik teşkil ettiği için üretilen teorilerin uygulama alanında tam olarak ölçülememektedir. Bu nedenlerden dolayı istihbarat çalışmalarında kaynak sıkıntısı yaşanmaktadır. Bu tez çalışması sürecinde kaynak taraması yapılırken sayıca kısıtlı kaynakların olduğu fark edilmiştir.

İstihbarat alanında yapılan çalışmalarda ortaya çıkan bazı sınırlılıklar bulunmaktadır. Bu sınırlılığın en temel nedeni istihbaratın devletler açısından gizlilik teşkil etmesi ve bundan dolayı uygulamada var olan istihbarat ile ilgili bilgilerin akademik alanda açık ve ayrıntılı bir şekilde uygulanamamasıdır.

İstihbarat, doğası gereği gizli kabul edilmektedir. Bu görüş yapılmak istenen çalışmalarda veri sıkıntısını doğurmaktadır. Çalışmada ulaşmak istenen veriler ve yapılmak istenen mülakatlar yapılamamıştır. Bu kaynak sıkıntısı, ABD istihbarat servislerinin geçmişte merkeze rapor olarak gönderdiği ve günümüzde uzun süre geçmesinden dolayı açığa çıkarttığı arşiv bilgileri sayesinde aşılmaya çalışılmıştır. Ayrıca, ABD'nin önemli istihbarat teşkilatlarında görev yapan ve daha sonra akademik alanda pratik-uygulama ve teori tecrübelerini birleştirerek çalışmalar yapan düşünürlerin kaynakları incelenerek de pratikteki görüşlerinde akademik çalışmaya katılması sağlanmıştır.

Türk tarihi çok köklü bir geçmişe sahiptir. Türk istihbarat tarihi başlı başına bir tez konusu dahi olabilmektedir. Bu nedenden dolayı, Türk istihbaratının köklerine detaylı inmek konunun geniş olması bakımından ele alınmamıştır. ABD, istihbarat tarihi bakımından da sürekli olarak değişiklikler göstermiştir. Yaşanan çok fazla değişimden dolayı ABD istihbarat tarihi de Türk istihbarat tarihi gibi başlı başına ayrı bir tez konusu olabilmektedir. Bu nedenlerden dolayı, çalışmanın konusunu oluşturan Türkiye ve ABD istihbarat tarihleri ve yapılanmaları, 1945 yılı ile başlayan

Soğuk Savaş dönemi ve Soğuk Savaşın sona erdiği 1990'lı yılları arasını hedeflenmiştir. Ancak, Soğuk Savaş dönemi ile Soğuk Savaş öncesinin birbirleriyle çok yakın bağlantıları olduğundan dolayı ve çalışma genelinde bütünlük sağlamak amacıyla ülkelerin istihbarat tarihleri daha geriden alınmıştır.

Türkiye'de ki istihbarat örgütleri ve kamu kurumları da çalışma sürecinde adı zikredilecektir. Her ne kadar kamu kurumlarımız hakkında olumsuz bir görüş ve söylem kullanılma niyeti taşımak mümkün dahi olmasa da okuyucu böyle bir anlam çıkarabilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. İSTİHBARAT KAVRAMI

İstihbarat ile ilgili yapılan çalışmaları daha iyi anlayabilmek için öncelikle istihbarat kavramının tam anlamıyla ne olduğunu da bilmek gerekmektedir. İstihbaratın kelime anlamından daha çok ne olduğunu ve ne için kullanıldığını anlamak konuya hakim olmayı sağlayacaktır. İstihbarat tarihine bakarken, ulusların veya orduların istihbarat kullanımında farklılıklar ve gelişmeler görülmektedir. Günümüzde de aynı durum devam etmektedir.

İstihbaratı tanımlamanın birçok farklı yolu mevcuttur. Akademik çalışmalarda da istihbarat için yapılmış değişik tanımlar bulunmaktadır. Bu tanımlar kişilerin veya ülkelerin bakış açılarına göre değişmektedir. Bundan dolayı akademik alanda istihbarat için yapılmış kesin bir tanım yoktur. Bir diğer ifadeyle, düşünürler, doktrinde istihbarat için ortak bir tanımda buluşamamışlardır.

İstihbaratı geçmiş, bugün ve gelecek olarak inceleyen David Kahn, yapmış olduğu çalışmada istihbaratı tanımlarken, istihbarat için geniş manada "bilgi" olarak tanımlamıştır (Gill vd., 2009: 4). Kahn'ın yapmış olduğu kısa tanım doğrudur ama tek başına istihbaratın ne olduğunu anlamaya yardımcı olmamaktadır.

İstihbaratı "bilgi" olarak açıklayan başka tanımlamalarda vardır. Fakat, buradaki tanımlar bilgiyi de açıklamaktadır. İstihbarattaki bilgi düşmanı tanımlamada, anlamada, gözlemlemede ve araştırmada kullanma olarak tanımlanmıştır (Warner, 2008). Bilgi olmadan istihbaratın da olmayacağı anlaşılmaktadır. Bunun için bilgi, istihbaratta önemli rol oynamaktadır.

Doktrinde istihbaratı bilgiden çok daha kapsamlı olduğunu belirten açıklamalarda mevcuttur. İstihbarat, görülmeyeni görerek geleceği tahmin etme değil, nitel ve nicel araştırmalara dayanan bilimsel araştırma metottur. İstihbarat analizcilere çözümler üretme ve karar vericilere savunulabilir karar alma opsiyonu sunmaktadır (Prunckun, 2010: 1).

Karar vericilerde istihbaratın kullanılmasında önemli rol oynamaktadır. Politika üreten kişiler veya karar vericiler ülkelerdeki istihbarat kültürünü ve istihbarat şekillenmesini önemli ölçüde değiştirmektedirler. Wheaton ve Beerbower, istihbaratın bir bilgiden daha fazlası olduğunu savunmaktadırlar. İstihbaratın, karar vericiler için belirsizlikleri azalttığını ve karar vericilere fayda sağladığını açıklamışlardır (Gill vd., 2009: 17).

Uluslararası arenanın anarşi yapısı ve ülkelerin birbirleriyle sürekli mücadele halinde olması devletlerin istihbaratı farklı bakış açıları ile kullanmasına da yol açmaktadır. Realist bir görüş ile istihbarata yaklaşımda bulunan Sims, istihbaratı uluslararası ilişkilerde devletler arasında kaçınılmaz bir yön olarak tanımlamaktadır. Ayrıca, istihbaratın karar almadaki etkinliğini daha da arttırdığını savunmuştur (Gill vd., 2009: 17).

Stratejik istihbarat alanında önemli çalışmaları bulunan Sherman Kent, istihbaratı bilgi, organizasyon ve faaliyet olarak tanımlamaktadır. Bu düşünce daha sonra başka düşünürler tarafından da geliştirilmiştir. Lowenthal (2009) yapmış olduğu istihbarat tanımı çalışmasında da Kent'in istihbarat için olan tanımını süreç, ürün ve organizasyon olarak geliştirmiştir.

Süreç, bilgilerin toplanması, analizi ve dağıtılması olarak tanımlanmıştır. Ürün ise sürecin sonucunda ortaya çıkan olarak değerlendirilmiştir. Organizasyon, işlevlerin gerçekleştirilmesi olarak tanımlanmıştır (Lowenthal, 2009: 8).

Doktrinde Lowenthal gibi istihbaratı bir süreç ve ürün olarak tanımlamış düşünürler vardır. Genel olarak, yapılmış olan tanımlar bilginin süreç sonrası istihbarata dönüşmesidir. İstihbarat hem süreç hem de faaliyet olarak tanımlanabilir. Bundan dolayı istihbarat yapılan bir çalışmadır. Diğer bir yandan, sürecin son ürünüdür. Başka bir ifadeyle, geliştirme veya üretmeden bahsetmek mümkündür (McDowel, 2009: 11).

Ülkelerin istihbarat kültürlerine baktığımız zamanda benzer tanımlar ile karşılaşılmaktadır. Amerika Birleşik Devletler Ordusu istihbaratı bir ürün olarak tanımladığı görülmektedir. İstihbarat, ilgili bütün bilgilerin toplanması, analiz

edilmesi, birleştirilmesi ve yorumlanması sonucu ortaya çıkan üründür (Bimfort, 2011).

ABD, genel olarak istihbaratı, politika yapıcıların ulusal güvenlik konularında karar vermelerini kolaylaştırma olarak tanımlamaktadır. Amerikan kültüründe istihbarat, analiz edilmiş ve bir araya getirilmiş bilgiler olarak tanımlanabilmektedir. Bu noktada istihbaratın üç aşamalı bir metot olduğu görülmektedir; ürün, süreç ve organizasyon.

- Ürün, politika yapıcıların ihtiyacı olan bilgilerin işlenmesi olarak tanımlanmaktadır.
- Süreç, bilginin tanımlanması, toplanması ve analizi olarak belirtilmiştir.
- Organizasyon ise daha geniş çaplı bir yapıya; ham bilgileri istihbarat ürünü haline getiren bireysel organizasyondan, geniş topluluklara değinmektedir (FBIa, 2016).

Türkiye'de istihbaratın nasıl tanımlandığına baktığımız da ise "bilgilerin toplanması, mevcut bilgilerle karşılaştırılması, bu bilgilerin analizi, değerlendirilmesi, birleştirilmesi ve yorumlanması sonunda ortaya çıkan hasıladır." (Güven'den akt. Aydın, 2008: 20)

İstihbarat faaliyeti çok aşamalı basamaklara sahiptir. Bu basamaklardan ilkini bilginin toplanması oluşturmaktadır. İkinci basamakta analiz yer almaktadır. Bu basamak, toplanan bilgilerin bir araya getirilmesi ve üzerinde çalışarak değerlendirme sürecidir. Analiz sonucunda yeni sonuçlar çıkartılır ve stratejiler belirlenir. Son basamak, faaliyet sürecinden oluşmaktadır. İkinci basamakta tespit edilen stratejilerin eyleme konulma aşamasıdır (Çınar, 1997:104).

Türkiye'de de istihbarat zamanla farklı tanımlamalar ile değişikliklere uğramıştır. Bu değişiklikler bize Türk istihbaratın olumlu yönde geliştiğini, faaliyet alanlarının arttığını ve istihbaratın önemli bir hale geldiğini göstermektedir. 1940 yılında yapılan bir tanımda bunu görmek mümkündür. "İstihbarat, haber toplama ve maksada göre haber yaymadan ibaret bir faaliyettir" (Serim'den akt. Çınar, 1997: 106). İstihbaratın olumlu yön de değişmesi ve Türkiye'de kendisini geliştirmesi ile bu kısa tanımda yerini başka tanımlara bırakmıştır. 1996 yılındaki Milli İstihbarat Teşkilatının yayınlarında istihbarat daha detaylı tanımlanmıştır:

> "İstihbarat, devletler için öncelikli ve hayati ihtiyaçlardandır… Haberlerin elde edilmesi, analizi ve sentezi olarak tanımlanan istihbarat çarkı safhalarında, nitelikli insan gücü, özel eğitim, eyleme dönük çalışmalar, ilgili kuruluşlarla verimli koordinasyon gibi hususlarda önemli rol oynamaktadır" (MİT'den akt. Çınar, 1997: 106).

Türkiye'de yapılan başka çalışmalarda da istihbarat, "bilgi" den daha fazlası olarak tanımlanmıştır. İstihbarat ve bilginin farkını gösteren tanımlamalar mevcuttur.

> "Belli bir konuda elde edilen bilgiye istihbarat denmekle birlikte bu daha çok HABER olarak kabul edilmektedir. İstihbarat ise; herhangi bir konuda elde edilen haberlerin (bilgilerin) işlenmesi, değerlendirilmesi, yorumlanarak bunlardan bir sonuç çıkartılması olarak belirlenmektedir" (Erkan ve Dilmaç, 2001: 176).

Doktrindeki başka çalışmalarda da benzer tanımlar yer almaktadır. "Haber/bilginin bazı süreçlerden geçerek, yani işlenmiş son haline getirilerek, ilgili yerlere servis edilebilecek son durumudur" (Özkan, 2004: 612). Türkiye'de istihbarat için yapılmış akademik çalışmalarda, bilgi ile istihbarat farklı olarak gösterilmiştir. Bilgi ancak bir süreçten geçtikten sonra istihbarat olabileceği belirtilmiştir.

Ulusal güveliği sağlama da önemli rol oynayan Milli İstihbarat Teşkilatı da bilginin aslında istihbarat olmadığını ve ancak bir sürecin sonucunda istihbarat olacağını belirtmektedir. Ham bilgilerin işlenmesi sonuncunda ortaya çıkan ürüne istihbarat dendiği görülmektedir (İlter, 2002:1).

Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde görev alan ve Türkiye Cumhuriyetinde önemli bir görevi üstlenen İstihbarat Daire Başkanlığı (İDB) da istihbarat için benzer tanımlamaları yapmaktadır. İDB'de bilgiye dikkat çekmektedir. İhtiyaç doğrultusunda toplanan veya eldeki mevcut bilgilerin işlenmesi, değerlendirilmesi ve yorumlanarak buradan bir rapor veya sonuç çıkartma işlemine istihbarat denmiştir (İDB, 2016a).

Sonuç olarak, doktrinde istihbaratın tanımı ile ilgili tek ve kesin bir tanım yahut ortak bir düşünce çıkmamıştır. Benzer tanımlar ile istihbaratın ne olduğunu, tekniğini ve kullanım alanlarını anlaşılmaktadır. Öncelikle, istihbarat bir bilgi veya haber değildir, istihbarat bir üründür. Bu ürünün ortaya çıkması için bilginin basamak basamak işlenmesi gerekmektedir. Ortaya çıkan ürün ise müşterilere

(politika yapıcılar, karar vericiler, vb.) iletilir ve onların karar almalarını kolaylaştırır.

1.2. İSTİHBARAT TOPLAMA METOTLARI

İstihbarat, devletlerin ulusal güvenliğini sağlama, çıkarlarını koruma, rakipleri ve düşmanları hakkında bilgi sahibi olma ve gelecekle ilgili riskleri azaltama da yardımcı olmaktadır. Bu nedenden dolayı istihbarat, günümüz dünyasında vazgeçilmez bir araç olmaktadır. ABD eski başkanı Clinton her gün sabah istihbarat raporları ile güne başladığını söylemiştir. İstihbarat raporlarının dış politikada karar vermede kendisini bilgilendirdiğini belirtmiştir (Johnson, 2009: 5).

Bilgiyi istihbarata dönüştürmek için sürekli bir çalışma gerekmektedir. Bu çalışmaya göre, çeşitli kaynaklar ile bilgiler veya haberler toplanmalı ve bunlar analizcilere aktarılmalıdır. Buradaki kaynaklar genellikle insan istihbaratı (HUMINT), teknik istihbarat (TECHINT), ve açık kaynak (OSINT) istihbaratıdır.

İstihbarat teşkilatları bilgi toplama da belli kurallara göre hareket ederler. Bu kurallar, devletlerin öncelikleri veya gerekliliklerdir. Holt, yapmış olduğu çalışmada bu gereklilikleri beş basamaktan oluşturmuştur. Bu basamaklar şu şekildedir;

1- ABD Hükümetinin gerçekten ne bilmesine ihtiyacı olduğu.
2- Ne öğrenirse iyi olacağı.
3- Karar vericilerin merak ettiği konular.
4- Şuan kimsenin bilmediği ama bazen bilirse iyi olacağı konular.
5- Kongrenin öncelikli istekleri (Holt, 1995:55).

Beş basamaklı öncelikler, istihbarat teşkilatlarını yönlendirerek onları belirli alanlar ile ilgi çalışma yapmalarını sağlamaktadır. Teşkilatlar bu önceliklere göre bilgi toplarken kullanmış olduğu kaynaklar genellikle Humint, Techint ve Osint olarak ortaya çıktığı görülmektedir.

1.2.1. İnsana Dayalı İstihbarat (Humint)

İstihbarat kaynaklarından en vazgeçilmezi olarak doktrinde kabul edilen bilgi toplama metodu beşeri/insana dayalı istihbarattır. İlk çağlardan itibaren insan, istihbaratta önemli rol oynamıştır. Teknolojinin gelişmesi, istihbarat yöntemlerindeki artışlar ve gelişmeler, insana dayalı istihbaratın önemini yitirmemiştir. Bu fikri daha somut hale getirmek isteyen Girgin (2006) çalışmasında örnekler vermiştir: "askerlik alanındaki her türlü gelişmiş ve güçlenmiş silah ve araca rağmen, kesin ve son zafere erişmenin hala 'piyadenin süngüsü ucunda' bulunduğu" nu ifade etmektedir (Girgin'den akt. Tılısbık ve Akbal, 2006: 96).

Her türlü teknolojik gelişmelere rağmen, insan unsuru olmadan bilgi toplamada tam başarı elde edilememektedir. Örneğin, günümüzde askeri alanda oldukça başarılı olarak kullanılan İHA'lar çeşitli aldatma yöntemleriyle, kötü hava şartları ve uzaktan müdahale yöntemleriyle etkisiz hale getirilmektedir. Fakat, sahadaki elemanların aktaracağı doğru, kullanışlı ve teyit edilmiş bilgilerle daha sağlıklı analizler yapılabilmektedir.

İnsan istihbaratının etkisini anlayabilmek adına tarihten verilmiş bazı örneklerde mevcuttur. Thomas Edvard Lawrence, Ortadoğu da etkin bir şekilde görev almış ve insan istihbaratın ne kadar etkili olabileceğini göstermiştir. Arap diline ve Müslümanlığa oldukça hakim olan Lawrence, casusluk faaliyetleri ile özellikle Arabistan bölgesinde provokatör olarak birçok etnik ayaklanmalara neden olmuştur ve bu faaliyetlerinde de başarıya ulaşmıştır (Tılısbık ve Akbal, 2006: 98).

Tarihten bir diğer örnekte sanayi devrimi sırasında meydana gelen casusluk faaliyetleridir. Sanayi devriminin gelişmesi, ekonomik casusluğu da beraberinde getirmiştir. Asya'dan Avrupa'ya, Avrupa'dan Amerika'ya birçok sanayi mühendisliği gizlice taşınmıştır. Bunun güzel örneklerinden bir tanesini Luong aktarmaktadır. Sanayi devrimi ile İngiltere iplik fabrikaları kurmuş ve tekstil ihraç etmeye başlamıştır. Bu sayede İngiltere ciddi ekonomik gelirler sağlamıştır. Ürünleri satın almak üzere İngiltere'ye gelen Amerikalı Samuel Slater, fotografik hafızası ve mühendislik bilgisi sayesinde iplik fabrikasındaki üretim araçlarının nasıl üretildiğini ezberlemiş ve bu bilgileri Amerika'ya götürerek aynı fabrikaları Amerika'da

kurmuştur. Bu tür casusluk olaylarının önüne geçmek üzere İngiltere Parlamentosu 1765 yılında makinaların plan ve modellerinin ülke dışına çıkartılmasını engelleyen yasalar çıkartmıştır (Johnson, 2007: 183-184).

İnsan istihbaratı çok farklı kesimlerden kişilerce yapılabilmektedir. Bu kişiler istihbarat teşkilatların kendi çalışanları, örgüt içerisinde bir militan veya konuyla alakalı herhangi biride olabilmektedir. Bu kişileri gruplandırmak gerekirse, teşkilat kadrosunda çalışanlar, ajanlar, mutemet ve muhbirler olarak sınıflandırabilir.

Teşkilat kadrosunda görev alanlar: Bu kişiler istihbarat teşkilatlarının kadrolu personellerinden oluşmaktadır ve yürürlükte olan mevzuatlara göre görevlerini sürdürmektedirler (Acar ve Urhal, 2007: 228). Türkiye'de Emniyet Genel Müdürlüğü'ne (EGM) bağlı olarak istihbarat görevini yürüten polis teşkilatının memurları, görev yetkilerini 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanununa (PVSK) eklenen EK-7. Maddeden almaktadır (İDB, 2016b).

Ajanlar: Teşkilatların kadrolu elemanlarının gözetimi altında bulunan ve çoğunluğu farklı işlerde çalışan kişilerdir. "Case officer"[1] tarafından yönetilirler ve para veya bir menfaat karşılığı bilgi aktarmaktadırlar (Holt, 1995: 69).

Mutemet: Belli konularda bilgisine başvurulan ve güvenilir kişilerden oluşan ara ara bilgi aktaran kişilerden oluşmaktadır (Acar ve Urhal, 2007: 228).

Muhbirler: İlgilenilen bir konu ile alakalı bilgi aktaran kişilerdir. Bilgi aktarmada bir süreklilik yoktur, kendileri bilgi edindikçe bilgi aktarması yapmaktadırlar (Acar ve Urhal, 2007: 229).

Benzer bir gruplandırmayı da Herman yapmıştır. Herman (1996) çalışmasında bu gruplandırmayı piramit şeklinde göstermektedir.

[1] Case officer: Yürütülmekte olan bir olay veya dosyadan sorumlu teşkilatta kadrolu personeldir. (Özkan, 2004: 611)

Şekil 1.1: HUMINT Piramidi

Kaynak: Herman (1996)

Sonuç olarak, insana dayalı istihbarat, insan kaynaklı bütün bilgilerin bir araya getirilmesidir ve birden farklı kişi guruplarıyla yapılabilmektedir. Bilgileri toplamak için çok çeşitli yöntemler vardır. Bilgi toplama açık kaynaklardan, tanıklardan, ajanlardan ve sınıflandırılmış bilgilere ulaşabilecek kişilerce casusluk yoluyla yapılabilmektedir (FBI, 2016b). Ana aktör insan olsa da bilgilerin toplanmasında diğer aktörlerde hayati rol oynamaktadır. Bu bağlamda teknik istihbarat gibi diğer kaynakları da incelemek gerekmektedir.

1.2.2. Teknik İstihbarat (Techint)

1844 yılında Baltimore ve Washington arasında kurulan ilk telgraf haberleşme sistemi, 1870'li yıllarda kullanıma giren ilk telefon, 1920'li yıllarda kullanılmaya başlayan ilk AM radyo frekansları ve İkinci Dünya Savaşında aktif kullanılan FM radyo frekansları ile teknolojinin kullanımı, askeri ve istihbarat alanında da kaçınılmaz hale gelmiştir. (Yılmaz, 2007: 429)

Günümüz dünyasında teknoloji büyük bir hızla değişmekte ve hemen her gün yeni araç ve gereçler hayatımıza girmektedir. Teknolojinin hayatımızın bir parçası olmasıyla beraber, örgütlerin ve istihbarat teşkilatlarında yöntemlerinde değişiklik olmaktadır. Soğuk savaş döneminde teknik istihbarat ve casusluk faaliyetlerinde

önemli derecede artış göstermiştir. O zamanki kullanılan araçların günümüzde müzelerde sergilenmesi ile döneminde oldukça önemli işler yaptığını görmekteyiz (Hürriyet, 2016).

Teknik istihbarat, teknik araçlar kullanılarak takip tekniğinin kullanılmasıdır. İlgi alanımızdaki bir şüpheli veya örgüt elemanının ikametgahını, iletişim araçlarını, toplum içerisindeki her türlü faaliyetinin teknik araçlar ile kayıt altına alınması teknik istihbaratın bir parçasıdır. Faaliyetleri kayıt altına almak, mahkemede delil sunulması için ve gözden kaçan olayların daha sonra tekrar değerlendirilmesi için gereklidir (Acar ve Urhal, 2007: 251).

Teknik istihbarat insan hayatına girdiğinden itibaren önemi fark edilmiş ve etkin bir şekilde kullanılmıştır. Özellikle, İkinci Dünya Savaşı sırasında birçok hayat teknik istihbarat sayesinde toplanan bilgiler ile kurtulmuştur. 1942'de ABD istihbaratının Japon sinyallerini çözerek ABD'nin Midway isimli savaş gemisine düzenleyeceği saldırıyı deşifre etmiş ve saldırının etkisiz hale getirilmesi sağlanmıştır (Özdağ, 2008: 161).

Teknik istihbarat, insana dayalı istihbarattan sonra gelen istihbarat kaynakları arasında ki en temel bilgi toplama yöntemidir. Teknik istihbarat bünyesinde hemen her türlü teknolojik araçları ve iletişim araçlarını barındırmaktadır. Bundan dolayı, elektronik istihbarat, fotoğraf istihbaratı, uydu istihbaratı ve siber istihbaratını da teknik istihbarat altında değerlendirmek gerekmektedir (Tılısbık ve Akbal, 2006: 110).

Elektronik İstihbarat (Elint): Richelson, yapmış olduğu çalışmada elektronik istihbaratın dineleme haricinde olan elektronik sinyalleri kapsamakta olduğunu açıklamaktadır. Operasyon bölgesinde, havada ve denizde hemen her yerdeki sinyalleri yakalama ve onların frekanslarını çözme elektronik istihbarat kapsamında değerlendirilmektedir (Johnson, 2009: 105).

İkinci dünya savaşı ile birlikte sinyal istihbaratında önemi artmaya başladı. Özellikle savaşta radyo iletişim sisteminin kullanılması, devletlerin kripto analiz yöntemlerine itti. Bu yöntem casusluk yöntemine göre daha az riskleri barındırıyordu

ve daha ucuzdu. Savaşın sonlarında bu sistem sayesinde birçok hayat kurtuldu (Herman, 1996: 68).

Günümüzde hızla gelişen elektronik istihbaratta oldukça ilginç örnekler bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi de İsrailli bilim adamlarının yapmış olduğu çalışmalardır. Bilim adamları, güvercinlerin ayaklarına sinyal vericiler takmakta ve onları uzun süre aç bırakmaktadırlar. Daha sonra çölde veya arazide serbest bırakılan kuşlar, yiyecek bulmak için içgüdüsel olarak insan nüfusunun olduğu yerleri bulmaktadır. Bu şekilde de çöl gibi arazi bölgelerde ki gizli askeri bölgeler, kuşların ayaklarındaki cihazların gönderdiği sinyaller sayesinde ortaya çıkartılmaktadır (Tılısbık ve Akbal, 2006: 112).

Fotoğraf İstihbaratı (Photint): Görüntü alınabilecek her türlü araçla yapılacak bilgi toplama yöntemidir. İHA'lar, uydular, uçaklar vb. her türlü araçla fotoğraf istihbaratında kullanılabilmektedir (Acar ve Urhal, 2007: 212). Elde edilen görüntülerin fotoğraf uzmanları tarafından incelenmesi ve ayrıntılı analiz yapılmasıyla hayati bilgiler elde edilmektedir.

ABD hava kuvvetleri 1956 yılında U-2 uçuşlarını başlattı ve birçok başarıya imza attı. Sovyetler üzerinde uçarken U-2 uçakları ile 6 dakikada 928 fotoğraf çekme özelliğine sahipti (Herman, 1996: 74-74). Bu konuya en güzel örneklerden bir tanesi de soğuk savaş zamanında ABD- USSR arasında geçen Küba Krizi olayıdır (Tılısbık ve Akbal, 2006: 135). ABD hava kuvvetlerinin U2 uçağı ile Küba üzerinde yüksek irtifada keşif amaçlı uçuşlar yapmış ve fotoğraflar çekmiştir. Bu fotoğrafların uzmanlar tarafından incelenmesi sırasında Küba sınırlarında konumlanmış Füzeleri açığa çıkartılmıştır. Bu sayede ABD, hemen yakınında duran büyük bir tehdidi açığa çıkarabilmiştir.

Teknoloji sadece istihbarat teşkilatlarına yeni olanaklar sağlamadı, aynı zamanda terör örgütleri de teknolojik imkanlardan yararlanmaya başladı. Günümüzde hemen herkesin mobil telefonlardan dahi ulaşabildiği Google ve Yandex gibi uygulamalar ile sokakların, binaların ve stratejik üstlerin görüntüleri alınabilmektedir. Dışardan girilemeyen yüksek güvenlikli bir askeri bölgelere, örgütler uydu fotoğraflarıyla ulaşabilmekte ve saldırı için planlar yapabilmektedir. Bunun bir örneği de Irak'ta yaşanmıştır. Irak'ta bulunan terör örgütleri İngiliz

üstlerine saldırı yaptığı vakit Google uydu fotoğraflarını kullandığı ortaya çıkmıştır (Hürriyet, 2007).

Uydu İstihbaratı: Gelişen uydu teknolojisi ile birlikte devletlerde uydu yarışına girmekte ve dünya yörüngesine askeri ve istihbarat amaçlı uydular göndermektedir. Uydu sistemleri sayesinde istenilen bölgenin koordinatlarını girerek bölgenin fotoğrafları alınabilmektedir. Kızılötesi gibi gelişmiş sistemler ile ayrıntılı bilgilere kolayca elde edilebilmektedir. Kızılötesi sisteminin kullanılması ile petrol yatakları dahi tespit edilebilmektedir (Haber7, 2009). Ayrıca, uydu sistemleri, uydu alt yapısını kullanan mobil iletişim cihazlarını dinleme opsiyonu da sunmaktadır (Tılısbık ve Akbal, 2006: 141).

Türkiye'de de istihbarat alanında uydu teknolojisinin kullanımının önemi fark edilmiş ve bu konuda son yıllarda yatırımlar yapılmıştır. Bu doğrultuda dünya yörüngesine Göktürk isimli iki keşif ve gözetleme uydusu yollamıştır.

Siber İstihbarat: Siber istihbaratı anlamak için öncelikle siber savaşları veya siber saldırıları anlamak gerekmektedir. Siber saldırılar, devlet kurumlarına, bankalara, şahıslara veya firmalara karşı elektronik ortamda düzenlenen ve zarar verme veya gizli bilgileri ele geçirme amacı taşıyan bir saldırıdır (Milliyet, 2014).

Günümüzde rakip devletler tarafından yapılabildiği gibi terör örgütleri tarafından da yapılması bu konuda hemen bütün ülkelerin ciddi önlemler almasını zorunlu hale getirmiştir. Devlet kurumları haricinde ülkedeki banka ve firmalar gibi ekonomik değer taşıyan kurumlara yapılan saldırılar, mali yük getirebilmektedir (CIA, 2008a).

Ulusal güvenliği de ilgilendiren bir konu olduğu için devletler bu konuda istihbarat teşkilatları vasıtasıyla da önlemler almaktadır. Bu konuya dikkat çekmek isteyen ve önemini belirten John Brennan, "insan istihbaratı ve ulusal güvenlik sorumluluklarımız bu günümüzün dijital dünyasında daha zor hale gelmektedir. Bundan dolayı kurum olarak dijital çevremizi çok daha bilmeye ihtiyacımız var" (Hosenball, 2015). Bundan dolayı günümüzde siber istihbaratın önemi hızla artmaktadır ve gelecekte daha da önemli bir konumda varlığını sürdürecektir.

1.2.3. Açık Kaynak İstihbaratı (Osint)

Bilgi, istihbarat üretimi için temel faktördür. Bilgiyi elde etmek için birçok yöntem mevcuttur. Bu yöntemler insanların, devletlerin ihtiyacı ve teknolojinin gelişim düzeyi gibi faktörlere göre değişiklikler göstermekte ve genel olarak, bilgiyi elde etme yöntemleri artarak devam etmektedir. Ajanların kullanılması, muhbirler, teknolojik araçların sağladığı imkanlar zaman içerisinde bilgi edinme yöntemlerine girmiştir.

Açık kaynak istihbaratı da bilgi toplamada oldukça önemli bir yere sahip olmaktadır. Bu önemi yüzdelik dilimde değerlendirecek olunursa, elde edilen bilgilerin yüzde 75 ila yüzde 90 arasında açık kaynaklardan elde edildiği doktrinde bahsedilmektedir (Holt, 1995: 57).

Örtülü faaliyetler, casusluk ve insana dayalı istihbarat ile bilgi temin etmek zaman ve para gerektiren çalışmalardır. Bu çalışmalar aynı zamanda tehlikeler de içermektedir. Ancak, açık kaynaklardan elde edilecek bilgiler için bunlar söz konusu değildir. Çünkü var olan herkesin kolaylıkla ulaşabileceği dokümanlara ulaşmaktan bahsedilmektedir. Doktrinde de bu düşünce benzer bir şekilde savunulmaktadır. "Açık istihbarat bilgileri nispeten kolay ve ucuz elde edilirler" (Yılmaz, 2007: 126).

Açık kaynaktaki bilgilerden bahsedildiği zaman akla gelebilecek hemen her türlü yazılı, sözlü ve elektronik kaynakların kullanılması ve değerlendirilmesi olarak tanımlanması yanlış olmamaktadır. CIA, bu kaynakları daha somut hale getirmek amacıyla beş gurupta sıralamıştır. Bunlar;

1- İnternet
2- Medya organları (Televizyon, radyo, gazeteler, magazinler vb.)
3- Konferans konuşmaları, düşünce kuruluşlarının çalışmaları, makaleler
4- Fotoğraflar
5- Coğrafik bilgiler (haritalar ve ticari ürün resimleri) (CIA, 2013a).

Bu gruplandırmaya benzer David Steele'nin yapmış olduğu çalışmada benzer gruplandırma vardır. Steele, dört farklı kategori belirlemiştir. Bunlar;

1- OSD: Açık kaynak verisi olarak adlandırılan bu kategoride sözlü brifingler, ham çıktılar ve medya yayınları bulunmaktadır. Bunlar, bir fotoğraf, bir ses kaydı, uydu fotoğrafları veya kişisel mektuplar olabilmektedir.
2- OSIF: Açık kaynak bilgiler olarak isimlendirilen bu grupta gazeteler, kitaplar, herhangi bir yayım ve günlük genel raporlar yer almaktadır.
3- OSINT: Açık kaynak istihbaratı olarak adlandırılan bu üçüncü kategoride belirlenen kişilere karşı yapılmış, dağıtılmış veya açığa çıkmış bilgiler yer almaktadır. Bu kişiler bir komutan veya önemli görevlilerden oluşmaktadır. Bu açık kaynaklı bilgiler daha sonra istihbarat üretimde kullanılır.
4- OSINT-V: Onaylanmış açık kaynak istihbaratı olarak geçen bu kategorideki bilgiler yüksek derecede kesinlik içeren onaylanmış bilgilerdir. Bütün istihbarat uzmanları tarafından üretilen, sınıflandırılmış istihbarat kaynaklardan oluşmaktadır (Johnson, 2009: 132).

1990'lı yıllar ile birlikte gelişen dijital dünya, internet ve enformasyon açık kaynak istihbaratın çekiciliğini arttırmıştır (Özdağ, 2008: 323). İlgili konu hakkında anında bilgiler toplama istihbarat örgütleri açısından da cazip hale gelmiştir. Günümüzde medya organlarının gelişmesi açık kaynak yönteminde oldukça etkili olmuştur. Gazetecilerin ve araştırmacıların merakı ve yapmış olduğu araştırma konuları istihbaratçılara olumlu anlamda katkıda bulunmaktadır. Günümüzde araştırmacı gazetecilerin bir istihbaratçı gibi hareket etmeleri ve elde ettikleri verileri haber yapmaları, kamuoyuna sunmaları istihbarat teşkilatlarına bilgi toplamada yardımcı olmaktadır (Erkan ve Dilmaç, 2001: 190).

Açık kaynaklar istenilen her türlü bilgiye ulaşmada istihbarat analizcilerine yardımcı olmaktadır. Medya organlarından, resmi açıklamalardan gerekli bilgilerin alınması ve çok iyi analiz edilmesi istenilen istihbaratı oluşturmaya yardımcı olacaktır. Örneğin, bir ülkenin vatandaşlarının ülkelerindeki haberleri ve devlet kanalından gelen resmi açıklamaları yorumlaması bir analizci için önemlidir. Halkın verdiği tepki, yorumlama ve algılaması bir istihbaratçı için ipucu olabilmektedir. Açık kaynak istihbaratında analizciler için sayısız bilgi mevcuttur. Bu nedenle

analizcilerin iyi yetişmiş ve yapbozun kalan parçalarını birleştirecek kabiliyette olmaları gerekmektedir. (Çınar, 1997: 134)

Yakın zamanlarda istihbarat teşkilatları da açık kaynak bilgilerinin önemini fark etmiş ve bu imkanlardan yararlanmak amacıyla yeni yapılanmalara gitmişlerdir. Bunun bir örneği Amerikan istihbaratında görülmektedir. Açık kaynakta bulunan bilgileri toplamak, analiz etmek, araştırmak ve bilgi teknolojisini yönetmek amacıyla Kasım 2005'de DNI'a bağlı 'Open Source Center (OSC)' kurulmuştur (CIA, 2008b).

Açık kaynak istihbaratı her zaman çok iyi imkanlar sunmamaktadır. Sayısız bilgi yığımlığı içerisinde doğru ve ilgili bilgileri bulmak ciddi bir zorluk olmakla birlikte ciddi bir uğraş da gerektirmektedir. Ayrıca, bu bilgilerin sürekli takibi, kategorileştirilmesi ve analiz edilmesi her zaman doğru istihbarat üretimi vermemektedir. Bunun ise en önemli nedenlerinden biri rakip devletin yanıltma yöntemini kullanarak yanlış bilgileri kamuoyuna, yani açık kaynaklara kasıtlı olarak servis etmesidir. Diğer bir ifadeyle, açık kaynaklara yanıltıcı ve yanlış bilgileri girmek kolaydır, bu da bir analizci için doğruyu ve yanlışı ayırt etmede zorluklar yaratmaktadır (Özdağ, 2008: 321). Örneğin, Irak'ın işgali sırasında CNN gibi ABD kanallarını takip eden bir analizci daha çok ABD'nin politikasını doğru çıkartan bir analize ulaşabilmektedir (Öğün, 2011).

Sonuç olarak, istihbarat üretiminde elde edilen bilgilerin büyük bir çoğunluğu açık kaynaklı bilgilerden oluşmaktadır. Bu bilgiler hemen herkesin ulaşabileceği ve sayısız çeşitli kaynaklardan oluşmaktadır. Bu bilgiler yetenekli ve iyi yetişmiş analizciler tarafından kullanıldığında önemli istihbarat raporları üretilebilmektedir. Analizcinin görevi burada oldukça önem taşımaktadır. Açık kaynaklardaki bilgiler, yapbozun büyük bir kısmını halihazırda oluşturuyorken analizciler eksik kalan doğru parçaları tamamlamaktadırlar. Bütün bilgiler sağlandıktan sonra geriye kalan bir diğer basamakta bilgiyi istihbarata dönüştürme sürecidir. İşte bu noktada da devreye istihbarat çarkı girmektedir.

1.3. İSTİHBARAT ÇARKI

İstihbaratın bir bilgiden çok daha fazlası olduğu, istihbaratın kullanım teknikleri ve alanlarından anlaşılmaktadır. Bilgi, istihbarat için vazgeçilmezdir ama tek başına da her zaman yeterli değildir. Bir bina inşaat ettiğimizi düşünürsek bilgiyi, binanın temeli veya temeli için yapılması gerekenler olarak düşünebiliriz. Öncelikle, binanın temelini atmalıyız, zemini hazırlamalıyız ki sonrasında adım adım kalan işlemler tamamlanabilsin. Buradaki benzerlik istihbarat süreci içinde geçerli olmaktadır. Öncelikle, bilgiyi elde etmeliyiz ki istihbaratı üretelim.

Bilgiyi elde edebilmek için yukarıda bazı yöntemlerden bahsedildi. Humint, Techint veya Osint ile elde edilen bu bilgiler, analizcilerin kabiliyetleri ile buluştuklarında istihbarata dönüşmektedirler. Buradaki temel konulardan bir tanesi de devletlerin hangi konuya eğilmesi, hangi konuda bilgi toplaması gibi bazı sorulardır.

İstihbarat teşkilatlarını tetikleyen ve belirli konulara yönlendiren iki unsur vardır. Bunlardan birincisi, devlet başkanları, üst düzey karar vericiler ve politika yapıcılardır. Bu kişilerin istekleri veya ilgileri doğrultusunda istihbarat örgütleri istenilen konu ile ilgili istihbarat üretme işlemine başlamaktadır. Bunun için bilgileri toplar, elde var olan verileri değerlendirir ve analiz yaparak istihbaratı üretir. İkinci tetikleyen unsur ise analizcilerin ulusal güvenliğe tehdit gördüğü konulardır. Bu noktada analizciler tehdit olabilecek konular ile ilgili istihbarat sürecine girer ve bu süreç sonunda raporları karar vericilere iletir (Lowenthal, 2009: 56-57).

İstihbarat üretim sürecinin daha anlaşılır olabilmesi için doktrinde çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar sonucunda istihbarat süreci için bir çark oluşturulmuştur. Çark olarak ifade edilmesinin sebebi, süreci başlanılan noktaya süreç sonunda tekrar dönülmesidir. Sürecin genel olarak tanımı bilgileri toplama, analiz etme ve gerekli yerlere dağıtma olarak kabul edilmektedir (Cline, 1983: 9).

İstihbarat çarkı bazı basamaklara sahiptir. Bu basamaklar ülkelerin istihbarat kültürlerine göre değişiklik göstermektedir. Burada bahsedilecek olan ABD ve Türkiye'nin bakış açılarıdır. Lowenthal, ABD'nin 5 basamaklı bir istihbarat çarkı

oluşturduğundan bahsetmektedir. Ayrıca, bu beş basamağa ek olarak kendisi de çalışmasında iki basamak eklediğini vurgulamaktadır (Lowenthal, 2009: 55). Bunlar;

1- İhtiyaçların belirlenmesi
2- Bilgi toplama
3- İşleme ve kullanma
4- Analiz ve üretim
5- Dağıtım
6- Tüketim
7- Geri bildirim

ABD Congressional Church Commitee de 1976'da aşağıdaki beş basamaklı modeli üretmiştir;

1- 'Consumers' (müşteri veya tüketiciler), burada politika yapıcılar ihtiyacı olan bilgileri bildirirler
2- İhtiyaçlar toplanması amacıyla 'collectors' yani toplayıcılara alanlarına göre pay edilir.
3- Toplayıcılar gerekli bilgileri ya da 'raw information' (ham bilgileri) elde ederler.
4- Analizciler ham bilgileri sıralar ve karşılaştırır ve onları istihbarata dönüştürür.
5- Tamamlanan istihbarat müşterilere (counsumer) ve istihbarat yöneticilerine dağıtılır (Herman, 1996: 285).

Türkiye'de de istihbarat çarkı için görüşler mevcuttur. Bu görüşler ABD istihbarat çarkı ile benzerlik göstermektedir. Ünal Acar (2011) çalışmasında istihbarat çarkını basamaklar ile açıklamaktadır. Bu basamaklar;

1- İstek
2- Planlama
3- Bilgilerin toplanması
4- Tasnif
5- Analiz
6- İstihbarat raporunun yazılması
7- Dağıtım (Acar, 2011: 170-184).

Benzer bir çalışmaya da Ümit Özdağ belirtmektedir. Buradaki basamaklar;

1- İstek veya sorunun tespiti
2- İhtiyaçların tespiti ve çalışma planının yapılması
3- Veri, malumat ve bilgi toplama sürecinin başlaması
4- Toplanan veri, malumat ve bilginin karşılaştırılarak, güvenirliğinin test edilmesi ve doğrulanarak düzenlenmesi
5- Yeterli bilgi olup olmadığının kontrolü; yoksa yeterli bilgi için aramaya ve tasnife devam edilmesi, yeterli bilgi olması durumunda,
6- Analiz
7- Gözden geçirme
8- Müşteriye dağıtım

İstihbarat teşkilatlarının, istihbarat çarkına yaklaşımına baktığımızda benzer tablo ile karşılaşılmaktadır. CIA'in istihbarat çarkı;

1- Planlama ve yönlendirme
2- Toplama
3- Süreç
4- Analiz ve üretim
5- Dağıtım (CIA, 2013b).

Türkiye'deki istihbarat kültüründe de istihbarat oluşumunda basamaklar sunulmuştur. Bunlar;

1- İhtiyaçların tespiti ve yönlendirme
2- Haberlerin toplanması
3- Haberlerin işlenmesi
4- İstihbaratın yayımı ve kullanılması (MİT, 2016).

İstihbaratın oluşumu sürecinde basamakları incelemek istihbarat çarkını anlamak için faydalı olacaktır.

1.3.1. İstek (Talep)

İstihbarat teşkilatları barış zamanında ve rutin işleri esnasında sürekli bilgi toplamaktadırlar ve bu bilgileri gizlilik derecelerine göre sınıflandırmaktadır.

Toplanan bilgiler bir veri deposu gibi istihbarat örgütlerinin bünyesinde saklanmaktadır. İstihbarat teşkilatları 7/24 çalışan bir fabrika gibi hiç durmadan dünya üzerindeki örgütlenmeleri ile bilgi alış verişi yapmaktadırlar. Bu rutin işlerin haricinde istihbarat teşkilatlarına gelen bazı talepler bulunmaktadır. Bu talepler devlet başkanları, politika yapıcılar, karar vericiler ve herhangi bir kurum veya ilgili bürokratlardan gelmektedir. İstekler doğrultusunda teşkilatlar harekete geçmekte ve istihbarat çarkı bu noktada başlamaktadır (Acar, 2011: 171).

Karar vericiler veya devlet başkanları istihbarat teşkilatlarından hemen her konuda istihbarat isteyebilmektedirler. Özellikle, terör ve dış politika konusunda istihbaratın oynadığı rol büyüktür. Dış politika ve terör gibi konularda istihbarat teşkilatları, karar vericileri bilgilendirme görevi bulunmaktadır. Burada öncelikleri istihbarat teşkilatları değil, karar vericiler belirlemektedir. Öncelikler belirlendikten sonra istihbarat teşkilatları, bu doğrultuda çalışmalar yapar ve karar vericileri bilgilendirir (Yılmaz, 2015: 222).

Karar vericilerin istihbarat teşkilatlarından talep de bulunmalarına bir örnek vermek konuyu daha somut hale getirecektir. Örneğin, bir İngiliz Başbakanın İran'da yapacağı ziyarette İran'ın ekonomisi hakkında yapacağı konuşma için MI5'den İran ekonomisi hakkında genel veya spesifik bir istihbarat raporu isteyebilir (Özdağ, 2015: 330). Bu durumda bir talep ile istihbarat çarkını başlatan İngiliz Başbakanı olmaktadır.

İstihbarat üretiminin eksizsiz olabilmesi için politika yapıcıların ve talepte bulunanların ne istediklerini, hangi konuda endişelendikleri tam olarak belirtmeleri gerekmektedir. Sürecin ilk basamağı olan istek veya talep de hangi konuda istihbarat istenildiğinin açık bir şekilde bildirilmesi, çarkın diğer aşamalarında da doğru bir süreci izlenilmesini sağlayacaktır. Bunların yapılmaması durumunda da istihbarat çarkında sorunlarla karşılaşılabilmesi mümkündür (Hulnick, 2007: 1).

1.3.2. Planlama ve Bilgilerin Toplanması

İstihbarat çarkında ikinci basamak, bilgilerin toplanmasıdır. Müşterilerden gelen istekler üzerine istihbarat teşkilatları kendi planlarını çıkartmaktadır. Bilgilerin

toplanmasındaki başarı, planın iyi bir şekilde yapılmasıyla da doğru orantılıdır. Aranılan veya istenilen bilginin nerede, hangi kurumda veya kişide bulunduğunun tespiti ve belirli bir sıra veya basamak sisteminin kurulması plan için önemli olmaktadır. Planlama, sürecin ilerleyişi boyunca esnek ve gelişen olaylara göre değiştirilebilir olmalıdır (Acar, 2011: 172).

Bilgilerin veya haberlerin toplanması farklı şekillerde gelişmektedir. İstihbarat servisleri, ihtiyaç duyulan haberleri bazen açık kaynaklardan bazen gizli kaynaklardan elde etmektedirler. Günlük yerli ve yabancı gazeteler, makaleler okuyarak ve radyolar dinlenerek açık kaynaklardan bilgiler toplanmaktadır. Uydu fotoğraflarını kullanma, gizli kameralar ile teknik takip yapma gibi yöntemler ile örtülü bir şekilde haberler toplanmaktadır (CIA, 2013b).

İstihbarat çarkının her aşamasının önemli olduğu gibi haberlerin toplanması da iyi bir istihbarat üretimi için son derece önemlidir. Amerikan istihbaratı bilgilerin toplanmasında bazı sorunları ön plana çıkartmaktadır. Bu sorunlardan en temeli bütçe ile ilgili olanıdır. İstihbarat servislerine ayrılan bütçe ile bilgilerin toplanmasında sorunlar yaşanmaktadır. Espiyonaj ve teknik istihbaratın bilgi toplanmasında kullanmak oldukça pahalı bir yöntemdir. Bundan dolayı, doktrinde ne kadar bilginin toplanması gerektiği hakkında sorular sorulmaktadır. Bu soruların genel olarak cevabı belirsizdir ama doktrindeki bir görüş bilgi toplamanın artması doğru istihbarat üretiminin de artmasını sağlayacak olmasıdır (Lowenthal, 2009: 60).

1.3.3. Tasnif ve Analiz

Teknolojinin gelişmesi ve bilgisayarlı sistemler sayısız verileri çok küçük alanlara sığdırmada yardımcı olmaktadır. Hemen her gün çok sayıda bilgi akışı olan istihbarat servisleri dijital verileri saklama, filtrelemede ve tasnif etmede bu depolama alanlarını kullanmakta ve depolama alanları istihbarat servisleri için hayati derecede önemli olmaktadır. Düzenli bir tasnif analizcilere doğru bilgiye hızlı bir erişim sağlamaktadır. Bilgiye hızlı ulaşmak analizcilere olayları önlemede ve üstünlük sağlamada önemli imkanlar sunmaktadır (Acar, 2011: 174).

Analiz basamağı da insana dayalı istihbarat gibi temel unsurunda insanı barındırmaktadır. Bir analizci, karar vericiler, politika yapıcılar, devlet kurumları ve devlet başkanları gibi hassas derecede ki kişi ve kurumlara muhtemel tehdit ile ilgili uyarılar içeren raporlar vermektir. Analizcilerin sayılarının az olması, istihbarat başarısızlığını da beraberinde getirmekte olduğu düşüncesi mevcuttur. Fakat, unutulmaması gereken analiz uzmanlarının da hatalar yapabileceğinin mümkün olmasıdır (Yılmaz, 2015: 189).

Analiz uzmanlarının amaçlarından bir tanesi de rakiplerinin planlarını veya düşüncelerini çözümlemektir. Bunun için analizcilerin rakiplerinin ne düşündüğünü bilmeleri gerekmektedir. Rakiplerinin düşüncelerini çözümlemek isteyen analiz uzmanları, rakiplerinin nasıl düşündüklerini çözmeleri gerekmektedir. Bu doğrultuda bir analiz uzmanın kullanabileceği bazı yöntemler mevcuttur. Bunlar;

1- Geriye doğru düşünmek
2- Kristal top
3- Rol yapmak
4- Şeytanın avukatlığı
5- Çoklu avukatlık sistemi
6- Ayna görüntüsü (Yılmaz, 2015: 190).

Geriye doğru düşünmek: Olma olasılığı düşük veya beklenmeyen bir gelişmenin gerçekleştiği varsayılarak hareket edilir. Daha sonra bugüne takılı kalmamak amacıyla geleceğe gidilir ve bu olayın nasıl meydana geldiği düşünülür. Bu şekillerde analiz uzmanları ortaya bir senaryo çıkarmaktadırlar. Özellikle, tarihi olayları anlamada ve yorumla da kullanışlı bir yöntem olarak doktrinde kabul görmektedir.

Kristal top: Analiz uzmanları burada da bir senaryo oluşturmaktadırlar. Analiz uzmanına güvenilir bir kaynaktan gelen yeni bilgi ile uzmanın bir konu hakkındaki yorumunun yanlış olduğu ortaya çıkmaktadır. Bunun üzerine analizci eline ulaşan bilginin doğrulu üzerine bir senaryo geliştirmektedir. Eğer oluşturulan senaryo mantıklı çıkarsa, ilk beklentinin yanlışlığı ortaya çıkmaktadır

Rol yapmak: Rol yapma tekniği analizcinin kendi kimliğinden sıyrılarak başka bir kimliğe bürünmesi ile olmaktadır. Yeni kimlik bir devlet başkanı olabileceği gibi

başka seviyelerdeki karar vericilerde olabilmektedir. Buradaki amaç analiz uzmanlarının tek başlarına değil, bir grup halinde farklı kimlikler ile simülasyon oluşturması ve ortaya yeni bakış açıları çıkartmasıdır

Şeytanın avukatlığı: Bir grup analiz uzmanın içerisinden birisinin azınlıkta kalan bir görüşü savunmasıyla yapılmaktadır. Şeytanın avukatlığını yapacak olan analizcinin o kimliğe ve o düşünceye tamamen bürünmesi gerekmektedir. Bu yöntemde azınlık görüşü savunan kişi yeni ve güçlü hipotezler üretmektedir. Bu görüşler üzerine grup halinde yapılan tartışmalar analiz uzmanlarının bakış açılarını genişletmede yardımcı olmaktadır (Karabacak, 2002: 31).

Çoklu avukatlık sistemi: Birden fazla istihbarat servisi oluşturularak bu servislere benzer konularda analiz yaptırılmasıyla kullanılan bir yöntemdir. Farklı servisler aynı analizleri yaptığı zaman, ortaya çıkartılan analizin daha başarılı olduğu düşünülmektedir. Bu yöntemin gerçekleştirilebilmesi için maddi imkan, yeterli zaman ve konuyu takip eden yöneticilerin bulunması gerekmektedir (Özdağ, 2015: 376).

Ayna görüntüsü: Bu yöntemde analiz uzmanları kendilerini bir başkasının yerine koymaktadır. Kendilerine bu şartlar altında ben olsaydım nasıl düşünürdüm? Sorusunu sorarak rakibinin neler yapacağını tahmin etmeye çalışmaktadır. Bu metodun olumsuz yanı herkesin benzer olaylara aynı tepkiler vermeyeceği ve psikolojik etkenlerinde düşünceleri etkileyebileceğidir (Özdağ, 2015: 377).

Analiz uzmanları toplanan haberleri belirli aşamalardan geçirerek rapor haline getirmektedir. Bu aşamalar doktrinde belirli basamaklar şeklinde belirtilmektedir. Bir analiz uzmanının izleyeceği aşamalar şu şekildedir;

Karşılaştırma: İstihbarat servisleri elde ettikleri bilgileri gerekli analiz birimine gönderdikten sonra analiz uzmanları birimdeki bilgileri mukayeseye tabi tutmaktadır. Buradaki amaç farklı kaynaklardan elde edilen bilgilerin benzerliklerini, farklılıklarını ve doğruluklarını belirtmektir. Bu ayrım yapıldıktan sonra dosyalama işlemleri yapılmaktadır (Erkan ve Dilmaç, 2001: 183).

Kıymetlendirme: Bu aşama haberlerin güvenirliğinin tespit edildiği ve bilginin analize dönüştürülme aşamasıdır. Kıymetlendirme aşağıdaki şekillerde yapılmaktadır. Bunlar;

Teyit etme: Belirli bir kaynaktan elde edilen haberin farklı kaynaklardan doğruluğunun teyit edilmesidir.

Arşiv bilgileri ile karşılaştırma: İstihbarat servisleri için arşiv tutma hayati öneme sahiptir. Bütün haberin bir arşivde saklanması ve gizlilik derecelerine göre ayrıma tutulması hem güvenlik açısından hem de ulaşılabilirlik açısından analiz uzmanlarına oldukça yararlı olmaktadır. Analiz uzmanları ellerindeki haberleri arşiv bilgileri ile karşılaştırır ve bu bilgilerin doğruluğunu tespit etmeye çalışırlar (Erkan ve Dilmaç, 2001: 184).

Elde edilen bilgilerin hedefin imkan ve kabiliyetleri ile karşılaştırılması: Analiz uzmanları elde ettikleri bilgileri yorumlamadan önce hedef ile ilgili tüm kabiliyetleri de göz önünde bulundurarak bir tablo çıkartmaktadır. Bu tabloda hedefin psikolojisinden kabiliyetine kadar tüm verileri içeren dikkatli bir analiz yapılmaktadır. Bu şekilde hedefin amacını gerçekleştirip gerçekleştiremeyeceğini belirlemeye çalışılmaktadır (Acar, 2011: 181).

1.3.4. Yorum ve Dağıtım

Analiz kısmına da dahil edebileceğimiz veya ayrı da tutabileceğimiz aşama yorum veya değerlendirme aşamasıdır. Süreç içerisinde var olan bütün ham bilgilerin artık bir istihbarat haline gelme basamağı yorumdur. Analiz uzmanları yorumlarını yaparken kesin ifadelerden kaçınarak, geniş bir bakış açısıyla, anlamlı ve mantıklı, makul çerçeve içerisinde, kişileri ve olayları ilişkili bir şekilde detaylıca raporlarını yazmaktadır (Acar, 2011: 182-183). Yazılan bu raporlar daha sonra müşterilere gönderilmektedir.

Doktrinde çok sık tartışılan konulardan bir tanesi de dağıtım basamağının istihbarat çarkına dahil olup olmadığıdır (Lowenthal, 2009: 64). Her ne kadar tartışılan bir konu olsa da çarkın tamamlanabilmesi için istihbarat raporlarının ilgili müşterilere iletilmesi gerekmektedir. Ayrıca, bu dağıtımdan sonra müşteriler,

istihbarat servislerinden tekrar isteklerde bulunmakta ve yeniden ilk safhaya dönülmektedir (İlter, 2002: 3).

Sonuç olarak, istihbarat insanların hayatında eski zamanlardan beri var olmuş ve insanlar ile gelişmeler, yeni yöntemler kazanmıştır. David Khan'ın da belirttiği gibi istihbarat, fiziksel istihbarattan sözel istihbarata geçiş yapmış ve bugün çok daha komplike olarak hayatımızda yerini almıştır.

İstihbaratta bilgi veya haber vazgeçilmez bir unsurdur. Tecrübeli ve donanımlı analizcilerin ellerinde bilgi çok kullanışlı bir istihbarata dönüşmektedir. Bilgi, hemen her türlü kaynaklardan toplanabilmektedir. En çok karşılaştığımız ve günümüzde kullanılan yöntemler insana dayalı istihbarat, elektronik istihbarat ve açık kaynak istihbaratı olarak kabul edilmektedir. Bilgilerin istihbarat servisleri tarafından işlenmesi ve müşterilere, karar vericilere iletilmesi de istihbarat çarkının kullanımını bizlere göstermektedir. Bu çark, sürekli olarak dönmekte ve karar vericiler, politika yapıcılar gibi önemli kişilere belirsizlikleri en düşük seviyeye çekerek, önlerini görmelerini sağlamaktadır.

1.4. STRATEJİK İSTİHBARAT

1.4.1. Strateji Kavramı

Strateji kelimesinin kökeni eski tarihlere dayanmaktadır. Eski Yunan'da strateji (stratēgós) kumandan veya general anlamına gelmektedir. Fransızcada ise ordu yönetme sanatı anlamını taşıyan 'stratégie' kelimesinden türetilmiştir (Etimolojiturkce, 2016). Türkçedeki anlamı: "Bir ulusun veya uluslar topluluğunun, barış ve savaşta benimsenen politikalara destek vermek amacıyla politik, ekonomik, psikolojik ve askerî güçleri bir arada kullanma bilimi ve sanatı" (TDK, 2016) olarak tanımlanmaktadır.

Strateji günümüzde sadece harp dünyasında değil, aynı zamanda hemen bütün alanlarda popüler olarak kullanılmaktadır. İş dünyasında, eğitim hayatında ve mali konularda da strateji belirlenen hedeflere emin adımlarla ulaşmak amacıyla kullanılmaktadır. İstihbarat da özü gereği strateji ile iç içe geçmiştir. İstihbarat, belirli bir sürecin sonunda ortaya çıkan ürün olarak kabul edilmekte ve karar vericiler

için bir yol gösterici olmaktadır. Stratejik istihbaratta üst düzey karar vericilere bir rehber olma, uzun vadede onlara alternatif kararlar veren politikalar sunmakta yardımcı olmaktadır.

1.4.2. Stratejik İstihbarat

İstihbaratın kelime anlamına bakıldığında Arapça köken olduğu görülmektedir. Arapçada 'istihbar' kelimesi tekil olarak kullanılmakta ve haber alma manasına gelmektedir. Bu kelimenin çoğul hali ise 'istihbarat' şeklini almaktadır. İstihbaratın İngilizcedeki anlamı 'intelligence' olan 'zeka' veya 'bilgi' olduğu görülmektedir (Yılmaz, 2015: 119). Bu basit kelime anlamı aslında Doğu ve Batı'nın istihbarata bakış açılarını da yansıtmaktadır. Doğu, istihbaratı haber/haberler olarak görürken; Batı, istihbaratı bir bilim veya sanat olarak kabul etmiştir. İstihbaratın özüne inildiği vakit gerçekten de istihbaratın bir zeka gerektiren bilim konusu ve kabiliyet gerektiren sanat yeteneğini barındığı görülmektedir.

İstihbarat teşkilatları, istihbaratı üretirken birden çok amaçları vardır. Her ne kadar devletler güvenlik, diplomasi veya ekonomi gibi konular için istihbarat üretseler de bu amaçlar genel olarak ülkelerinin ulusal çıkarları veya ulusal güvenlikleri çatısı altında toplanmaktadır. Bu noktada stratejik istihbarat amaçlanan hedeflere ulaşma açısından oldukça önemli rol oynamaktadır. Hatta bu rol o kadar önemlidir ki stratejik istihbarata "istihbaratın kalbi" dahi denilmektedir.

Genel anlamda istihbaratı tanımlayan tek bir tanım olmadığı gibi stratejik istihbarat için de aynı durum söz konusu olmaktadır. İstihbarata bakış açıları, kullanım amaçları ve devletlerin istihbarat kültürleri istihbaratı tanımlamada çok çeşitlilik yaratmıştır. Stratejik istihbaratta da düşünürler farklı farklı tanımlar ortaya çıkarmışlardır. Bu tanımlardan biri şu şekildedir: "stratejik istihbarat yabancı milletlerin KABİLİYET- ZAAF ve muhtemel hareket tarzlarına müteallik herhangi bir yahut tüm bilgidir" (Şenel ve Şenel, 1970: 19).

Bir başka tanımda Çınar, stratejik istihbaratı hasım ya da dost ülkeler hakkında diplomatik, milli güç ve hedef kabiliyetleri, siyaset ve politika gibi kritik konularda bilgi toplanması olarak tanımlamaktadır (Çınar, 1997: 118).

"İstihbaratın babası" olarak bilinen Sherman Kent, istihbaratta analizin önemini görmüş ve ABD'nin çıkarlarını korumak için stratejik istihbarat kavramını ortaya atmıştır. Kent, karar vericiler veya politika yapıcılar gibi ülkenin kaderini etkileyecek yetki ve makamı bulunan kişilere uzun vadeli değerlendirmeler yapmanın yolunu stratejik istihbarat olduğunu belirtmiştir. Bunu da stratejik istihbaratın bir fener olarak, büyük resmi görmelerini sağlayarak ve belirsizlikleri azaltarak yapılabileceğini vurgulamıştır (Yılmaz, 2007: 128).

Doktrinde yapılan tanımlar birbirine yakın olduğu görülmektedir. Stratejik istihbarat barış zamanı veya savaş zamanı, dost veya düşman devlet ayrımı yapmaksızın her daim her konuda bilgiler toplanması ve bu bilgilerin analizler ile istihbarat haline getirilmesi, üst düzey karar vericilere uzun vadeli politika yapma ve karar almada yardımcı olma amacıyla iletilmesidir. Örneğin, 2010 yılında "Arap Baharı" olarak adlandırılan Tunus, Mısır, Libya gibi Arap dünyasında yaşanan silahlı çatışmalar ve halk hareketleri, stratejik istihbaratı iyi olan devletlere sürpriz olmamış, tersine beklenen bir olay olmuştur.

Stratejik istihbarattan bahsederken Şenel'in tanımından yola çıkarak kabiliyet ve zaaflardan da bahsetmek gerekmektedir. Kabiliyet, bir millet ya da devletin yapabileceği imkanlar ve yeteneklerini anlatmaktadır (Şenel ve Şenel, 1970: 20). Örneğin, Rusya'nın Birleşik Krallık'ı işgal etmesi imkanlar açısından oldukça zordur. Öncelikle, iki ülke sınır olmaması ve Birleşik Krallık'ın NATO üyesi güçlü bir ülke olması Rusya açısından oldukça caydırıcı etmenlerdir. Fakat, Ukrayna gibi NATO üyesi olmayan zayıf ve hemen yanı başında olan bir ülkeyi işgal etmesi imkanlar neticesinde daha kolaydır. Kısaca, stratejik istihbarattaki kabiliyet bunu anlatmaktadır. Zaaf konusu ise bir devletin eksik veya olumsuz yanlarını ele almaktadır (Şenel ve Şenel, 1970:21). Aynı örnek üzerinden açıklamak gerekirse, Ukrayna'nın Rusya karşısında dış destek almadan direnmesi pek mümkün görünmemektedir. Bu olay Ukrayna'nın zaafı olarak açıklanabilir. İnsan, teknoloji, mühimmat ve tecrübe gibi yetersizlikler Ukrayna'nın Rusya karşısındaki zaaflarını göstermektedir.

1.4.3. Stratejik-Taktik-Operasyonel İstihbarat

Stratejik istihbarat konusunu öğrenmeye çalışırken ortaya çıkan iki önemli konu daha vardır: taktik istihbarat ve operasyonel istihbarat. Bu konular stratejik istihbarattan ayrılamayacak kadar iç içe ve beraber değerlendirilmektedir. Aslında stratejik istihbarat, taktik istihbarat ve operasyonel istihbarat, istihbaratın seviyelerini ya da kategorilerini anlatmaktadır.

Bu üç seviyedeki istihbaratın tanımlarını ve karşılaştırmalarını yapmak konuyu daha somut hale getirmektedir. Pruncken, stratejik istihbaratı bu üç seviyenin en üstünde tutmaktadır. Bunun nedeni olarak da stratejik istihbaratın uzun vadeli, karşılaştırmalı sonuçlar gösteren, önemli ve büyük görevler için kullanılan ve üst düzey karar vericileri daha çok ilgilendiren konular olmasıdır. Taktik istihbarat ise direkt olarak hedefe yönelik, kısa zamanda sonuç ihtiyacı amacıyla yapılan ve operasyonel istihbarata yardımcı olan bir seviye olarak görülmektedir. Operasyonel istihbarat ise daha çok askeri amaçla tercih edilen ve taktik istihbarat gibi kısa vadeli ve belirli bir hedefe yöneliktir (Pruncken, 2010: 6-7).

Stratejik İstihbarat:

- Uzun vadeli konularda tercih edilir.
- Üst seviyedeki karar alıcılar veya politika yapıcılara rapor olarak iletilir.
- Hemen her konuda stratejik istihbarat kullanılabilir.
- Ayrıntılı bilgiye ihtiyaç duyulur.
- Devletleri sürprizlere karşı korumada önemli rol oynar.
- Gelecek ile ilgili belirsizlikleri azaltır.
- Politika yapma ve karar almada alternatifler sunar.

Taktik İstihbarat:

- Kısa vadeli ve direkt olarak hedefe yöneliktir.
- Sadece üst seviyedeki karar alıcılar için değil, orta ve alt seviyedeki yetkililerde tercih eder.
- Genellikle spesifik konularda tercih edilir. Ayrıntılı bilgiye ihtiyaç yoktur.
- Operasyonel istihbarata yardımcı olur.

Operasyonel İstihbarat:

- Kısa vadeli ve belirli hedefe yöneliktir.
- Genelde askeri amaç için kullanılır.

Stratejik istihbarat ve taktik istihbaratı örnekler ile açıklamak iki seviye arasındaki farkı daha somut hale getirecektir. Örneğin, Ankara Emniyet Müdürlüğü İstihbarat Şubesi görevlisinin uyuşturucu kaçakçısına yapacağı istihbarat faaliyeti için kaçakçıların isimlerini, geçmişini ve adreslerini öğrenmesi bir tür taktik istihbarattır (Özdağ, 2002: 116). İstihbarat görevlisi spesifik bilginin peşinde ve kendisi üst düzey bir karar alıcı değildir. Ayrıca, çetenin uyuşturucu satarak vermiş olduğu zararı azaltmak amacıyla biran önce çökertilmesi istediği de mevcut zamanı sınırlı hale getirmektedir.

Taktik istihbarat, rakip hakkında detaylı bilgiye de ihtiyaç duyabilmektedir. Örneğin, ani bir çatışma haline geçen A ve B ülkesi birbirleri hakkında sınırlı zaman içinde önemli bilgi toplamaları gerekmektedir. A ülkesi, B ülkesinin asker, mühimmat ve envanterin de bulunan silah sayısını, karşı kuvvetlerinin detaylı isimlerini (32. Panzer tümeni veya 48. Zırhlı Yıldız Alayı gibi), B ülkesinin askerinin mevcut konumlarını, organizasyonlarını (kaç alay, kaç bölük, kaç tabur vb.), ordusunun malzeme ve teçhizatını, taktik konseptleri ve kabiliyetlerini ve birliğin tarihçesini başarıya ulaşmak için öğrenmek isteyecektir (Şenel ve Şenel, 1970: 23-24). Buradaki bilgiler her ne kadar taktik istihbarat seviyesi olarak kabul edilse de aynı zaman da operasyonel istihbarat içinde hayati önem taşımaktadır. Öğrenmek istenen bilgiler, operasyonel istihbaratta başarıyı sağlayacaktır.

Stratejik istihbaratta uzun vadeli konuların olduğu ve üst düzey karar alıcılar için politika belirlemede alternatifler sunup belirsizlikleri azalttığı söylenmiştir. Bu konuyu açıklayan bir diğer örnek: Rusya'da mevcut başkan Putin ne zaman değişebileceği, hangi koşullarda değişebileceği ve değiştiği vakit yerine kimin veya hangi rejimin geleceğini tahmin etmek ve alternatifler çıkartmak stratejik istihbaratın güzel bir örneğidir (Özdağ, 2002: 116). Bu bilgiler diğer ülkelerin karar vericileri için oldukça önemlidir. Bu bilgilere göre ekonomik, siyasi ve diplomatik politikalar yürütülmesi veya gerekli güvenlik önlemleri alınması stratejik istihbaratı yerinde ve doğru uygulayan devletlere başarı getirecektir.

Stratejik istihbarat sadece modern istihbarat biliminde kullanılan bir kavram değildir. İnsan ırkının var olduğundan beri hayatta kalmak, savaşları kazanmak ve başarıya ulaşmak amacıyla kullanmış olduğu bir istihbarat türüdür. Modern anlamda stratejik istihbaratın akademik olarak çalışılması ve devletler tarafından uygulamaya konması İkinci Dünya Savaşına dayanmaktadır.

ABD istihbarat tarihi hatalardan ve acı tecrübelerden ders çıkartarak gelişmesini sürdürmüştür. Yaşanılan sürpriz ataklar ve istihbarat başarısızlıkları ABD'yi yeni yapılanmalara ve arayışlara itmiştir. Stratejik istihbaratın modern istihbarat yapısında devletlerin hayatına girmesi yine bir istihbarat başarısızlığı ile ortaya çıkmıştır. 1941 yılındaki Pearl Harbor saldırısı, ABD'nin "stratejik istihbarat zafiyetini" göstertmiştir. ABD, mevcut bilgi ve verileri iyi değerlendirememiş ve sürpriz saldırıyı önlemede başarısız olmuştur. Bu nedenden dolayı, ABD istihbarat başarısızlığının tekrar yaşanmaması amacıyla kurumsal çapta stratejik istihbarat ihtiyacını gidermek için gerekli adımlar yapmıştır (Seren, 2016: 369-370).

1.4.4. Stratejik İstihbarat Analizi

İkinci Dünya Savaşı sonrası ABD'nin üzerinde durduğu konulardan biride uluslararası alanda herhangi bir müttefike ihtiyaç olmadan ABD'nin çıkarlarını ve ulusal güvenliğini koruma olmuştur. Bu konuyla özel olarak ilgilenen Sherman Kent, stratejik istihbaratı ön plana çıkardı. Kent'in amacı mevcut taktik istihbarattan daha farklı ve üst düzey resmi yetkililere büyük resmi göstermek ve belirsizlikleri azaltmaktır. Stratejik istihbaratta 20.yy ortalarında bu şekilde ortaya çıkmıştır (Yılmaz, 2014: 225).

Kent, stratejik istihbaratın süreç olduğunu ve bu sürecinde yedi aşamadan oluştuğunu vurgulamaktadır. Bu süreçler;

1- Bir problemin var olması veya ortaya çıkması
2- Bu sorunun ülke için yarattığı tehditlerinin tespiti için analiz ve hipotezler oluşturulması
3- Oluşturulan hipotez doğrultusunda yeni bilgilerin toplanması
4- Elde edilen bilgileri analiz etme ve hipotezin test veya kontrol edilmesi

5- Ortaya çıkan çıktıların tekrar kontrolü
6- Başka hipotezlerin ortaya çıkması durumunda yeni hipotezler için yeni bilgiler toplanması ve bu şekilde hipotezlerin doğrulanması veya yanlışlıkların tespiti
7- Son bir hipotezin belirlenmesi

Şekil 1.2: Stratejik Analiz Uygulamaları

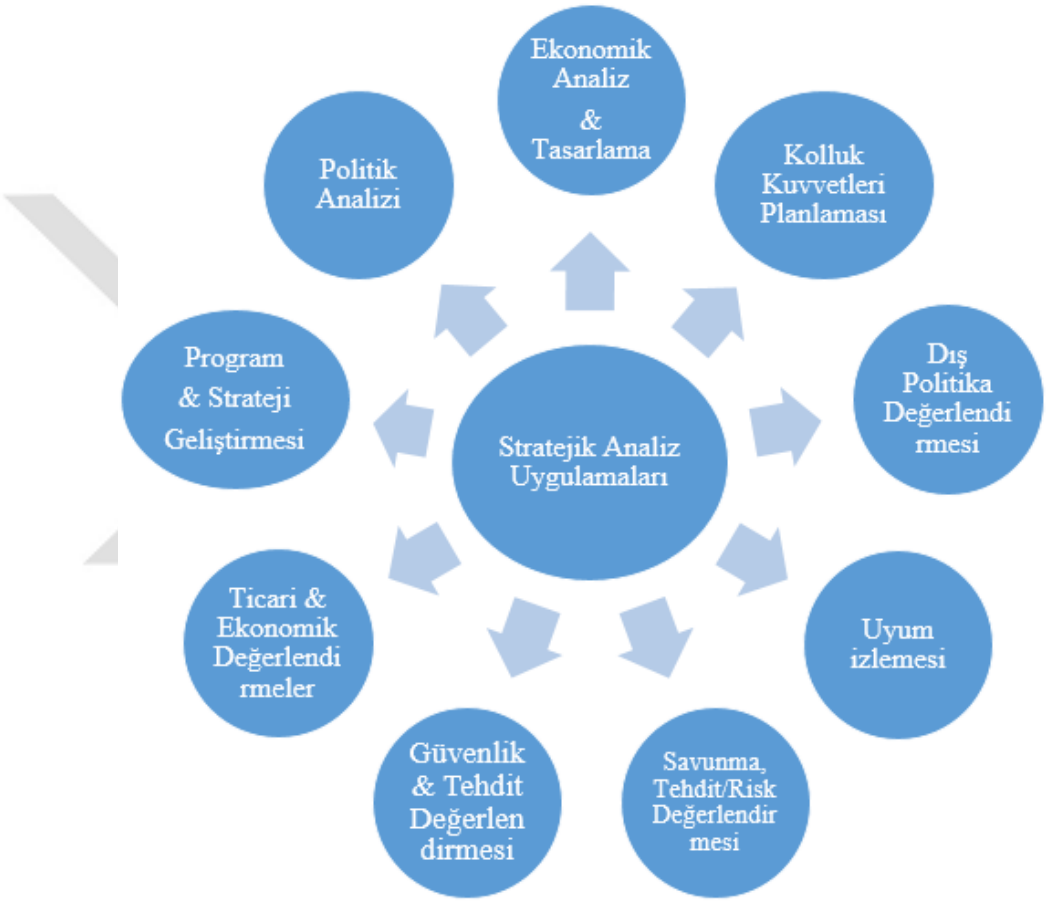

Kaynak: McDowel, 2009: 14

1.5. İSTİHBARAT-GÜVENLİK-DIŞ POLİTİKA İLİŞKİSİ

1.5.1. Milli Güvenlik-İç Güvenlik

Uluslararası ilişkilerde en önemli konulardan biride ülkelerin ve devletlerarası güvenliğin sağlanmasıdır. Devletler, kendi güvenliklerini çeşitli kurum ve vasıtalarla sağlamak ile yükümlülerdir. Ülke sınırları içinde ve dışarıdan gelebilecek tehditlere

karşı her daim tetikte olmalı ve güvenliği sağlamak amacıyla mevcut hukuk sistemine göre sorumluluklarını yerine getirmektedirler.

Milli Güvenlik, genel olarak doktrinde şu şekilde tanımlanmaktadır: "Devletin varlığını devam ettirmek, geliştirmek ve kendini tehdit edebilecek iç ve dış tehlikelere karşı her türlü savunma önlemlerini almak ve gerekiyorsa cebir, kuvvet kullanmak, başvurmak gibi tedbirlerin alınmasına denir" (Tezsever, 1998: 44). Buradaki amaç devleti içeriden ve dışarıdan gelebilecek her türlü tehditte karşı korumak ve ayakta tutmaktır. Devletin gerekli güvenliği sağlayamaması ülke sınırlarında yaşayan vatandaşlarının tehlikeye düşmesi ve hatta hayatını kaybetmesi ile sonuçlanmaktadır. Buradaki bir diğer amaç -ki en temel amaç olmaktadır- ülke sınırlarında yaşayan insanları yaşatmaktır. Bunun nedeni de insanın yaşaması devletin de yaşaması ve kalkınması olmasıdır. Bir diğer ifadeyle, devletler varlığını sürdürebilmek ve gelişmek için vatandaşlarının güvenliğini sağlamak ve onların hayatlarını korumak zorundadır.

Türkiye Cumhuriyeti de 1982 Anayasası 2.maddesine göre: "Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir" (Anayasa, 1982). Ayrıca, Polis Vazife ve Salahiyet Kanununun (PVSK) 1.maddesine göre: "Polis, asayişi amme, şahıs, tasarruf emniyetini ve mesken masuniyetini korur. Halkın ırz, can ve malını muhafaza ve ammenin istirahatini temin eder" (PVSK, 1943). Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına göre bir hukuk devletidir ve hukuk kuralları çerçevesinde milli güvenlik politikalarını yürütmektedir. Milli Güvenlik Politikalarını yürütürken de kolluk kuvvetlerini de görevlendirmiştir.

Ülke sınırları içerisinde kolluk sadece asayiş ile güvenliği sağlamamaktadır, aynı zamanda kolluğa istihbarat yetkisi de verilmiştir. PVSK'nın EK-7. Maddesine göre: "Polis, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Anayasa düzenine ve genel güvenliğine dair önleyici ve koruyucu tedbirleri almak, emniyet ve asayişi sağlamak üzere, ülke seviyesinde istihbarat faaliyetlerinde bulunur, bu amaçla bilgi toplar, değerlendirir, yetkili mercilere veya kullanma alanına ulaştırır. Devletin diğer istihbarat kuruluşlarıyla işbirliği yapar" (PVSK, 1985). Mevzuatın bu maddesinden

de anlaşılacağı üzere Türkiye Cumhuriyeti milli güvenliği sağlamada istihbarata önem vermektedir.

Ülke içerisinde oluşabilecek her türlü yıkıcı ve bölücü terör örgütlerine karşı kolluk istihbarat faaliyetleri yürütmektedir. EK-7.maddenin yasama tarafından çıkarılış tarihine (1985) bakıldığı zaman ülkemizdeki PKK hareketlerinin[2] ortaya çıkmasıyla eş zamanlıdır. Bu yetkinin çıkartılmasındaki amaçta terör örgütüyle etkili bir şekilde yasal zeminde mücadele edilmesi ve ulusal güvenliğin sağlanması gelmektedir.

1.5.2. Dış Politika ve Dış Güvenlik

Uluslararası alanda devlet olarak kabul edilen bütün ülkeler sadece içeride değil, aynı anda dışarıdan gelebilecek bütün tehditleri de göz önünde bulundurmalıdır. Devletlerarası ilişkilerde hiçbir ülkeye bağlı kalmaksızın hür iradesi ile kendini yönetebilmeli, uluslararası ilişkilerde kendi kararlarını alabilmelidir. Bir devletin uluslararası alanda söz sahibi olabilmesi için anahtar kelime "milli güç"tür. Milli güç, egemenlik ile aynı özelliği taşımaktadır. Milli gücünü elinde bulunduran ve bunu kendi iradesi ile kullanabilen devletler dışarıdan gelebilecek her türlü tehditlere karşı kendi tedbirlerini öncesinde alabilir ve ulusal güvenliklerini sağlayabilmektedir (Çınar, 1997: 62).

Uluslararası ilişkilerin en temel teorilerinden olan Realism konusu devletleri kendi güvenliklerini sağlamak amacıyla silahlanma dahi her türlü tedbiri almasını savunmaktadır. Hatta bu konunun doktrinde devletlerarasında silahlanma yarışına (arm races) neden olduğuna da savunulmaktadır.

Realistlerin savunduğu en temel konulardan bir tanesi uluslararası arenada herhangi bir hiyerarşinin olmadığı, bunun da bir anarşi doğurduğudur. Bu nedenden dolayı, devletler daha çok askeri ve siyasi konulara eğilmektedir. Devletler varlıklarını sürdürmek için ulusal güvenliklerini korumalıdır ve bu amaca ilişkin bütün konular da "yüksek politika" olarak kabul edilmektedir. Bunun haricinde kalan

[2] Ülkemizdeki ilk PKK saldırısı 15 Şubat 1984 yılında Siirt'in Eruh ilçesi ve Hakkari'nin Şemdinli ilçelerinde karakollara ve askeri lojmanlara saldırmasıyla gerçekleşmiştir. Saldırılar sonucunda Eruh'ta 1 asker şehit olmuştur (Gazetevatan, 2009).

ticari, ekonomi ve sağlık gibi politikalar ise "alçak politikalar" olarak kabul görmektedir. Bunun en temel savunucularından bir tanesi de Realism konusunda ünlü düşünür Kenneth Waltz'dır. Waltz, devletlerin varlığının sürdürmesinin güce bağlı olduğunu ve güçle beraber bir devletin en temel amacının da güvenlik olduğunu savunmaktadır (Arı, 2010: 163-165).

Stratejik istihbaratın dış politika yapmada ve dış güvenliği sağlamada oynadığı rol oldukça önemlidir. Bunun önemini fark eden ABD, 1947 yılında barış zamanı istihbarat yapmak, ülkeyi dışarıdan gelebilecek sürpriz ataklara karşı koruyacak ve karar vericilere politika yapma sürecinde yardımcı olabilecek bir istihbarat düşüncesi ortaya çıkarmıştır. Bu düşünce stratejik istihbarat olarak kabul edilmektedir ve bu görevi ifa etmekle görevli kurum ise Merkezi Haberalma Teşkilatı (CIA) dır (Özdağ, 2015: 8). Dönemin ABD başkanı Truman'ın barışı korumak içinde istihbarat gereklidir anlayışı ile kurulan CIA, kuruluştan günümüze ulusal güvenliği dışarıdan gelebilecek tehditlere karşı başarılı şekilde korumaktadır.

Türkiye'de ABD'de olduğu gibi iç ve dış istihbarat ayrımı bulunmamaktadır. Ancak, kolluğun ve Milli İstihbarat Teşkilatı'nın (MİT) mevzuatlarından çıkartım yaparak görev paylaşımları anlaşılmaktadır. PVSK EK-7.maddesi polise "ülke seviyesinde" istihbarat yapma yetkisi vermiştir. Polisin istihbarat görev yetkisi ülke sınırları dışında mümkün olmamaktadır. MİT'in 2937 sayılı kanunun 4.maddesine 2014 senesinde eklenen "h[3] ve i[4]" bentlerine göre MİT dış güvenlik ve dış istihbarat konusunda görevlendirilmiştir (2937 sayılı MİT kanunu).

Teknolojinin gelişmesi ve küreselleşmenin etkisiyle birlikte günümüzde terör örgütleri ve işlenen suçlarda sadece bir ülkenin sınırları içinde kalmamaktadır. Günümüzde suçlar artık sınır aşan suçlar olarak tabir edilmektedir. Bunun en güncel örnekleri terör örgütleri, insan kaçakçılığı, uyuşturucu kaçakçılığı ve tarihi eser kaçakçılığıdır. Suçların çeşitliliği ve sayıları arttırılabilmektedir. Türkiye'deki terör örgütü (PKK) faaliyetlerinde de sınırlarımızın ötesine geçen konular bulunmaktadır.

[3] Dış güvenlik, terörle mücadele ve millî güvenliğe ilişkin konularda Bakanlar Kurulunca verilen görevleri yerine getirmek.

[4] Dış istihbarat, millî savunma, terörle mücadele ve uluslararası suçlar ile siber güvenlik konularında her türlü teknik istihbarat ve insan istihbaratı usul, araç ve sistemlerini kullanmak suretiyle bilgi, belge, haber ve veri toplamak, kaydetmek, analiz etmek ve üretilen istihbaratı gerekli kuruluşlara ulaştırmak.

PKK'nın Irak'ın Kuzeyinde kamplaşması, Suriye'de PYD adı altında örgütleşip Türkiye aleyhine terör faaliyetlerinde bulunması ve bazı devletlerden maddi, mühimmat ve diplomatik yardımlar alması PKK'yı Türkiye'nin sadece bir iç tehdit olmasından çıkartmakta ve onu hem iç hem de dış tehdit yapmaktadır (Acar, 2011: 249). Bu noktada ulusal güvenliği içeride ve dışarıda aynı anda sağlama da görevli tek istihbarat örgütü MİT'dir. MİT mevzuatından aldığı yetki ile dışarda bu görevi tek başına ifa ederken, sınırlarımız içerisinde kolluk kuvvetleri ile iş birliği halinde istihbarat görevini yerine getirmektedir. MİT'in hem içeride hem de dışarıda bu faaliyetleri yürütmesi onun iş yükünü arttırmaktadır. PKK'yı dış güvenlik tehditti yapan en önemli nedenler arasında "vekalet savaşları[5]" (proxy war) gelmektedir. MİT, bu noktada casusluğa karşı koyma ve istihbarata karşı koyma faaliyetlerini de etkili bir şekilde yürütme iş yükü ile karşı karşıya kalmaktadır.

[5] Vekalet savaşları, büyük devletlerin arka planda olduğu, ön planda ise ulusal ve bölgesel aktörlerin yer aldığı bir tür savaştır (Kalın, 2016).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DEKİ İSTİHBARAT TARİHİ VE YAPILANMASI

2.1. OSMANLI İMPARATORLUĞUNUN SON DÖNEMLERİNDE İSTİHBARAT

Türklerin devlet yönetimindeki istihbarat faaliyetleri Osmanlının beylik, devlet ve imparatorluk döneminde de devam etmiştir. Bu faaliyetler dönemlerine göre ihtiyaç ve tehditler üzerinden şekillenmiştir. Sabit ve köklü bir istihbarat örgütlenmesi yerine, padişahlara veya dönemin ihtiyaçları gibi tetikleyici unsurlara göre kısa süreli istihbarat grupları kurulmuştur. Zaman içerisinde Osmanlının da bir istihbarat faaliyetlerine ağırlık vermesi gerektiği vurgulansa da bu gereklilik örgütlenme ve kurumsal yapı aşamasına dönüşememiştir.

Ağırlık verilmesi gerekilen istihbarat faaliyetleri 15. Yüzyılda espiyonaj olduğu kabul edilebilmektedir. Bu ihtiyacın giderilmesi için Mühimme Defterinde[6] kayıtlar dikkat çekmektedir (İlter, 2002: 6). Mühimme Defterlerinde dönemin yöneticilerine tavsiye amaçlı devletin ajanlık sistemini güçlendirmesi ve ajanlar aracılığı ile rakiplerin orduları ve harekat tarzları hakkında bilgi toplanması gerekliliği vurgulanmıştır.

Mühimme Defterin de başka ayrıntılarda Osmanlının istihbarat anlayışı hakkında bilgi vermektedir. Buna göre, bu defterlerde Osmanlı özellikle komşu ülkeleri tehdit olarak görmüştür ve bu ülkelerin kabiliyetleri (genellikle askeri konular) ile ilgilenmiştir. Komşuların kabiliyetlerini öğrenmek isteyen yönetim ajanlığa ve karşı istihbarat faaliyetlerine başvurmuştur (Şimşek, 2012: 21).

Osmanlı devleti ile mücadelede olan ve onu yıkmak isteyen rakipleri hemen her türlü istihbarat faaliyeti ile Osmanlının içine sızmaya çalışmışlardır. Bu uğraşları kendileri tek başına yaptığı gibi Osmanlının başka rakipleri ile iş birliği altında da girişimde bulunmuşlardır. Bütün bu girişimlere karşı koymak isteyen Osmanlı

[6] "Bütün devlet işlerine ait sadır olan hüküm ve fermanlar tarih sırasına göre özet kayıtları bu defterlere kaydedilirdi." Ayrıca, Osmanlı bürokrasi sisteminin en önemli malzemelerinden biridir (E-tarih, 2016).

yönetimi "Martolos" adında ülkenin ulusal güvenliğini korumak ve haber kaynağı sağlanması amacıyla kurumsal yapıda olmayan bir istihbarat teşkilatı kurmuştur. Teşkilat, barış zamanı rakip ülkelere gidip haber toplamıştır. Ayrıca, fetih öncesi fetih yapılacak bölgede halkın arasına karışarak Osmanlının başarılı olacağına dair halk üzerinde propaganda faaliyetlerinde bulunmuştur. (Çınar, 1997: 150).

Osmanlı devleti zayıflamaya başlamış, batı ülkeleri İstanbul ve Anadolu'da açtığı konsolosluklar ile ülke içinde istihbarat ağı oluşturmuşlardır. Bunları gören Osmanlı yönetimi istihbaratın önemini tekrar fark etmiş ve örgütlenme için girişimlerde bulunmuştur. 1800'lü yıllarda ilk örgütlenmeler Sultan Abdülmecid ile başlasa da başarılı örgütlenmeler 1900'lü yılların başı, yani Osmanlının son dönemlerinde gerçekleşmiştir.

2.1.1. Yıldız İstihbarat Teşkilatı

1800'lü yılların sonunda Osmanlı yıkılmama mücadelesi vermektedir. Bu süreç içerisinde ülkenin içinde İstanbul yönetimi hatta onlardan daha güçlü başka yönetimlerde mevcuttur. Batılı devletler Osmanlının her yanına sızmış ve yönetime söz geçirecek kadar güçlü hale gelmiştir. Bu güç dönemin padişahı İkinci Abdülhamit'in hatıralarından da çıkartılmaktadır. Dönemin padişahı İkinci Abdülhamit, Sadrazamı Hüseyin Avni Paşa'nın İngilizlere para karşılığı çalıştığını söylemektedir (İlter, 2002a: 249).

Bu dönem Osmanlının Avrupa'nın üstünlüğünü tanıdığı ve hemen her alanda onları örnek aldığı dönem olmuştur. Avrupa da eğitim görmeleri için gönderilmiş gençler[7], Osmanlıya döndükleri vakit ülkenin çağdaşlaşması amacıyla meşrutiyet çalışmalarına girmiştir. Çeşitli evreler ve başarılardan sonra 1876 yılında Kanun-i Esasi[8] ile Birinci Meşrutiyetin ilanı gerçekleşmiştir.

Ülke yönetiminde padişahın yetkilerinin kısıtlanması haricinde de çok mühim olaylar gerçekleşmektedir. Milliyetçilik akımının domino etkisiyle ciddi manada

[7]Jön Türkler olarak ülkeye geri döneceklerdir. Bu kişiler, hürriyeti ve halkın yönetimde söz sahibi olması gerekliliği savunmuş ve gelecekte de devlet yönetiminde tek adamlığın değil, halkın olacağını görmüşlerdir. Ama hiçbir vakit mevcut rejimi tamamen yıkma ve saltanatı lav etme düşüncesi de taşımamışlardır.
[8]Türk tarihindeki ilk yazılı anayasadır.

etkilenen Osmanlıda etnik isyanlar artmaktadır. Ortodoks ve Katolik kiliselerin bahanesiyle batı ülkeleri hem Osmanlının iç işlerine müdahil olmakta hem de Ermeni gibi azınlıkları isyanlar için desteklemektedir. Bütün bu karışıklık içinde ülkenin rejiminin değişmesi yönünde gelen baskılar nedeniyle de İkinci Abdülhamit, kendisine hemen her konuda bilgi getirilmesi amacıyla Yıldız İstihbarat Teşkilatını (YİT) kurmuştur (Ankara Barosu, 2013: 16).

Teşkilatın kuruluşu amacı için modern istihbarat örgütlenmesi de doktrinde tartışılmaktadır. Ancak, YİT'in kuruluş amaçlarına bakıldığı vakit, modern bir istihbarat anlayışı görülmemektedir. Günümüz modern istihbarat örgütleri ulusal çıkarları sağlamak yahut ulusal güvenliği korumak amacıyla sorumluluk üstlenmektedirler. Şahıs politikaları değil, devlet politikaları ve devamlılığı esas olmaktadır.

İkinci Abdülhamit'in istihbarat örgütlenmesindeki amaca bakıldığı vakit her ne kadar devletin içinde bulunduğu zor durumu hafifletmeyi amaçlasa da asıl amaç olarak İkinci Abdülhamit'in tahtını ve kendisini koruması olarak ön plan çıkmaktadır. Çünkü Abdülhamit'in güveneceği kişi oldukça azalmıştır. İlerleyen süreçte de 31 Mart Vakası olayı patlak verecek ve Abdülhamit'in kendi düşüncesine göre haklılığı ispatlanmış olacaktır.

İkinci Abdülhamit, YİT'i kurmakla kendince haklı bulunmaktadır ve bu teşkilatı hatıralarında şu şekilde açıklamaktadır:

> Yabancı devletler kendi emellerine hizmet edecek kimseleri vezir ve sadrazam mertebesine kadar çıkarabilmişse, devlet emniyet içinde olamazdı. Doğrudan doğruya şahsıma bağlı bir İstihbarat Teşkilatı kurmaya, bu düşünce ile karar verdim. İşte düşmanlarımın Jurnalcilik dedikleri teşkilat budur (İlter, 2002: 7).

Meşrutiyetin ilanına gönlü hiç razı olmayan Abdülhamit, kısa bir süre sonra Osmanlı-Rus savaşındaki yenilgi bahanesiyle Meclisi dağıtmış, Birinci Meşrutiyete son vererek istibdat[9] dönemini başlatmıştır. Böylece, Abdülhamit tekrar yetkilerinin tamamını kendisinde toplamıştır.

[9] "Uyruklarına hiçbir hak ve özgürlük tanımayan sınırsız monarşi, despotluk, despotizm" (TDK, 2016).

2.1.2. İstibdat Dönemi ve Yıldız İstihbarat Teşkilatı

İstibdat döneminde[10]YİT'in özel ilgi alanlarından bazıları Harbiye, Tıbbiye ve Mülkiye idi. Burada yetişen nesil hürriyet ve meşrutiyeti savunmaktadır. Rejime tehdit oluşturduğu amacıyla özellikle bu okullarda Abdülhamit'in istihbaratçıları bilgi toplamak amacıyla görev almaktadır. Abdülhamit'in o dönemde isabetli düşünmüş olacak ki onu tahtından edecek olanlarda bu okullardan çıkmış kişiler olacaktır (İlter, 2002a: 250).

İkinci Abdülhamit'in tahta kaldığı 33 yılın 29 yılı istibdat dönemi ile geçmiştir. Bu dönemi ülke içindeki istihbarat faaliyetlerin en yoğun olduğu dönem olarak kabul etmek mümkündür. Bu dönemde iki türlü casuslar vardır. Birinci grupta padişaha bağlı gizli haber kaynaklarını oluşturan ve aynı zamanda "hafiye" olarak adlandırılan gruptur. İkinci grup ise; İstanbul yönetimine karşı ayaklanmalarda bulunan ve dış ülkelerin her daim yardımını alan gruptur (Çınar, 1997: 153). Abdülhamit, hem kendi tahtını korumak amacıyla hem de ikinci gruptakileri etkisiz hale getirmek amacıyla YİT'i kullanmıştır.

2.1.3. İttihat Terakki ve 31 Mart Olayı

1900'lü yıllar ile birlikte Osmanlı Devleti artık yıkılış sürecine girmiştir. İç isyanların oldukça arttığı bu dönemde 24 Temmuz 1908 yılında İkinci Meşrutiyet tekrar ilan edilmiş ve meclis faaliyetlerine başlamıştır. İkinci meşrutiyetin ilanında dışarıdan gelen baskıların haricinde başında ittihat ve terakkinin olduğu ordunun da etkisi büyük rol oynamıştır. Yeni Mecliste etkin grup olarak ittihat ve terakki ön plana çıkmaktadır (Çınar, 1997: 153).

İttihat ve terakki mensupları aslında Jön Türklerin devamı ve tecrübeli hali olarak sahneye çıkmışlardır (Tılısbık ve Akbal, 2006: 202). Birinci meşrutiyetteki başarısızlıklarını tekrarlamamak amacıyla daha deneyimli ve etkili olarak sorumluluk almışlardır.Mecliste göreve başladıktan yaklaşık bir yıl sonra hala sorunların çözülememesi üzerine bir isyan patlak vermiştir. İsyanın nedeni olarak meclisin başarısızlığı gösterilse de aslında isyan meşrutiyetin varlığına karşı yapılmıştır.

[10]İstibdat dönemi, Birinci Meşrutiyet ile İkinci Meşrutiyet arasındaki 29 yıllık süreci kapsamaktadır.

İsyanın İstanbul'da patlak vermesiyle Mebusan Meclisi basılmıştır. 11 gün süren isyanı İttihat ve Terakkinin merkezi olan Selanik'ten gelen ordu bastırmıştır (Atatürkdevrimleri, 2010).

İsyan, Selanik'ten gelen Harekat Ordusu ile bastırılmıştır. Bastırılan isyan sonucunda 64 kişi idam edilmiştir. Ayrıca, mevcut padişah İkinci Abdülhamit tahtan indirilmiş, yerine de Beşinci Mehmet Reşat getirilmiştir (Atatürkdevrimleri, 2010).

Bütün bu gelişmeler istihbarat açısından incelendiği vakit başka yorumların yapılması mümkündür. Tarih kitaplarımızda Birinci Dünya Savaşını başlatan nedenin Avusturya Prensinin bir Sırplı tarafından öldürülmesi olarak işlenmektedir. Hâlbuki savaşın nedenleri daha farklıdır ve savaş birden değil aşama aşama zamanla gelmiştir. Arıboğan'ın da çalışmasında belirttiği gibi Birinci Dünya Savaşının gerçek nedeni olarak 30 yıllık bir sömürge süreci gösterilebilmektedir (Harp Akademileri: 2014: 25-26).

31 Mart Vakası da gerçek nedenleri ile yahut istihbarat açısında da incelendiğinde sadece meşrutiye de karşı yapılmış bir ayaklanma olarak görülmemelidir. Burhan Felek'in 31 Mart Olayının yıl dönümü olan 13 Nisan'da kaleme aldığı Milliyet Gazetesi "31 Mart İstanbul, 11 Gün Asiler Elinde Kaldı" köşe yazısında yaşananlar ayrıntılı incelenmiştir. O dönem Hukuk Mektebinde öğrenci olan ve isyanlara yakından şahit olan hatta isyanın içindeki kalabalıkta bulunan biri olarak birinci ağızdan süreci anlatmıştır (Felek, 1970).

Felek'in anlattıklarında özetle anlaşılan olay; bu gerici olarak adlandırılan isyan da halk ve ulema neden bulunmamaktadır? Bu isyan sonuç olarak kime veya hangi gruba yaramıştır? (Felek, 1970) Halk ve ulema bu olayın gerçek yüzünü görmüş ve başından itibaren olayın içinde bulunmamıştır. İsyanlar, sonuç olarak da İttihat ve Terakki grubuna yaramıştır. Bir diğer ifadeyle, isyanlar mevcut padişah İkinci Abdülhamit'i tahtan indirmiş ve yerine bu olayların sorumlusu olarak İkinci Abdülhamit olduğunu düşündüğü rivayet edilen Beşinci Mehmet Reşat getirilmiştir. Yani İttihat ve Terakki grubunun sözünden çıkmayacak veya daha iyi anlaşacağı bir padişah getirilmiştir. Ayrıca, isyanı bastıran Selanik'ten gelen Harekat Ordusudur ve bu ordu da İttihat ve Terakkinin ordusu olarak kabul edilmektedir. Bu süreçten sonrada İttihatçılar yönetimde büyük rol oynamışlardır.

2.1.4. Teşkilat-ı Mahsusa

İkinci Meşrutiyetin ilanı ve İkinci Abdülhamit'in tahttan inişi ile oyun sahnesinde etkili olamaya başlayan grup İttihat ve Terakki olmuştur. İttihat ve Terakki, siyasi parti altında meclise girmiş ve görevler üstlenmiştir. Ayrıca, Anayasa da yapılan yeni düzenlemeler ile de padişahın yetkileri oldukça kısıtlanmış, meclisin ise yetkileri ve yönetim alanı artmıştır.

Abdülhamit'in tahtan indirilmesi ile beraber, Enver Paşa liderliğindeki İttihat ve Terakki Abdülhamit'in hafiye teşkilatı YİT'in tamamen lağvetmişler, onlara ait belge, doküman gibi metaryalleri de yakmışlardır (Şimşek, 2012: 71-72). Bu noktadan sonra yönetim tamamen İttihatçıların himayesine geçmiştir.

İttihat ve Terakki, Teşkilat-ı Mahsusa için oldukça önemlidir. Bunun nedeni İttihatçı olan Enver Paşadan kaynaklanmadır. Teşkilat-ı Mahsusa her ne kadar Osmanlının istihbarat teşkilatı olarak kurulduğu söylense de doktrinde teşkilatın kuruluşu hakkında çeşitlilik bulunmaktadır. Stoddard'a göre; İkinci Meşrutiyetin ilk yılları ile ilgili kaynaklarda teşkilat hakkında bir iz bulunmamaktadır. Fakat, Enver Paşa'nın ülkeyi terk etmesi ile beraber yapılan araştırma ve sorgularda (Tahkikat Komisyonlarında[11]) üst düzey Osmanlı subaylarının Teşkilat-ı Mahsusa dan haberdar oldukları anlaşılmaktadır (Stoddard, 2003: 49).

Doktrinde tartışılan bu konuya ek olarak birde teşkilatın tamamen Enver Paşaya bağlı olarak ve Paşanın etrafındaki güvenilir, Paşaya sadık adamlardan kurulduğuna dair iddialardır. İddialara göre Enver Paşa, Harbiye Nazırı ve Osmanlı Ordusu başkumandan olmadan önce bu teşkilatı kurmuştur. Daha sonra ise teşkilatın başına kendi adamı olan Kurmay Binbaşı Süleyman Askeri Bey getirilmiştir. Bu iddiayı doğrulayan bir kişi de teşkilatta önemli görevler ve sorumluluklar üstlenmiş olan Eşref Kuşçubaşıdır. Cemal Kutay'ın Mart 1957 "Kuşcubaşı'yla Görüşmeler" eserinden anlaşılmaktadır ki; burada Kuşcubaşı teşkilat için şunu söylemektedir:

[11]Tahkikat Komisyonları 30 Ekim 1918 Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanmasından sonra kurulmuştur. Komisyonun kurulmasındaki amaçlardan biri de Enver Paşanın Teşkilat-ı Mahsusa'sını ve bu teşkilatın neler yaptığını araştırmaktır. Komisyon, İttihatçıların yönetimde etkili olduğu 1913 ila 1918 yıllarını incelemiştir. İncelemeler sadece yazılı evrak vb. üzerinden yürütülmemiş, aynı zamanda 11 tanıkta dinlenilmiştir. Tanıklar dönemin üst düzey yönetici kadrosundan (sadrazam vb. gibi) oluşmaktadır (Şimşek, 2012: 73-74).

> teşkilat 1911 ila 1913 arası bir tarihte gayri resmi olarak Teşkilat-ı Mahsusa olarak adlandırılmaya başlandı. Teşkilat ister Garbi Trakya Hükümet-i Muvakkatesi, ister Fedai Zabitan, ister Umur-u Şarkiye, ister Teşkilat-ı Mahsusa ismini taşısın, aynı liderin (Enver Paşa'nın) yönetiminde aynı tür faaliyette bulunan aynı insanlardan oluştuktan sonra, bunun bir önemi yoktu. (Stoddard, 2003: 52-54).

Teşkilatta önemli bir yeri olan ve Enver Paşaya da sadık biri olarak bilinen Kuşcubaşı'da bu iddiaları ilk ağızdan doğrulamaktadır. 1911 ila 1913 arasındaki gelişmeler ile ilgili kaynaklarda adının geçmemesi teşkilatın o dönemde çok aktif olmaması yahut başka bir isimde yer bulması da olasıdır. Aktif olmamasının nedeni de maddiyat olarak düşünülmektedir. Çünkü Enver Paşa Nazırlık'a geldikten sonra bütçeden teşkilata ciddi maddi imkanlar sağlamıştır. Bundan dolayı pek muhtemel teşkilatın kökeni iddia edilenler gibi 1911 yılına dayanabilmektedir (Çınar, 1997: 154).

Teşkilatın resmi kuruluşu Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE) kaynaklarında 1913 olarak geçmektedir (İlter, 2002: 8). Enver Paşa yönetimde söz sahibi olduktan ve İttihat Hükümeti kurulduktan sonra kurumsal bir istihbarat teşkilatının ihtiyacını vurgulamıştır. Bu şekilde önceleri kendine bağlı ama gayri resmi olan Teşkilat-ı Mahsusa resmi hale gelerek Osmanlının bir istihbarat teşkilatı olmuştur.

Teşkilat kurulduktan sonra padişah Beşinci Sultan Reşat tarafından da onaylanmıştır. Ayrıca, teşkilatın gerekli tüm ihtiyaçlarını giderebilmesi için savaş bütçesinden ciddi miktarda pay almıştır (Hiçyılmaz, 1994: 22).

Osmanlı, Mondros Antlaşmasıyla fiilen sona ermiş olarak görünmektedir. Bu durumda tekrar Osmanlıyı canlandıracak politikalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bunlardan biri İkinci Abdülhamit tarafından İslam (Halife) çatısı altında toplanma olarak Panislamisim politikasını çıkarmıştır. Bir diğer politikada İttihatçıların üzerinde önemle durduğu Turancılık ideolojisidir. Kaynaklarda genel olarak teşkilatın Türk dünyasını birleştirme olarak gördüğü Teşkilat-ı Mahsusa'nın Turancılık politikasına farklı bir bakış açısı da Murat Bardakçıdan gelmektedir. Bardakçı Enver Paşa ile ilgili yaptığı çalışmasında, Enver Paşanın torunu Osman Mayatepek'in yardımcı olduğunu söylemiştir. Mayatepek, Enver Paşanın ailesinde olan tüm hatıraları Bardakçıya çalışması için açtığı belirtilmiştir. Bardakçı

incelemelerin sonucunda Enver Paşanın Turancı değil, İslamcı olduğunu savunmuştur. Enver Paşa'nın "Turana gidiyorum" sözünden Turan İmparatorluğunu kurmayı değil, Orta Asya'yı kast ettiğini belirtmektedir. Ayrıca, Enver Paşanın Turancı politikasının İngiliz Emperyalizmini yıkmak amaçlı araç olarak kullandığını Bardakçı aktarmaktadır (Bardakçı, 2012).

Teşkilatın kuruluş amaçlarında ve görevlerinde ise şunlar yer almaktadır:

1- İsyanlara, yıkıcı faaliyetlere ve dışarıdan gelen tehditler ile mücadele etmek. Özellikle milliyetçi ve ayrılıkçı hareketlere engel olmak.

2- Bağımsız Ermenistan girişimlerini elimine etmek için Rusya'nın hakim olduğu Orta Asya Bölgesinde Müslüman Türkleri ayaklandırmak.

3- Askeri harekatlar ve istihbarat faaliyetlerine başvurmak. Çetelere bakın yapmak, espiyonaj ve şaşırtma faaliyetleri yürütmek (Stoddard, 2003: 57).

Teşkilatın kuruluş amaçlarına bakıldığında ülkenin içinde bulunduğu vaziyetin koşulları ile mücadele etmek için sorumluluk üstlendiği görülmektedir. İç isyanlarda etkisi olan İngilizler ve Ruslar ile mücadele ve bu mücadele de istihbaratın etkinliğini kullanmak amaçlanan hedefler arasında bulunmaktadır.

Teşkilatın faaliyet bölgelerine bakıldığı vakitte oldukça geniş alanlara yayıldığı görülmektedir. Doğu Anadolu, Kafkasya, Suriye, Afrika ve Hindistan'da istihbarat faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Bu bölgelere gitmelerindeki neden ise İngiliz ve Rusların etkin olduğu veya sömürgecilik faaliyetleri ile o bölgelerde bulunduğundandır. Teşkilat-ı Mahsusa'nın buralardaki istihbarat faaliyetleri haber toplamanın haricinde propaganda faaliyetleri yürüterek bölge halkını Batı güçlere karşı gelmesi için örgütlemesidir (Tılısbık ve Akbal, 2006: 203).

Atatürk'ün kendi kaleme aldığı notlarda da Teşkilat-ı Mahsusa geçmektedir. Burada teşkilatın kurucusunu Enver Paşa olarak belirtilmektedir.

> Enver Paşa, teşkilat-ı mahsusa namı altında bir teşkilat vücuda getirmiştir. Bunun gayesi Memalik-i Osmaniye haricinde Makedonya'da, Kafkasya'da, Mısır'da, Afrika'da, Acemistan'da, Türkistan'da, hülasa Osmanlı Amal-i Milliyesinin küşayiş bulabileceği her yerde mekasıd-ı hususiye takip etmek... (İnan, 1999: 43).

Teşkilatın Kafkasya politikası hem istihbarat açısından hem de temelinde bulunan Turancılık ideolojisi açısından önem taşımaktadır. Kafkas bölgesini hakimiyet altına almak Orta Asya ile iletişimi açmak manasına gelmektedir. Aynı zamanda Rusların hakimiyetini ve ilerleyişini de kırmak açısından Kafkasya hayati rol oynamaktadır. Bundan dolayı, teşkilat Kafkasya bölgesinin üzerine düşmüştür.

Kafkasya bölgesine hakimiyeti sağlamak için Trabzon, Hopa ve Artvin kıyıları kullanılmaktadır. Bu rotanın Kafkasya'ya açılan kapı olmasının yanı sıra Rusları izlemek açısından da önem taşımaktadır. Bu rotadan giren Türk ajanları Rusların askeri durumlarını gözlemlemiş ve Osmanlı ordusunun bu bölgeye gelmesi durumunda halkı Osmanlının yanında olması için teşkilatlandırmıştır (İlter, 2002: 9).

Teşkilat, Türk dünyasında da aktif rol oynamak için girişimlerde de bulunmuştur. Mevcut ideolojilerinde Turancılık politikası yatan teşkilatın Türkistan bölgesinde rol oynamasını kolaylaştıran bazı tetikleyici gelişmelerde olmuştur. 1917 Bolşevik İhtilali ile Türkistan bölgesinde ciddi sıkıntılar çeken halk, Osmanlıya çeşitli heyetler göndermiştir. Bu heyetler, Enver Paşayı ziyaret edip, konu hakkında bilgilendirmeler yaparak olumsuz vaziyetin giderilmesi için yardım talep etmişlerdir. Bu durum üzerine Ruslar ve bölgede Ermeniler ile bulunan İngilizler ile mücadele edebilmek için Enver Paşa örtülü faaliyetler ile ve açıktan ordu göndererek Türkistan'da Teşkilat-ı Mahsusa'nın aktif rol oynamasını sağlamıştır. Ancak, Bakü'nün zaptı haricinde ciddi bir başarıya ulaşamamışlardır (Kurtcephe, 1993: 12-17).

Teşkilat-ı Mahsusa dönemin şartlarına ve ihtiyaçlarına istihbarat faaliyetleri yürütmesine bir diğer önemli kanıtta Balkanlarda Yunan ve Sırp ayaklanmalarına karşı gösterilen direnişler ve Batı Trakya Bölgesinde Türk Cumhuriyet'i kurulması girişimdir (İlter, 2002: 10). İstanbul Hükümeti 1913 yılında Batı Trakya'nın elden çıkmasına gerekli direnişi gösterememiş ve teşkilat bu bölgenin Bulgarların hakimiyetine gireceğine bu bölgede bağımsız bir Türk Cumhuriyet'i kurulması çalışması yapmış ve başarılı olmuştur. Batı Trakya'daki bu istihbarat faaliyeti Teşkilat-ı Mahsusa için bir "eylem pratiği" olmuştur (Hiçyılmaz, 1994: 27).

Osmanlının en zor zamanlarında geniş bir coğrafi bölgede propaganda ve haber alma gibi istihbarat faaliyetleri gösteren Enver Paşa komutasındaki Teşkilat-

Mahsusa Birinci Dünya Savaşı ile de faaliyetlerine 1918 yılında son vermiştir. Osmanlının son padişahı Sultan Vahdettin ve teşkilatın yönetici kadrosu Teşkilat-ı Mahsusa'yı tamamen lağvetmiştir (Çınar, 1997: 156; İlter, 2002: 10).

Osmanlının son zamanlarında Osmanlıyı kurtarmak ve bazı toprakların elden çıkmasını engellemek için girişilen bu yolda Teşkilat-ı Mahsusa yeteri kadar başarılı olamamıştır. Üstelik yürütülen "hayalprest" ve başarısız politikalar yüzünden Osmanlı iyice zor duruma düşmüştür. Ayrıca, Osmanlının başarısızlığı Enver Paşa'nın başarısızlığının gölgesinde kaldığı dahi savunulmaktadır. Bu durumu Elkatmış şu şekilde özetlemektedir:

> Bu dönemde Türkiye'nin kendi topraklarını, imparatorluğun kalan kısmını korumak için yaptığı her çaba, ne yazık ki bölünmeyi daha da hızlandırmıştır. Şöyle ki; İttihat ve Terakki, bir taraftan bir iktidar kavgası veriyordu, Sultan Abdülhamit'e karşı, ikincisi bir uluslararası dengenin karşılığı olmaya çalışıyordu, üçüncüsü de ülke içinde ortaya çıkan mikro milliyetçilik düşüncesiyle azınlık hareketlerine karşı kendince bir istihbarat faaliyetini yönetmeye çalışıyordu. Bütün bunları başarabildi mi? hayır İttihat ve Terakki'nin o hareketi o düşüncesi sadece ülke içindeki o bölünmeyi daha da derinleştirdi (Elkatmış'dan akt. Göç, 2013: 92).

2.1.5. Milli Mücadele Dönemi Gizli Gruplar

Birinci Dünya Savaşının sona ermesiyle Osmanlı devleti Mondros Ateşkes Antlaşmasını imzalamıştır. Bu antlaşma ile birlikte Osmanlı artık hukuken de son bulmuştur. Antlaşmanın 7[12] ve 24[13]. Maddeleri Osmanlının kabiliyet ve hareket imkanlarını tamamen bitirmiştir. Ayrıca, başkent olan İstanbul işgal altına girmiştir.

Bütün bu gelişmeler olurken Türk milleti milli mücadeleyi düzenli bir ordu olmadan da başlatmış ve ülkeyi işgallerden korumak amaçlı kuvayi milliye ruhu ile harekete geçmiştir. Bu noktada girişilen önemli adımlardan bir tanesi de İstanbul ve Anadolu da kurulan gizli istihbari örgütlenmelerdir. Milli mücadeleyi desteklemek amacıyla kurulan bu küçük örgütlerin bazıları şunlardır: Karakol Cemiyeti, Zabitan Grubu, Yavuz Grubu, Muharip Grubu, Felah Grubu, Fethiye Deniz Grubu, Askeri Polis Teşkilatı (P Teşkilatı), Mim Mim Grubu ve Geçit teşkilatı (İlter, 2002: 1).

[12]7. Maddeye göre; "itilaf devletleri güvenliklerini tehdit edecek bir durumun ortaya çıkması halinde, herhangisevkülceyş noktayı işgal hakkına haiz olacaktır" (Türkmen, 2000: 619).
[13]24. Maddeye göre; "vilayet-ı sittede iğtişaş zuhurunda mezkur vilayetlerin herhangi bir kısmının işgali hakkını itilaf devletleri muhafaza eder" (Erim, 1953: 524).

İstanbul Hükümetinin daralan hakimiyet alanından dolayı İstanbul'da işgale karşı yeterli direniş gösterilmemektedir. Aynı zamanda Anadolu'da işgal altındadır ve Anadolu'da bulunan azınlıklar ayaklanarak halka zulüm etmektedir. Bu gelişmeler doğrultusunda İstanbul işgaline direnmek ve Anadolu'ya silah ve mühimmat sevkiyatı yapmak üzere kurulan gizli gruplardan ilki 1920 yılında kurulan Hamza Grubu olmuştur (Aydın, 1989: 371).

Hamza Grubu, Ankara Hükümetinin Genel Kurmayına bağlı olarak kurulmuş bir gizli teşkilattır. Teşkilat kurulurken alternatif isimler ile kurulmuştur. Bu alternatif isimler Hamza Grubunun deşifre olması ile kullanılacaktır. Nitekim de Hamza Grubu İngilizler tarafından deşifre edilmiş[14] ve Genelkurmayın önceden belirlediği Felah Grubu ismiyle görevlerine devam etmiştir (Hiçyılmaz, 1994: 64).

Hamza Grubu, casusların yakalanması ve tespiti ile görevlendirilmiştir. Bunun haricinde Grubun istihbarat, propaganda, subay temini, erlerin ve mühimmatın sevkiyatı gibi başlıca görevleri ve bu görevleri yürütmekle görevli subayları mevcuttur (Aydın, 1989: 375-376).

Milli mücadele döneminde ön plana çıkan bir diğer gizli örgütte Karakol Örgütüdür. Örgüt, eski İttihatçılar olarak da adlandırılabilmektedir. Örgütün kurulmasından sonraki ilk faaliyeti eski İttihatçıları toplamak olmuştur (Bahar, 2009: 269). İstanbul işgal edildikten sonra işgal kuvvetleri Teşkilat- Mahsusa'nın kalan üyelerinin peşlerine düşmüş ve teşkilatın üyeleri de Anadolu'nun çeşitli yerlerine saklanmak zorunda kalmıştır. Karakol örgütü ise kurulduktan sonra bu üyeleri bir araya getirmeyi başarmıştır.

Örgütün milli mücadele deki en önemli başarısı 1917 yılında ortaya çıkan Bolşevikler ile iyi ilişkiler kurması olmuştur. Bunun nedeni ise örgüt Sosyalistlerden milli mücadele için para ve silah yardımı almayı başarmıştır. Bunun karşılığında Sosyalistler ile ılımlı politikalar sonucunda Dağıstan'a asker göndererek İngilizler ile mücadele etmiştir (Çolak, 2016).

[14]Muharip Grubunun İzmit'e gönderdiği motordaki makbuz İngilizler tarafından ele geçirilmiştir. Bunun üzerine Hamza Grubu kurulurken deşifre olduğu taktirde kullanılması kararlaştırılan Felah Grubu ismini almıştır (Hiçyılmaz, 1994: 64).

Anadolu'da kurulan önemli Gruplardan bir diğeri de Askeri Polis Teşkilatı'dır. Teşkilat Fevzi Çakmak'ın emriyle Anadolu'da kurulmuş ve birçok ilde zamanla görevler üstlenmiştir. Diğer milli mücadele zamanında kurulan gizli gruplar gibi, bu teşkilatta iç ve dış tehditler ile mücadele amaçlı sorumluluk üstlenmiştir. Bunun yanı sıra özellikle Ermeniler gibi azınlık grupların ayaklanmalarını bastırmak, bölge halkını örgütleyip propaganda faaliyetlerinde de bulunmuştur (Pehlivanlı, 1992: 9-15).

Milli mücadele dönemi Ankara Hükümeti için oldukça zor ve ağır şartlarda atlatılmıştır. Başarılı bir mücadeleden sonra elde edilen büyük bir zafer ile artık Anadolu'daki yeni rejim cumhuriyet olacaktır. Cumhuriyetin kurulması ile hiçbir sorunun son bulmadığı gibi iç ve dış tehditler ve güvenlik sorunları da varlığını arttırarak sürdürmüştür. Artık bu noktada daha kurumsal ve daha büyük adımların atılması gerekmektedir. Bundan dolayı da Türkiye Cumhuriyeti yeni istihbarat yapılanmalarına gitmiştir.

2.2. CUMHURİYET İLE GELEN İSTİHBARAT İHTİYACI

Devletler iç ve dış politikaları yürütürken bunları genelde birbirlerinden ayıramazlar. Bir devlet sadece iç politika yahut dış politikayla ilgilenemez. Hem iç hem de dış politikayı eş zamanlı olarak yürütmek zorundalardır.

Türkiye Cumhuriyet'i de kurulduğu ilk günden bu yana iç politikaya verdiği önem kadar dış politikaya da aynı derece de önem vermiştir. Dışarı da oluşan olumlu ve çağdaş gelişmeleri takip ederek içeride de uygulama çabasında olmuştur. Cumhuriyetin ilanından sonra Türkiye çağdaş, laik ve yenilikçi adımlar atmaya, hızla inkılaplar uygulamaya başlamıştır. Eş zamanla bunun içeride yeterli olmayacağını ve dış politikada da dünyayı takip etmek gerektiğini düşünerek batı yanlısı politikalar izlemeyi sürdürmüştür. Örneğin, Türkiye sorunları çözmek amacıyla Lozan'a başvurmuş, Milletler Cemiyetine üye olmuş ve Musul sorununu askeri alanda değil, Adalet Divanı ile diplomatik yöntemler ile çözmeye çalışmıştır (Hale, 2003: 50-51).

Batıcılık politikasının başlangıcında sadece cumhuriyet dönemi yoktur. Batıcılık aslında 17 ve 18. Yüzyıl ile başlamıştır. Bu dönemde Osmanlı dünyanın

(batının) oldukça gerisinde kaldığının farkına varmış ve bu açığı kapatmak için ekonomik, sosyal ve siyasi adımlar atmak için girişimlerde bulunmuştur. Bu amaçlarına ulaşabilmek için ise Avrupa'ya elçiler, öğrenciler göndermiş ve Avrupa'dan reformlar için uzmanlar getirtmiştir. Bir diğer ifadeyle, Osmanlı Avrupa'nın üstünlüğünü kabul etmiştir. Bu görüşü Baskın Oran batıcılık politikasının tarihsel ayağı olarak belirtmekte ve batıcılığın Tanzimat, Jön-Türkler ve İttihat Terakki geleneği olduğunu savunmaktadır (Oran, 1996: 353).

Cumhuriyet döneminde de batıcılık[15] politikaları devam etmiştir. Fakat, bu dönemde batının üstünlüğü değil, batının yani çağdaş dünyanın bir parçası olarak izlenen batı yanlısı bir politika ön planda olmaktadır. Burada izlenen batı yanlısı politikanın nedeni ise liderin/önderin oynadığı faktördür. Türkiye Cumhuriyetinin niteliklerini belirleyen Atatürk Harbiye zamanından batının yenilikçiliğini görmüş ve ülkenin temellerini bu yönde atmıştır (Oran, 1996: 354).

Bu dönemde dış politika da medeniyeti yakalama çalışmaları devam ederken, iç politikada da yeni yapılanmalar hızla devem etmektedir. Bir yandan içeride yeni rejime ve inkılaplara karşı oluşan gerici hareketler ve isyanlar, diğer yandan dışarıdan gelen yıkıcı hamleler ülkenin güvenlik politikalarında kurumsal yapılanmalara gidilmesine neden olmaktadır. Bunun üzerine Atatürk, bu tehditler ile mücadele de bir istihbarat teşkilatının varlığının önemini vurgulayarak çağdaş devletlerdeki istihbarat teşkilatları gibi bir yapının kurulması gerekliliğini belirtmiştir.

İstihbarat teşkilatının kurulması için ilk adım 1926 yılında Atatürk'ün emri ile başlamıştır (Çınar, 1997: 158). Osmanlı ve Milli mücadele döneminde kurumsal bir istihbarat teşkilatının olmayışı, bu konuda yaşanan tecrübesizlik ve kalifiye eleman eksikliğinden dolayı yabancı milletlerin uzmanlığına danışma ihtiyacı duyulmuştur. Bu dönemde İngilizler ile Musul sorunu çözüme kavuşturulamamıştır. Fransızlara ve İtalyanlara karşı güvensizlikte devam etmektedir. Örneğin; İtalya'ya olan güvensizlikler İkinci Dünya Savaşı öncesi 1930'ların başında da devam edecektir (Hale, 2003: 50). Bu nedenlerden dolayı Birinci Dünya Savaşında Osmanlının müttefiki olan Almanya tercih sebebi olmuştur. Birinci Dünya Savaşı öncesinde ve

[15]Bu dönemde Batı, liberal ekonomik politika, sekülerizm ve demokrasi manasına gelmektedir.

savaş zamanı Almanya'nın Genelkurmayı olan Walther Nicolai[16] ile anlaşmaya gidilmiş ve ondan istihbarat elemanı yetiştirilmesi ve istihbarat yapılanmasında yardım istenmiştir (Hiçyılmaz, 1994: 141).

5 Ocak 1926 tarihindeki kararname ile günümüzdeki Milli İstihbarat Teşkilatı, o günkü ismi Milli Amale Hizmetleri/Milli Emniyet Hizmetleri (MAH/MEH) kurulmuştur. Teşkilat başta ülke çapında olmasa da Başkent haricinde 5 ilde örgütlenmiştir: İstanbul, İzmir, Adana, Kars ve Diyarbakır (Hiçyılmaz, 1994: 141).

Başlangıçta Erkan-I Harbiye-İ Umumiye Riyaseti (EHUR)' ne bağlı olarak kurulan teşkilat 19 Aralık 1926'da yeni bir kararname ile Başbakanlığa bağlanmıştır (İlter, 2002: 28). Teşkilatın kuruluş amaçlarına bakıldığı vakit günümüz modern bir istihbarat servisi görülebilmektedir. Öncelikli olarak, istihbarat servisini kurmaktaki amaç ulusal güvenlik olarak ön plana çıkmaktadır. Ulusal güvenliği sağlamak için de şu yollarda hedef belirlenmiştir;

- Casusluk
- Karşı casusluk
- Propaganda
- Teknik işler (Karan, 2015: 106)

Bu yolların seçilmesindeki en önemli tetikleyici nedenler iç isyanlar ve isyanlara gelen dış desteklerden kaynaklanmaktadır. Bu dönem de ayaklanmalar devam ederken Türkiye, Lozan'da çözüme kavuşturulamayan Musul sorunu ile uğraşmaktadır. Bu uğraşlar devam ederken 1925 yılında Şeyh Sait isyanı patlak vermiştir. Bu isyanın İngiliz casusu Albay Lawrence tarafından Kürt Teali gruplarının desteklenmesiyle patlak verdiği bilinmektedir. İsyanın çıkarılmasındaki en önemli neden Türkiye'nin iç isyanlar ile uğraşarak Musul üzerinde gerekli ilgiyi gösterememesidir (Değerli, 2010: 99). Ayrıca, Kürtleri uluslararası arenada ön plana çıkartarak Musul'da da Kürt nüfusa dikkat çekmek istenmektedir. Bu şekilde Wilson

[16]Nicolai, Almanya gizli servisini büyüten ve polis teşkilatını kuran biridir. Almanya'nın halen müttefik olması ve Nicolai'nin istihbarat alanındaki tecrübelerinden dolayı tercih sebebi olmuştur.

İlkelerine göre Musul'da Kürt nüfusunun fazla olduğu iddia edilerek Musul Irak sınırlarında kalması kolaylaştırılmıştır.

Cumhuriyetin kuruluşunda kurulan bir istihbarat teşkilatından beklenen görevlerin başta ulusal güvenlik olmasının ve bu ulusal güvenliğinin sağlanmasındaki hayati önem verilen istihbarat faaliyetinin casusluk ve casusluğa karşı koyma gibi teknikler olmasındaki en önemli nedenler ülke çapında kaynaklanan iç isyanlardır. Bu isyanlar, dini kökene yahut etnik kökene dayanan ayaklanmalar olmuştur. 1925 ila 1938 arasında özellikle Doğu Bölgesinde hükümete ciddi uğraşlar veren birçok ayaklanmalar meydana gelmiştir (Akıntarih, 2016).

MEH kurulduktan sonra sadece etnik ve dini ayaklanmalar ile mücadele etmemiştir. Aynı zamanda Ermeni ve Kürtleri destekleyen yabancı devletlerin istihbarat servislerinin ülke içinde yoğun propaganda ve casusluk faaliyetleri ile ciddi uğraşlar vermiştir. Bunlara ek olarak, yabancı milletlerin ajanları ülke içinde faşist ve komünist propagandaya da başvurmuştur. Örneğin; Karadeniz bölgesinde Kızıl Lazistan kurulması için bölgede yabancı ajanlar propaganda faaliyetleri ile Laz grupları örgütlemektedir. MEH elemanları kurulduktan hemen sonra kendilerini bu mücadelelerin içerisinde buldukları MİT'in özel arşiv belgeleri ile yapılan çalışmalarda gün yüzüne çıkmaktadır (İlter, 2002: 48-49).

2.2.1. Hatay Sorunun Çözümü ve İstihbarat

Atatürk'ün çözmek istediği en önemli sorunlardan bir tanesi de Hatay'ın Türk topraklarına katılmasıdır. Bu uğraş için Türkiye, Suriye ve Fransa arasında ciddi mücadeleler olmuştur. Bu mücadeleler sadece siyasi anlamda değil, aynı zamanda istihbarat faaliyetleri açısından da önemli olaylar gerçekleşmiştir.

İstihbarat servisi olarak MAH bu olaylar çerçevesinde günümüz modern bir istihbarat faaliyeti gerçekleştirmiştir. İstihbarat elemanları bölgeden sürekli olarak bilgi toplamışlar ve bu bilgileri raporlar halinde Dahiliye Vekaletine (İçişleri Bakanlığı) göndermektedir. Bu raporlar merkezde Ankara'da değerlendirilmiş ve Hatay'ın Türk topraklarına katılma uğraşlarında siyasi ve askeri hamleler

gerçekleştirme anlamında ciddi başarılar getirmiştir (İlter, 2002: 50; Hiçyılmaz, 1994: 150).

2.2.2. İkinci Dünya Savaşında Türkiye'nin İstihbaratı

1939 senesi ile beraber dünyada tekrar dengelerin değişmeye başladığı yıl olmuştur. Faşist ve ırkçı hareketler, topraklarını genişletmek isteyen liderler savaş ortamını yaratmış ve Türkiye'de Atatürk'ün vefatının hemen arkasından bu sorunlarla yüz yüze kalmıştır.

İkinci Dünya Savaşı süresinde Türkiye'nin öncelikli tercihi savaşın içerisinde yer almamak ve savaş süresince de tarafsızlığını korumak olmuştur. Fakat, bu süreç içerisinde savaş için yeni cepheler açmak isteyen Almanya ve İngiltere'nin içinde olduğu iki grup Türkiye'yi kendi saflarında savaşa dahil etmek istemişlerdir. Bu dönemde MAH, ülkeyi savaşa sokmamak ve ülkenin tarafsızlığını korumasında istihbarat açısından oldukça faydalı işler başarmıştır. Ülkenin savaşa girmemesinde İnönü kadar MAH'ında başarısı önemlidir (Şimşek, 2012: 221).

Türkiye'yi kendi taraflarında savaşa dahil etmek isteyen İngiltere'nin ve Almanya'nın Türkiye toprakların da ciddi istihbarat faaliyetleri olmuştur. Bu faaliyetler, genellikle basın ve medya aracılığı ile Türkleri etkilemek ve Türk siyasilerine baskı yapmak gibi propaganda faaliyetleri ile yürütülmüştür. Örneğin; Almanya, Türkiye'deki örgütlenmesini Türkiye'de yaşayan Almanlar üzerinden yapmaktaydı ve bu örgütlenmeye ek olarak, medya yolunu kullanarak sadece İstanbul ve Ankara değil aynı zamanda Anadolu'daki illere de uzanan bir servis ağına sahipti (Seydi, 2006: 29-30).

Almaya propaganda faaliyetlerini sürdürürken İngiltere'de Türk topraklarında hem kendi istihbarat faaliyetlerini sürdürmekteydi hem de Almanların faaliyetlerini dikkatli şekilde takip etmekteydi. Türk istihbaratı MAH ise daha çok İngilizler ile yakın ve onlarla çalışma eğilimi göstermişlerdir. Örneğin; Alman ajanları İstanbul'da demirleyen gemilere sabotaj yapma ve Türkiye savaşa karşı tarafın saflarında girerse Türkiye'nin stratejik ulaşım ağlarına saldırma planları yapmaktadır. Bunu Alman ajanları içindeki İngiliz casusları sayesinde öğrenen İngiltere konuyu MAH'a

bildirmiştir (Seydi, 2006: 35). MAH'ın İngilizler ile işbirliği ve bilgi alışverişi yaptığına önemli bir kanıt olarak ortaya çıkmaktadır.

MAH, sadece ülke içindeki yabancı casusların faaliyetlerinden sadece İngilizler sayesinden haberdar olmamaktadır, aynı zamanda kendi elemanlarını da Alman basın organlarının içine yerleştirmiş ve bu sayede içeriden bilgi almaktadır. Bunun en güzel örneği ise Mehmet Ferruh'tur. Ferruh, MAH için çalışan bir ajan olarak Almanya'nın Türkiye'deki istihbarat servisine sızmış ve Alman istihbarat ve propaganda merkezindeki bilgileri hem MAH'a hem de İngilizlere sızdırmıştır (Seydi, 2006: 36). İngilizlere bilgi verilmesi onların da Alman servislerine sızmasını kolaylaştırmak için gerçekleştirilmiştir. Buradaki amaç İngilizler ile yakın iş birliği yapmak ve Almanya'nın istihbarat ve propaganda gücü Türk topraklarında kırmaktır. Ayrıca, bir diğer önemli nokta ise MAH bu işbirliği sayesinde İngilizlerin istihbarattaki çalışma taktiklerini ve yöntemlerini de deşifre etmiş olacaktır (Aydın, 2008: 245).

İngilizler ile Türklerin yakın işbirliğinde olması tesadüf değildir. Hasan Köni'nin o dönemler için Türkiye'nin dış politikası üzerinde yapmış olduğu çalışmada da Türkiye'nin Almanya'dan daha çok 1937 senesinden itibaren daha "barış cephesi" olarak adlandırdığı İngiltere ve ABD taraflarında yer aldığı görülmektedir (Köni, 1988: 48). Almanya ve İtalyanların yayılmacı bir politika izlemesi ve buna karşılık karşı cephe de daha barışçıl olarak duran İngiltere ve ABD cephesi Türkiye tarafından dış politikada müttefik olarak seçilmiştir. Bu seçim her ne kadar İkinci Dünya Savaşı başlamadan yapılsa da Savaş sürecinde de korunmuştur. Dış politikanın bir yansıması olarak içeride de karşı istihbarat faaliyeti yürüttüğümüz ağırlıkla Almanya olmuş, İngiltere ise istihbarat müttefikimiz olarak ön plana çıkmıştır.

2.2.3. Soğuk Savaş Zamanı Türk İstihbaratı

İkinci Dünya Savaşının bitmesi ile beraber Türkiye bu sefer başka bir sorun ile karşı karşıya kalmıştır: iki kutuplu dünyada saf belirleme. Osmanlının son zamanlarında Osmanlı çıkarları doğrultusunda ülkeler ile ittifak yapma imkanı bulabilmiştir. Bu ittifaklar sayesinde karşılaştığı sorunları çözmeye çalışmıştır. Osmanlının o dönemki avantajı ise ittifak kurabilecek opsiyonlarının fazla olmasıdır. İkinci Dünya

Savaşından sonra Türkiye'nin ise bu şekilde bir opsiyonu kalmamıştır. Önünde iki seçenek vardır. Birinci güvenlik tabanlı politikada uygulayacak ve batı yanlı politikaya devam ederek ABD tarafını seçecek, bir diğeri ise "öcü" olarak baktığı Sovyet Birliğinin himayesine teslim olacak. Türkiye'nin bu noktada İkinci Dünya Savaşındaki gibi tarafsız kalma imkanı bulunmamaktadır. Bunun kanıtı ise Sovyetler Birliğinin Asya ve Arap ülkelerine saldırılarıdır.

Türkiye'nin bu süreçte batı yanlısı politika izlemesinde birçok neden bulunmaktadır. Sovyetlerin Türk Boğazları üzerinde Türkiye'nin egemenlik haklarını olumsuz etkileyecek davranışları ve Asya ve Arap ülkelerini işgal eder gibi Türkiye'yi hakimiyet altına almak istemesi, Türkiye'nin güvenlik açısından batı eksenli bir dış politika izlemesine neden olmuştur. Bu süreçte batıda İngiltere ekonomik krizler yaşamakta ve müttefikleri üzerindeki koruma kalkanını yavaş yavaş çekme zorunda kalmıştır. İngiltere'nin geri planda kalması ABD'nin kurucu oyuncu olarak ön olana çıkmasına neden olmuştur (Hale, 2003: 115).

ABD ile ilişkiler genellikle Demokrat Parti (1950 yılı itibarıyla) ile artsa da ABD'nin Türkiye'deki etkisi Demokrat Parti (DP) öncesi İnönü dönemine dayanmaktadır. Şükrü Apuhan, Menderes ile ilgili yapmış olduğu çalışmasında Amerika ile ilişkilerin yakınlaşmaya başladığı zamanın DP'nin aksine İnönü zamanında geliştiğini ve bunun o dönem için zorunlu olduğunu savunmaktadır (Apuhan, 2010: 105).

Sovyetler Birliğinin genişlemesini istemeyen ABD için bu noktada Türkiye ve Yunanistan coğrafi konumdan dolayı oldukça önemli stratejik ülkeler konumuna gelmiştir. İki ülkeyi Sovyetlerin himayesine girmemesi için ekonomik yardımlarla desteklemiştir. Bu desteklerin başında Truman Doktrini ve Marshall yardımları gelmektedir (Hiçyılmaz, 1994: 162-163). Bu ekonomik yardımlara ek olarak Türkiye Batı eksenli dış politika çerçevesinde Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü (OEEC) ve Ekonomik İşbirliği Kalkınma Örgütü (OECD) üyesi olma mücadelesi vererek başarılı olmuştur (Hale, 2003: 116).

1949 senesinde Sovyetlere karşı oluşturulan Kuzey Atlantik Bloğuna (NATO) girmek isteyen Türkiye, bu yönde politikalarını yürütmeye devam etmiştir. Türkiye'nin Sovyetler ile olası bir savaş durumunda ABD'nin de Türkiye'nin

saflarında anlaşma gereği savaşa girip girmeyeceği endişelerinden dolayı kabul görmemiştir. 1950 senesinde Kore savaşı meydana gelmiştir. Birleşmiş Milletlerin (BM) müdahale etmesi için uluslararası arenada geniş bir baskı oluşmaktadır. Fakat, ekonomi açısından zor durumda olan batı ülkeleri Türkiye'ye katkılarını sorduklarında "tam teçhizatlı bir Tugay" (Apuhan, 2010: 105) yanıtını almışlardır. BM ile ortak hareket ederek Kore'ye asker gönderen Türkiye NATO'ya girebilmiştir.

Türkiye'nin batı ekseninde izlediği dış politika hiç şüphesiz iç politikalara da yansıma yapmıştır. Sovyetlere karşı güvenliğini ve egemenliğini korumak isteyen Türkiye, ABD ve Avrupa devletlerine fazlasıyla kapılarını açmıştır. Sonuçta Türkiye'nin yürüttüğü dış politika aslında bir güvenlik politikasının sonucunda doğmuştur. Bir ülkenin güvenlik politikasını etkileyen herhangi bir gücün ülkenin tüm yönetim unsurlarına sirayet etmesi kaçınılmaz olacağından ABD'nin Türkiye'deki istihbarat yapılanmasında önemli roller oynamasına neden olmuştur. Bunun güzel örneklerinden bir tanesini 1950 yılında MAH'da göreve başlayan bir yetkilinin dile getirdiği kelimelerdir. Bu görevliye göre; 1950 yılında işe başladıktan bir süre sonra ABD'nin ajanlarının içimize kadar sızdıklarını fark etmektedir. Ayrıca, bu ajanların iktidarı bilgilendirmesi gerekirken muhalefetteki İnönü'ye bilgileri ve raporları aktardığını savunmaktadır (Apuhan, 2010: 105).

1950 yılından sonra ABD istihbaratının Türk istihbaratındaki etkisi daha hızlı artmaya başlamıştır. Demokrat Parti döneminde ABD'den istihbarat teşkilatının şekillenmesi ve görevlilerinin eğitimi konusunda yardımlar istenmiştir. Güvenlik politikalarının bir sonucu olarak aşırı yakın bir iş birliği aşama aşama daha yakın hale gelmiştir. Bu yakınlık o kadar derece artmıştır ki ABD istihbaratı, Türkiye'de zaman zaman bir kolluk yahut bir Türk istihbarat servisi gibi rahat hareket alanı bulmuştur.

MAH ve CIA yakınlaşması gelişmesi basamak basamak meydana gelmiştir. Bu aşamalar şu şekilde özetlemek mümkündür:

- İşbirliğinin ilk aşamasında iki istihbarat servisi arasında irtibat kurma ve bilgi alışverişi yapma olarak gerçekleşmiştir.
- Bu işbirliği çok yakın hale gelerek CIA'in MAH'ın ve Emniyet biriminin merkezinde ofis açması ile bir sonraki aşamaya geçecektir.

- Sovyet ile mücadele çatısı altında gelebilecek her türlü tedbire karşı alınacak önlemler için ABD maddi yardımı (Truman ve Marshall) ile ABD büyük ölçüde MAH'ı kontrolüne alacaktır (Aydın, 2008: 273-274).

CIA ve MAH'ın ilişkileri 1950 yılından sonra hızla gelişme göstermiştir. MAH'ın ilk kuruluşunda Almanların oynadığı rol artık ABD'ye kalmıştır. Bu seferki fark ABD artık Türk istihbaratının çok içlerine kadar nüfus etmesidir. Bu konuyla ilgili bilgiler 27 Mayıs ihtilalinden sonra gün yüzüne çıkmaktadır. İhtilalden sonra kurulan Yassıada Mahkemesinin 8. Oturumu olan Tahsisat-ı Mesture Davasındaki tutanaklarda CIA ve MAH'ın yakın ilişkileri yetkili kişiler tarafından açıklanmaktadır.

Mahkeme tutanaklarına göre 1953 yılında Ahmet Salih Korur, Behçet Türkmen'in MAH'ın başına gelmesi ile ABD ile olan ilişkilerin daha sıkı arttığı söylenmektedir. MAH'ın personelinin eğitimini CIA'in yaptığını hatta teşkilatın personelinin maaşları da bizzat CIA tarafından ödendiği savunulmuştur (Bahar, 2009: 390-392). Yassıada'da verilen bu bilgileri doğrulayan başka kanıtlarda mevcuttur. Eski Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil'de CIA ve MAH'ın yakın ilişkisini açıklarken MAH personelinin maaşlarını CIA tarafından ödendiğini söylemektedir (Takvim, 2010).

Yassıada'da bu konu Menderes'e sorulduğunda Menderes de bu konuyu doğrular açıklamalarda bulunmuştur. Menderes, bu yardımların iki servisin işbirliği yapma ve bilgi alışverişi ile başladığı ve daha sonra ilişkinin başka boyutlara geçerek arttığını belirterek, bu durumun düzeltilmesini ama Amerikalılarında kırılmadan gerekli adımların atılması emrini verdiğini savunuyor. Ayrıca, gerekli emri verdikten sonrada bu konunun düzeltildiğini de savunmasında ekliyor (Özkan, 2004: 202-203).

Bu ilişkileri ve CIA ile MAH'ın ilişkisindeki amacı daha önce Türkiye'de görev yapmış ABD ajanı Philip Agea'da doğrulamaktadır. Agea'ya göre; CIA ve Türk istihbaratı uzun yıllar yakın ilişki yürütmüşlerdir. Türk istihbaratının eğitimi ve gerekli malzemelerini CIA'in karşıladığını savunmaktadır. Agea'nın açıklamalarına göre CIA'in Türkiye'deki görevi Doğu Blok'unun operasyonlarını takip etmek ve ABD çıkarlarının ve güvenliğini tehdit etmesini önlemektir (Haber7, 2014; Sabah, 2016).

Sovyet karşıtı ve ABD ile olan ilişkiler dış politikada da istihbarat alanında da değişme göstermeyecektir. Mevut hükümet DP'ye yapılan 27 Mayıs ihtilalinden bile hemen sonra açıklama yapan askeri yetkililer (Alparslan Türkeş) Türkiye'nin NATO'ya ve CENTO[17]'ya olan bağlılığını ilan etmişlerdir (Yeniakit, 2015). CIA'in Türkiye'yi Sovyet Bloklarına karşı mücadele de adeta bir üst gibi kullanırken, ABD çıkarlarına karşı gelecek bir ihtilale kayıtsız kalmaları pek mümkün görünmemektedir.

2.2.4. 1955, 6-7 Eylül Olaylarının İstihbarat Açısından Önemi

Menderes Hükümetinin karşılaştığı en güç olaylardan bir tanesi de tarihe 6-7 Eylül olayları olarak geçen ve başta İstanbul, İzmir ve Ankara'da azınlık (özellikle Rumlar) grupların canlarına ve mallarına karşı halkın yapmış olduğu yağma ve şiddet olaylarıdır. Bu olaylar o kadar çok büyümüştür ki olayları yatıştırmada kolluk yetersiz kalmış, asker tanklar ile şehrin sokaklarına inmiştir ve yürütme sıkıyönetim ilan etmek zorunda kalmıştır.

6-7 Eylül olaylarının çıkışını biraz daha ayrıntılı analiz etmek için 1950'lerin başında Kıbrıs'ta başlayan olaylara kadar bakmak gerekmektedir. Çünkü 6-7 Eylül olayı Türkiye'nin sadece bir iç sorunu değil, aynı zamanda hem Kıbrıs hem de uluslararası sorunudur.

1951 yılında Kıbrıs, İngiltere yönetimde bulunmaktadır. Yunanistan 1951 yılında artık yönetim sorunun çözülmesi gerektiğini savunarak İngiliz yönetimine sürekli olarak baskılar uygulamışlardır. Bu baskılar ile Yunanistan, Kıbrıs sorununu uluslararası boyuta taşımayı ve Kıbrıs'taki halkın kendi kaderini tayin etmesini (self-determinasyon) istemektedir. Yunanistan uzun uğraşlar sonucunda self determinasyon konusunu BM Genel Kuruluna taşımayı başardı ama Genel Kurul, Ada da bulunan mevcut huzur bozulacağı dolayısıyla bu teklif görüşmeyi ret etti. Son

[17] 1955 yılında komünist rejimin Ortadoğu topraklarında sızmasını engellemek amacıyla Türkiye, İngiltere, Irak, İran ve Pakistan'ın yer aldığı Bağdat Paktı kurulmuştur. Daha sonra 1959 yılında Irak'ın Paktan çekilmesiyle kalan ülkeler Merkezi Antlaşma Teşkilatı (CENTO) çatısı altında işbirliğine devam etmiştir. (Dilek, 2010: 318). Bu Pakta başından beri katılması için ABD oldukça ısrarlı olmuştur. Ayrıca, ABD bu Pakta gözlemci statüsündedir.

gelişme Türkiye tarafından oldukça memnuniyetle karşılansa da Yunanistan tarafından bu olumsuz karşılanmıştır (Demir, 2007: 39).

Gelişen olaylardan memnuniyetsizlik duyan Yunanistan ve Kıbrıs Rumları olayları illegal yollara taşıyarak Kıbrıs'ta ve Yunanistan'da İngiltere, Türkiye ve ABD karşı gösteriler ve terör olayları gerçekleştirdi. Bu olaylar üzerine İngiltere konuyu tekrar uluslararası arenaya taşıyarak 29 Ağustos 1955'de Türkiye ve Yunanistan'ın davetli olduğu bir Londra Konferansı düzenledi. Bu konferansta Türk Hükümeti Kıbrıs'taki mevcut durumun korunması ve self-determinasyon girişimlerin reddini savundu (Demir, 2007: 40-42). Artık uluslararası arenada Kıbrıs sorunu sadece Rum ve Yunanların sorunu değil, Kıbrıs Türklerinin ve Türkiye'nin de bir sorunu olmuştur. Yunanistan adanın yönetimini almak istemesi, Türkiye'nin ise buradaki mevut statükoyu savunması Tük iç politikaya da çeşitli olaylar ile yansıyacaktır.

6 Eylül günü saat 13'de devlet radyosu Atatürk'ün Yunanistan'da bulunan evine bomba atıldığını duyurması ile tetiklenmiştir. İlk olarak, 20-30 kişilik elleri sopalı grubun İstanbul sokaklarında (özellikle Taksim meydanı ve İstiklal caddesi) yürümesi ve halkı kışkırtması ile olaylar başlamıştır. Fakat kısa sürede bu gruba halkın içinden birçok kişinin katılmasıyla ve Rumların iş yerleri, evlerinin yağmalanması ile olaylar bir ırkçı saldırılara dönmüştür. Kalabalık Atatürk'ün evinin bombalanmasını protesto etmek için toplanmış gibi değil de, Rumların ve aynı zamanda Yahudi, Ermeni gibi diğer vatandaşların canına, iş yeri ve evlerine saldırmak için tahrip etmek için toplanmış gibidir (Güven, 2005: 13-16).

Olayların başını çeken gruplar Kıbrıs Türktür Cemiyeti (KTC) ve öğrenci hareketleri olarak ön plana çıkmaktadır. KTC'nin elemanlarının sürekli Kıbrıs'taki Türklerin katledildiği sloganları atarak halkı kışkırtmakta ve "Kıbrıs Türktür" sloganları atmaktadır. Ayrıca, olayların başındaki birçok kişide Rumların ev ve iş adreslerinin oldukları notlar bulunmaktadır. Bir bina yaşayan tek Rum'un dahi hangi katta olursa olsun tespit edilip evleri yağmalanmaktadır (Hür, 2015).

Yağma ve saldırı olayları devam ederken polis olaylara yeterli müdahale etmemesi, askeri takviye isteğinin normalden çok daha geç gelmesinden dolayı hükümet 6 Eylül akşamı örfi idare (sıkıyönetim) ilan etmek zorunda kalmıştır

(Milliyet, 1955). Sıkıyönetime rağmen olaylar 7 Eylül günü de devam etmiştir. Olayların sonucunda yüzlerce kişi yargılanmış ve 6-7 Eylül olayları 27 Mayıs ihtilalinden sonra Yassıada da önemli bir dava konusu olmuştur.

Genel olarak kısaca olaylar yukarıda anlatılan şekilde meydana gelse de 6-7 Eylül olaylarını anlamak için resmin ayrıntılarını da bakmak gerekmektedir. Öncelikle olaylar hemen Londra Konferansının arkasından meydana gelmektedir. Halihazırda Kıbrıs konusu kamuoyu tarafından dikkatle izlenmektedir. Türk Hükümetinin de Konferansta yapmış olduğu konuşmalar Türk halkı ve muhalefet partisi (CHP) tarafından da desteklenmektedir.

ABD İstanbul Başkonsolosluğu merkezine göndermiş olduğu 8 Eylül istihbarat raporunda olayların 6 Eylül günü "Yunan karşıtı ayaklanma" olarak spontane şekilde meydana geldiğini, dükkanların yağmalandığını ve bu olaylar karşısında da polisin tembel davranarak yağma da bulunan vatandaşları alkışladığını belirtmiştir. Daha sonra birliklerin (askerin) tanklar ile şehre inerek düzeni tekrar sağladığını rapor etmiştir. (Foia, 1955a).

Olayların başında bulunan 20-30 kişilik grubun daha sonra KTC'nin elemanları olduğu tespit edilmiştir. Olaylara gelirken kullandıkları sopalar ise sanki aynı tornadan çıkmışçasına aynı büyüklükte ve aynı kalınlıkta olduğu da dikkat çeken bir olay olarak ön plana çıkmaktadır. Ayrıca, İstanbul Başkonsolosluğun raporundaki gibi Hür'de olaylar sırasında polisin bir müdahalede bulunmadığını, yağmacıları gülerek alkışladığını belirtmektedir (Hür, 2015).

Dilek Güven ise olayın hükümet tarafından komünist gruplara yıkılmaya çalışmasına dikkat çekmektedir. Olayların başında bulunan kişilerin komünist yurtdışı gruplarla iş birliği yapıldığı hakkında kanıtlar bulunmaya çalışıldığını savunulmuştur. Olayların İstanbul Eskpres Gazetesi ve MAH işbirliğini açıklamaya çalışan Güven ve Hür dikkatleri başka bir noktaya çekmektedir. Buna göre İstanbul Eskpres Gazetesi normalde 20-30 bin tirajlı bir gazete iken olayların başladığı gün iki ayrı baskıda 300 bin tirajlı çıkmasının hem anormal bir değişiklik olduğunu hem de o dönemdeki kağıt sıkıntısında bunun dikkat çekici olduğunu belirtmektedir (Hür, 2015).

Güven ise İstanbul Eskpres Gazetesinin o dönemki editörü olan Mithat Peri'nin mevcut hükümet ile yakın olduğunu belirtmiştir. Olaylardan sonra Peri tutuklanmıştır ama iki saat sonra Menderes'in talimatı ile serbest kalmıştır (Güven, 2005: 72). Peri'nin MAH ile olan ilişkileri ise Peri'nin yazmış olduğu bir mektup ile ortaya çıkmaktadır. Mektuba göre Peri, MAH için yapmış olduğu görevleri liste halinde sıralamaktadır ve bunun karşılığında ise gazeteye mali yardım almaktadır (Güven, 2005: 72).

Bu olayların sıradan gelişen olaylar olmadığını, tersine planlanmış bir olay olduğunu iddia eden bir diğer kişide Fatih Gültapoğlu'nun 1991 yılındaki köşe yazısında bulunmaktadır. 1 Haziran 1991 gününde eski Özel Harp Dairesi Başkanıyla yapılan röportajda emekli Paşa 6-7 Eylül olaylarına konuyu getirerek, bu olayların Özel Harp işi olduğunu iddia etmiştir. Olayların muhteşem bir örgütlenme ile gerçekleştirildiğini ve amacına da ulaştığını belirtmektedir (Milliyet, 1991).

ABD İstanbul Başkonsolosluğunun 23 Eylül 1955'de merkezine gönderdiği bir diğer analiz raporunda da 6-7 Eylül olaylarının muhtemel sorumlusunu anlatmaya çalışmaktadır. Rapor kesin dil ile değil muhtemel şüpheliyi belirtmeye çalışmaktadır. Konsolosluk Eylül raporunda olayların spontane geliştiğini vurgulamıştır. 23 Eylül'deki raporda ise olayların spontane değil, bizzat iyi organize edilmiş bir olay olduğunu rapor etmektedir. Şüpheli olarak iki grubu ön plana çıkartan rapor komünistler ve Türk Hükümeti üzerinde durmaktadır. Komünistlerin küçük bir grup ve bu organizasyonu gerçekleştirecek kadar yeterli sayıda olmamasından dolayı ABD tarafından elenmiş görünmektedir. Bundan dolayı şüpheler daha çok Türk Hükümeti üzerinde durmaktadır. Kendi görüşünde ise Menderes'e yakın bir grubun olayları planladığı ve gösterileri hazırladığını savunmaktadır. Fakat, Konsolosluk olayların beklendiği gibi gelişmediğini ve olayların büyüdüğünü de raporda belirtmektedir (Foia, 1955b).

Konsolosluğun iddialarına yakın olabilecek bir başka olay ise Celal Bayar'ın olayların arkasından İstiklal caddesine geldiğin de söylediği söz gösterilmektedir. Celal Bayar, İstiklal caddesindeki manzarayı görünce etrafındakilerin de duyacağı bir sesle İçişleri Bakanı Namık Gedik'e "galiba dozu kaçırdık" dediği iddia edilmektedir (Hür, 2015).

Atatürk'ün evine bomba atan kişinin ise Oktay Engin isimli şahıs olduğu bir başka iddiadır. Engin, Türkiye'ye geldikten sonra bir belediye de işe girmiş ve daha sonra Kaymakamlık görevi dahi verilmiştir. Yassıada Yüksek Adalet Divanı Tutanaklarına göre de Engin MAH için çalışmaktadır ve bunun karşılığında ise MAH'dan mali yardım ve mevki sözü almıştır (Güven, 2005: 71-72).

Sonuç olarak, 6-7 Eylül olaylarına bakıldığında sıradan, spontane olarak gelişmediği tam tersine iyi organize edilmiş ve bir amaç için yapıldığı görülmektedir. Bu olaylarda MAH'ın başı çektiği genel olarak iddialar arasında yer almaktadır. İstihbarat, bu olayı gerçekleştirirken dönemin hükümeti ile işbirliği yaptığı önemli iddialar arasında yer almaktadır. Hükümet, uluslararası arenaya taşınan Kıbrıs sorununda Yunanistan ve Rumlara bir gözdağı vermek ve Türk halkını arkasına almak için bu olayları düzenlediği söylenebilmektedir. Fakat, olayların büyüyerek bu dereceye gelmesini istenmediği de bir gerçek olarak anlaşılabilmektedir.

2.2.5. MAH'dan Milli İstihbarat Teşkilatına Dönüşüm

MAH'ın MİT'e dönüştürülmesi Türkiye açısından ve istihbarat faaliyetleri açısından oldukça önem taşımaktadır. MAH, daha 1965 yılına kadar belirli bir kanun dayanağı olmadan görev ve sorumluluk üstlenmiştir. Bu durum Türkiye'deki istihbarat çalışanlarını yasal sorumluluk durumunda zor bırakabilecek olumsuz durumlara da yol açabilmektedir. Ayrıca, Batılı devletler istihbarat servisleri için yasal bir mevzuat ve zemin hazırlarken MAH için bir kanun olmaması da Türkiye'nin Batılı devlet olma yolunda eksiklik olarak karşısına çıkmaktadır.

MAH, 1926 yılında Atatürk'ün emri ve gizli bir kararname ile yürürlüğe girmiş ve faaliyetlerini sürdürmüştür. Alman Genelkurmay Nicolai'den danışmanlık hizmeti alınarak kurulan MAH başlangıçta casusluk, karşı casusluk, propaganda ve teknik işler ile sorumluluk üstenmiştir. Teşkilatın kendine özgü kadrosu bulunmadığından teşkilatın kadrosunu çeşitli kurumlardan görevlendirilen personel oluşturmuştur. Bu kurumlar arasında Milli Savunma Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Dışişleri Bakanlığı (kısa süreli olarak) yer alıyorken teşkilatın kalan personeli de asker ve sivil kişilerden oluşturulmuştur (Özkan, 2004: 171).

Teşkilatın kendi kanunu olmaması ve bir gizli kararname ile kurulmasından dolayı personel, teşkilat yapısı, görev ve sorumluluk hakları gibi kurum hakkında detaylı bilgi bilinmemektedir. Fakat, zaman içerisinde bu gizlilik yavaş yavaş kalkmaktadır. Öncelikle, 29 Haziran 1943 yılı Resmi Gazetesine bakıldığında Başbakanlık teşkilatı ile ilgili kanun daki cetvelde teşkilat içerisinde yer aldığını anladığımız Milli Emniyet Hizmetleri Reisi yer almaktadır (Resmi Gazete, 1943). Teşkilatın başbakanlığa bağlı olarak kurulduğunu bilinmektedir. 1943 sayılı kanunda yer alan bu bilgiye göre de MAH'ın reisinin Başbakanlık personeli olduğu ortaya çıkmıştır.

17 Mart 1954 yılı Resmi Gazetesinde de MAH ile ilgili başka bir bilgi geçmektedir. Başbakanlık hakkında olan 17 Mart sayılı Resmi Gazete de Milli Emniyet Hizmetinin[18] adı Milli Emniyet Hizmetleri olarak değiştiği görülmektedir. Ayrıca teşkilata bu kanunda çeşitli müşavirlik kadroları vermiştir (Resmi gazete, 1954).

1965 yılına kadar gerçekleşen resmiyetler, teşkilatın kanunu olduğunu göstermemektedir. 1943 ve 1954 yılındaki Resmi Gazeteden anladığımız, teşkilatın reisinin bütçede yer aldığı, başbakanlığa bağlı olduğu ve teşkilata bazı müşavirliklerin tahsis edildiğidir. Teşkilat hakkında ayrıntılı bilgili aldığımız yasal mevzuat ise 22 Temmuz 1965 yılında Resmi Gazete de yayımlanan Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) kanunudur.

1965 yılındaki MİT kanunu ile beraber MAH'ın ismi artık MİT olmuştur. Kanun tamamen MİT'i kapsamakta ve MİT'in görev, yetki ve sorumlulukları hakkında da detaylı bilgi vermektedir (Resmi Gazete, 1965). Bu kanun ile birlikte istihbarat servisi ilk defa mevzuatta yer alarak kendine yasal bir zemin bulmuştur.

Kanunda MİT'e verilen istihbarat görevinin günümüz modern Batı tarzında görevler olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre;

- MİT, ulusal güvenliği sağlayan bir istihbarat servisidir.
- MİT, elde edilen haber ve istihbaratı almak, tasnif etmek, yorumlamak ve yaymak ile görevlidir.

[18] 1943 yılın da Resmi Gazete de Milli Emniyet Hizmeti olarak geçmektedir.

- Savaşta ve barışta içeriden ve dışarıdan gelebilecek hemen her türlü tehdite karşı haberleri toplama, yorumlama ve karşı koyma ile görevlidir.
- Tamamen istihbarat sağlanmasında görevlidir.
- MİT artık Başbakanlığa değil, direkt olarak Başbakana bağlıdır.
- MİT, ulusal güvenlik ile ilgili askeri, ticari, iktisadi, mali, sınai, ilmi, teknik, biyografik ve psikolojik her türlü bilgiyi toplayarak Başbakana ve Milli Güvenlik Kurulu'na (MGK) aktarma ile görevlidir (Resmi Gazete, 1965).

1965 yılından 1983 yılına kadar 644 sayılı kanunu kullanan MİT, 1 Kasım 1983 yılında değişen koşul ve ihtiyaçlara göre yeni bir kanun (2937 sayılı kanun) ile tekrardan yapılandırılmıştır. Bu konun halen yürürlükte olup, zaman içerisin de birçok maddesinde ihtiyaçtan dolayı değişikliklere gidilmiştir. Kanunun 4. Maddesinde MİT'in görevleri şu şekilde belirtilmektedir;

- MİT, anayasal düzen ve ulusal güvenliği kapsayan konularda içeriden ve dışarıdan yönlendirilen faaliyetler hakkında ulusal güvenlik istihbaratını devlet çapında oluşturur. Elde edilen istihbaratı Cumhurbaşkanı, Başbakan, Genelkurmay Başkanı, MGK Genel Sekreteri ile ilgili kuruluşlara ulaştırır.
- Ulusal Güvenlik konusunda Cumhurbaşkanı, Başbakan, Genelkurmay Başkanı, MGK Genel Sekreteri ile ilgili Bakanlıkların istihbarat istek ve ihtiyaçlarını karşılar.
- Kamu kurumlarının istihbarat faaliyetlerinde yönlendirilmesi için MGK ve Başbakana tekliflerde bulunur.
- Kamu kurumlarının istihbarat karşı koyma (İKK) ve istihbarat faaliyetlerine teknik konularda müşavirlik yapar ve koordinasyon kurar.
- Genelkurmay Başkanlığınca Silahlı Kuvvetler için lüzum görülecek haber ve istihbaratı Genelkurmay Başkanlığına ulaştırır.
- MGK tarafından belirlenecek diğer görevleri gerçekleştirir.
- İKK faaliyetlerini yürütür.
- Dış istihbarat, milli savunma ve terörle mücadele de istihbarat toplama yöntemleri ile haber ve beri toplama (Mevzuat, 1983).

Yapılan son değişiklikler ile MİT'e daha fazla görev ve yetki verildiği ortadadır. Personelin görev sırasında yasal konulardan çekincelere düşmemesi için olması gereken yasal koruma zırhı verilmiştir. 1965 senesine kadar personeli koruyacak bir yasal zırh bulunmamaktadır. Bu ve bunun gibi personel ve kurum ile ilgili birçok konu yasal zeminde çözüme kavuşturulmuştur.

MAH'ın sadece casusluk ve propaganda faaliyet yürütme görevleri varken MİT kanunu ile istihbarat servisine haber ve bilgi toplama, analiz yapma, raporlama, kurumlara istihbarat ile ilgili konularda danışmanlık yapma ve İKK gibi konularda yetkiler verilerek görev alanı genişletilmiştir.

2.3. POLİS NİZAMNAMESİ VE POLİS TEŞKİLATININ KURULUŞU TÜRKİYE'DE İÇ İSTİHBARATIN KURUMSALLAŞMASI

Günümüz polis teşkilatının kökenleri Osmanlının son zamanlarına kadar uzanmaktadır. Günümüzdeki teşkilat yapısına gelene kadar polis teşkilatı birçok değişiklik geçirmiştir. Asayiş olaylardan sorumlu olan polis teşkilatı istihbarat faaliyetleri de yürüten modern bir emniyet görevi üstlenerek varlığını bir asırdan fazladır sürdürmektedir.

Osmanlı son zamanlarında yönetimde birçok sıkıntı ile karşılaşmaktadır. Bu sıkıntılardan biride yeniçeriler olarak kabul edilebilmektedir. Yeniçerilerin sorumsuz ve düzensiz davranışları başkent İstanbul'da güvenliği sağlayama konusunda İstanbul yönetimini sıkıntılara sokmaktadır. Bu düzensiz teşkilatı İkinci Mahmud'un kaldırması ile beraber halihazırda var olan emniyetsizlik daha artmıştır. Bunun çarelerini arayan Osmanlı 10 Nisan 1845 yılında polis teşkilatının ilk adımlarını atmıştır.

1845 yılında Polis Nizamnamesi ismiyle 17 maddelik bir bildiri yayımlanmış ve kurulan polis meclisinin görevleri ve yetkileri sıralanmıştır. Polis meclisi ilk olarak Galata ve Beyoğlu mıntıkasında kurulmuştur. Bunun nedeni de o dönem bu bölgelerde güvensizliğin ve kriminal olayların ciddi derecede artmasıdır. Ayrıca, Galat ve Beyoğlu bölgesi yabancı tüccarların oldukça fazla olduğu bir bölgedir. Yaşanan asayiş eksikliğinden dolayı yabancı tüccarlar iş yapmakta olumsuz

etkilenmekteler ve bu durumu da kendi elçilikleri vasıtasıyla İstanbul yönetimine aktararak baskı yapmaktadırlar (Sönmez, 2005: 260-262).

Polis Nizamnamesi incelendiği vakit Paris Emniyetinin izleri görülmektedir. 1800 yılında yayımlanan Paris Emniyet Müdürünün Görevlerini Düzenleyen Kararname ile oldukça benzerlik gösterdiği savunulmaktadır (Sönmez, 2005: 263; EGM, 2016). Nizamnamenin 17 maddesine bakıldığında kurulan polis meclisine genel olarak şu görevler düşmektedir;

- Memleketin iç güvenlik ve asayişinin sağlanması.
- Yerli ve yabancı kafilerin mühür ve izinlerini kontrol etmek ve mühürlerini vermek.
- Devlet binalarının ve belli mevkilerin korunmasını üstlenmek.
- Fakir, işsiz ve hastaların memleketlerine dönmelerinde yardım sağlamak.
- Han, lokanta ve otel gibi meskenlerin usulünün kontrolünü sağlamak.
- Ahlaka aykırı kitap ve yazıların basımını kontrol etmek ve engellemek.
- Eğlence yerlerinin asayişini ve güvenliğini sağlamak (Yağar, 2016).

Kurulan polis teşkilatından Osmanlı yeteri verimi almamasından ve çeşitli ihtiyaçlardan dolayı sistem için değişiklikler yapma ihtiyacı duymuştur. Bu değişiklikler her ne kadar isim olarak görünse de sistem de çok keskin farklılıklar bulunmamaktadır. Değişiklikler genel olarak şu şekilde özetlenebilmektedir: Polis Modeline geçiş Dönemi, Tekrar Zaptiye Modeline geçiş Dönemi, Yeniden Polis Modeline geçiş Dönemi, Polis Modelinin Geliştirilmesi Dönemi (Yağar, 2016).

1896 yılında "Dersaadet ve belad-ı selasede asayiş vazifesiyle mükellef olan nizamiye ve jandarma asakiri şahanesiyle polis memurlarının sureti hareketlerine dair talimat" ile polisin görev ve yetkilerinde tekrar düzenlemeler yapılmıştır. Talimatname de yer alan "Derunu hanelerin ahvaline ve mahallata gelip giden eşhasa dair mahalle bekçileriyle muhtarlardan vesair herhangi bir kimseden devamlı bir şekilde malumat isteyecektir" maddesi ile bir nevi dönemin polisine istihbarat toplama yetkisi verilmiştir (Acar, 2011: 99). İkinci Abdülhamit dönemine denk gelen bu talimatla polise istihbarat yetkisinin verilmesi normal karşılanmaktadır. O dönemde casusluk faaliyetlerinin oldukça arttığı ve Abdülhamit'in bu nedenlerden dolayı hafiyeliğe fazlaca önem verdiği bilinmektedir.

Cumhuriyet döneminde polis teşkilatı varlığını, gücünü ve yetkilerini arttırarak sürdürmüştür. 30 Haziran 1932 yılında Polis Teşkilatı Kanunu kabul edilmiştir. Memleket çapında nizami ve sistemli bir polis teşkilatı kurulması için önemli bir adım olduğu kabul edilmektedir. Kanun, polis mesleği, eğitimi, terfisi ve maaşlarına kadar ayrıntılı düzenlemeler yaparak, polis mesleğini cumhuriyet döneminde bir yasal dönemine getirmiştir (Resmi Gazete, 1932)

Aynı yıl içerisinde "Bir Numaralı Talimatname" gizli olarak yayımlanmıştır.[19] Talimatnamenin 4. Maddesinde polisin görevleri için sıralanan bazı alt maddeler bulunmaktadır. Bu maddelere göre; polis propaganda faaliyetleri, komünistlik ve komünist hareketleri, rejim aleyhi gizli yapılanmalar, askeri ve siyasi yabancı ajanlara karşı mücadele etme görevleri siyasi şube olarak adlandırılan birinci şubeye verilmiştir (Güney, 2008: 52).

Polisin memleket genelinde görevlendirilmesinde sadece Polis Teşkilatı Kanunu ile yetinilmemiştir. Bu kanunun haricinde 1934 yılında Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu (PVSK), 1937 yılında da Emniyet Teşkilatı Kanunu (ETK) çıkartılmıştır.

Emniyet Teşkilatı Kanunun 16. Maddesinde EGM bünyesinde çalışması amacıyla Önemli İşler Müdürlüğü kurulduğu görülmektedir (Resmi Gazete, 1937). Önemli işler müdürlüğü emniyet istihbarat açısından önem arz etmektedir. Çünkü mevcut emniyet istihbaratının temelinde önemli işler dairesinin varlığı kabul edilmektedir. Başlangıçta 3 büro şeklinde kurulan önemli işler dairesinin başlıca görevleri şunlardır:

- Genel Müdürün verdiği talimat ve görevleri yerine getirmek.
- Ajanlar ile olan iletişimi yaparak bunları tanzim ve muhafaza etmek (Güney, 2006: 55).

Ajanlar ile olan iletişim istihbarat anlamına geleceğinden önemli işlerin kuruluş amacında istihbarat faaliyetlerinin olduğu anlaşılmaktadır. Bu düşünceyi İstihbarat Daire Başkanlığı'da (İDB) açıklamaktadır. İDB kendi tarihlerinde önemli

[19] Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Daire Başkanlığı özel arşivlerine göre bir tez çalışması için daha önce alınmış bilgilerdir.

işler müdürlüğünün bulunduğunu ve bunun da 1937 yılında çıkan ETK ile gerçekleştiğini açıklamaktadır (İDB, 2016c).

Önemli işler müdürlüğü 1951 yılına kadar sadece Başkentte görev üstlenmiş 1951 yılından sonra ise ideolojik hareketlere, karşı casusluklara ve kaçakçılık ile mücadele de görev almak üzere "Önemli Büro" olarak çeşitli illerde de şubeler vasıtasıyla görevler yapmıştır. Personelinin eğitimi için 1950'li yıllarda "Yeraltı ve Yıkıcı Faaliyetlerle Mücadele Kursu" düzenlenmiş ve kursu bitirenlerde çeşitli illerde istihbarat görevine yerine getirmiştir. Bu şekilde kurumsal olarak emniyetin istihbarat serüveni hızlanmıştır (İDB, 2016c).

Remzi Güney istihbarat konusunda yapmış olduğu yüksek lisans tezinde daha önce istihbarat başkanlığı görevinde bulunmuş Mustafa Yiğit röportaj yapmıştır. Bu röportajda Yiğit, "Yeraltı ve Yıkıcı Faaliyetlerle Mücadele" kursunu ABD'nin vermiş olduğu savunmaktadır. O dönemde komünist ideolojinin ve Sovyet etkisinin ülkede artmasından çekinen ABD'nin komünizmle mücadele amaçlı bu kursları verdiğini savunmaktadır (Güney, 2005: 62). Bu şekilde ABD hem MAH hem de Emniyet İstihbarat ile yakın işbirliği kurarak Türk istihbaratın temelinde Sovyet karşıtlığını ve ABD kültürünü oluşturmaya çalışmaktadır. Halihazırda mevcut Menderes Hükümetinin de ABD ile yakın olan ilişkileri ABD'nin hedeflenen amaçlarını kolaylaştırmaktadır.

Bu dönemde Türkiye'nin sol yapılanmalara yürütmüş olduğu güvenlik çalışmaları da bu röportajı destekler niteliktedir. Çok partili hayata geçiş ile beraber Türkiye Komünist Partisi (TKP) legal bir bünyeye de bürünerek faaliyetlerini sürdürme hedefine girmiştir. 1946 yılında Esat Adil Müstecaplıoğlu liderliğinde Türkiye Sosyalist Partisi (TSP) kurulmuştur. Bu partiyle beraber birde Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi TSP'yi garanti altına alma amacıyla kurulmuştur. TKP legal ve illegal olarak ülke topraklarında faaliyet yürütmesinde Moskova'nın da rolü olduğu ve isimlerin Moskova tarafında belirlendiği de savunulmaktadır. 1951 yılında bir TKP mensubunun Marsilya'daki toplantıya gitmek üzere Galata'da yakalanmasıyla birçok doküman ele geçirilmiş ve bu doküman sayesinde de ilerleyen yıllarda TKP mensuplarına operasyonlar düzenlenerek 184 kişi yakalanmıştır (İDB Yayınları No:69: 57-59).

1958 yılında "Case Officer" kurusuları (Yardımcı İstihbarat Elemanı Sevk, İdare ve İstihbarat Operasyonu Düzenleme) düzenlenmiştir. Bu kurstan çıkan istihbarat elemanları da Hatay, Anakara, İzmir ve İstanbul'a gönderilerek bu illerde görev üstlenmişlerdir (Tezsever, 1998: 150). 27 Mayıs ihtilalinden sonra kurumsal istihbarat yapılanması daha da hızlanmıştır. 1963 yılında ihtiyaçtan dolayı 10 ilde daha Önemli İşler Müdürlüğüne bağlı istihbarat grupları kurulmuştur. Burada çalışacak olan personelin eğitimi için de "Temel Kurs" eğitimleri verilmiştir (Acar, 2011: 101).

1970'li yıllarda ülkede artan ideolojik akımlardan dolayı Önemli İşler Müdürlüğüne olan ihtiyaç artmış ve bu ihtiyacı giderilmesi için 1975 yılında Önemli İşler Müdürlüğü, Önemli İşler Daire Başkanlığı adını alarak Başkanlık seviyesinde görev yapmaya başlamıştır. 1985 yılında ise Önemli İşler Daire Başkanlığının adı İstihbarat Daire Başkanlığı olarak tekrar değiştirilmiştir. Polisin istihbaratı yasal zeminde yapabilmesi için de 1985 yılında PVSK'da EK-7. Madde ile görev verilmiştir. Bu madde şu şekildedir:

> Polis, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Anayasa düzenine ve genel güvenliğine dair önleyici ve koruyucu tedbirleri almak, emniyet ve asayişi sağlamak üzere, ülke seviyesinde istihbarat faaliyetlerinde bulunur, bu amaçla bilgi toplar, değerlendirir, yetkili mercilere veya kullanma alanına ulaştırır. Devletin diğer istihbarat kuruluşlarıyla işbirliği yapar (PVSK, 1934).

Emniyet İstihbarat ve MİT'i istihbarat görevleri açısından ayıran keskin belirlilikler mevcuttur. MİT'in görevleri 2937 sayılı kanunda ayrıntılı sayılmıştır. Bu kanun ile MİT'e sadece ülke çapında değil, ülke sınırları dışındaki konular hakkında da istihbarat yetkisi verilmiştir. Bir diğer ifadeyle, MİT, hem iç hem de dış istihbarat yapmak ile görevlendirilmiştir. İDB ise sade ülke genelinde istihbarat yetkisiyle donatılmıştır. Ayrıca, mevzuata göre İDB'ye her konuda istihbarat yapma yetkisi verilmemiş, sadece emniyet ve asayişi ilgilendiren konularda istihbarat yapma yetkisi verilmiştir.

Önemli İşler Müdürlüğünden beri Emniyet İstihbarat daha çok asayiş ve emniyeti sağlama adına istihbarat faaliyetleri yürütmedir. Fakat, 1960'lardan sonra sol örgütler ortaya çıkmaya başlamış, var olan örgütler güçlenerek sahnede rol almaya başlamıştır. Özellikle 1960'ların sonu 1970'lerin başın da ülke içerisindeki

yasadışı sol örgütlerin eylemleri ve büyümeleri hızlanmıştır. Örneğin, DEV-GENÇ, Devrimci Öğrenci Birliği (DÖB), Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu (THKO), Türkiye Devrimci Komünist Partisi (TDKP) ve Komünist Devrimi Hareketi (KDH) gibi birçok sol örgüt ortaya çıkmıştır (İDB Yayınları No:69: 62-79).

Bu örgütlerin genel olarak amacı sosyalist bir devrim yapmak ve arkasından komünist bir yapıya geçmektir. Bu amaç için birçok yasal olmayan ve kanlı eylemler yapan örgütler için mücadele de güçlü ve kurumsal bir istihbarat yapısına ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyaçtan dolayı da Emniyet İstihbaratına önem verilerek güçlendirilmiştir. Emniyet İstihbaratın yukarıda anlatılan tarihsel değişimlerine de bakıldığında, başta Türkiye'nin etrafındaki muhtemel Sovyet etkisi ilk olarak fark edilmektedir. Bu Sovyet etkisinin Türkiye'yi de etkilemesinden çekinen ABD, sadece MAH değil aynı zamanda Önemli İşler Müdürlüğünü de etkilemiş ve kontrolü altında tutmak istemiştir. Daha sonraları Türkiye'de artan sol örgütlenmeler ve ideolojilerle mücadele etmek üzere sol örgütlerin çıkış ve örgütlenme tarihleri ile Önemli İşler Müdürlüğünün geliştirilmesi paralellik göstermektedir. Bu da özellikle bu örgütler ile mücadele de Emniyet İstihbaratına rol verildiğini göstermektedir.

1980 senesinden sonra ise komünist ve Marksist ideolojilerine ek olarak Kürtçülük hareketleri ve ideolojileri ortaya çıkmıştır. 1976'da gruplaşmaya başlayan Kürtçülük hareketleri 1979 yılında PKK adıyla partileşti. 1980 ihtilaline kadar 243 kişiyi de öldürdüğü iddia edilen PKK 1984 yılında da Eruh'ta ilk büyük eylemini gerçekleştirdi (Gazetevatan, 2009). Bu hareketlerle mücadele de Emniyetin İstihbarat faaliyetlerinin yasal bir zemine oturtulması gerektiği amacıyla da 1983 yılında PVSK'nın EK-7. Maddesi yasama organından geçmiştir. Yasal bir mevzuatın varlığı Türkiye açısından önemlidir. Çünkü Avrupa Birliğine girmeye çalışan Türkiye çeşitli reformlar yapmaktadır. Bu reformların içinde devlet kurumlarını ilgilendiren kanunlarda mevcut, özel hayatının gizliliğini ilgilendiren düzenlemelerde mevcuttur. Teknolojinin gelişmesiyle Türkiye'deki her gelişmenin uluslararası kamuoyunda haber olduğundan ve örgüt elemanları da bunu Türkiye'nin aleyhine kullanacağından dolayı Emniyet İstihbaratın yasal olarak istihbarat faaliyetlerinde görevlendirilmesinin önü açılmıştır.

Bu bilgilere ek olarak polisin görevleri arasında istihbarat faaliyetlerini yürütmekte yer almaktadır. Polisin görevlerinde biri de ülkedeki güvenliği korumaktır. Güvenliği tehdit edecek unsurlar içeriden veya dışarıdan gelebilmektedir. Polis, hem içeriden oluşan hem de dışarıdan gelen tehditleri önleme de etkin rol oynamalıdır. Güvenliğe karşı gelebilecek tehditlerle mücadele de polis İKK faaliyetleri yürüterek tedbirler almalıdır. Bundan dolayı da polisten istihbaratı ayırmak mantıklı görünmemektedir. Polis casusluğa karşı koyma, sabotajları önleme ve yıkıcı faaliyetler ile mücadelede etkin görevler üstlenmek sorumluluğundadır (Şenel ve Şenel, 1997: 179-182).

Polisin istihbarat görevini üstlenmesine dair bir başka görüşte Tezsever'e aittir. Tezsever'e göre; polis, ileride işlenebilecek suçları önlemek amacıyla istihbarat toplamalıdır. Polis, devletin ve milletin güvenliği için her türden istihbari bilgiyi toplamalı, değerlendirmeli ve gerekli yerlere bildirmelidir. Ayrıca; polis, güvenliği sağlama amacıyla polis bölücü, yıkıcı faaliyetlerle casusluğa karşı koyma gibi faaliyetleri de yürütmelidir (Tezsever, 1998: 151).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AMERİKA'DAKİ İSTİHBARAT TARİHİ VE YAPILANMASI

3.1. AMERİKAN GÜVENLİK POLİTİKASINA BAKIŞ

Amerika Birleşik Devletlerinin güvenlik politikasında çeşitli dönemlerin etkileri görülmektedir. Dönemsel olarak farklılıklar gösteren güvenlik politikaları uluslararası arenada da etkili bir biçimde tarih boyunca artmıştır. Artan bu etkinlik beraberinde diplomasi, askeri ve istihbarat konularında da geliştirme yapılmasına ihtiyaç doğurmuştur.

18. ve 19. yüzyılda uluslararası alandan izole bir şekilde etkinlik sürdüren ABD, 20. Yüzyılda uluslararası ilişkilerde etkin ve başrol oyuncu olarak ön plana çıkmaktadır. Başlarda dünyadaki politik ve stratejik yarışmaların içinde bulunmayan ABD'de dünyadaki var olan güvenlik politikaları görülmemektedir. Bir diğer ifadeyle, ABD, ittifaklara ihtiyaç duymayan ve dünyadan izole bir güvenlik politikasını kendi içerisinde sürdürmektedir. Birinci Dünya Savaşı ile beraber bu izole durum ortadan kalkmaya başlamış ve hem ABD'nin güvenlik politikaları uluslararası ilişkilerde etkili olmaya başlamıştır hem de uluslararası arenadaki güvenlik politikaları ABD'yi etki altına almıştır (Atay, 2000: 107).

Birinci Dünya Savaşında ABD'nin ortaya çıkışı ile uluslararası ilişkilerde etkili güvenlik politikalarına önemli örneklerden bir tanesi de Wilson İlkeleri ve Milletler Cemiyeti'nin (League of Nations) kurulmasıdır. Savaşın bitirilmesinde ve dünya barışının sağlanmasında bu iki güvenlik politikaları rol oynamaya çalışmıştır. Bu politikalar ile uluslararası ilişkilerde rol üstlenen ABD, günümüze kadar etkinliğini sürdürmeye devam etmiştir.

İkinci Dünya Savaşının bitimiyle dünyada iki süper gücün iki farklı ve birbirleriyle çetin mücadele de olan ideolojisi 1991'e kadar etkin bir şekilde dünya siyasetinde ve güvenliğinde roller üstlenmiştir. Soğuk savaş döneminde ABD, güvenlik stratejisi gereği diplomatik ilişkilerini Avrupa ve Asya başta olmak üzere dünya genelinde arttırma yoluna gitmiştir. Bunun en önemli nedeni Sovyetler

Birliğinin etkisinin önüne geçerek yayılmasını önlemektir. Bunun için Soğuk Savaş döneminde ABD, zaman zaman sert bir diplomasi (hard power) zaman zaman da yumuşak bir diplomasi (soft power) yoluna başvurmuştur.

Sovyetler Birliğinin yayılmasını önlemek üzere ekonomik ve liberal politikalarda ABD'nin Soğuk Savaş dönemi güvenlik politikalarında yer almaktadır. Özellikle, 1940'larda Truman Doktrini ve Marshall yardımları ile Yunanistan ve Türkiye gibi ülkeleri kendi ittifakında tutabilmiş ve aynı zamanda bu ülkelerin güvenlik politikalarını da kendi amaçları doğrultusunda yönlendirebilmiştir.

Soğuk Savaş dönemde ABD'nin güvenlik politikaları her ne kadar ekonomi, diplomasi ve siyasi olarak görünse de ABD'yi bu dönemde başarıya götüren etken istihbarat ve askeri konularındaki güvenlik stratejileri ve yapılanmalarıdır. Bunun önemli örneği, 1947 yılında ABD'de çıkartılan "National Security Act" yani, Ulusal Güvenlik Yasasıdır. Bu yasa ile birlikte ABD, merkezi ve askeri olmayan bir istihbarat yapılanmasına geçiş yapmıştır. Bu şekilde ABD, dünyadaki ve hedef ülkelerdeki her türlü gelişmeleri/haberleri istihbarat yapılanmasıyla öğrenebilecek ve bu haberleri istihbarat raporuyla karar vericilere ulaştırarak Sovyetler Birliği karşısında ABD'nin başarıya ulaşması sağlanabilecekti (Bingöl, 2014: 137-138).

Soğuk Savaşın bitmesi ile ABD, süper güç olarak uluslararası ilişkilerde etkinliğini sürdürmeye devam etmiştir. Bu etkinliğinin devam ettirmek içinde istihbarat yapılanmasında sürekli değişimlere ve gelişmelere gitmiştir. Özellikle, 9/11 saldırıları sonrası 2004'de istihbarat başarısızlıklarını önleme ve istihbarat denetiminde başarı sağlanması amacıyla İstihbarat Reformu ve Terörizmi Önleme Yasası (Intelligence Reform and Terrosim Prevention Act) çıkartılmıştır.

ABD ulusal güvenliğini sağlama ve politika belirlemede ABD Başkanının rolü oldukça ön plandadır. Başkana güvenlik politikalarında yardım eden üç önemli yardımcı grup bulunmaktadır. Bu gruplardan ilkini Dışişleri ve Savunma Bakanları oluşturmaktadır. İkinci grupta yer alan kişiler Ulusal İstihbarat Direktörü (DNI) ve Genelkurmay Başkanı yer almaktadır. Son olarak üçüncü grupta ise Başkanın danışmanları bulunmaktadır (Yılmaz, 2014: 53). Güvenlik politikası belirlemede istihbaratın Başkanın önemli bir kaynağı olarak yönetimde yerini almaktadır.

Sonuç olarak, ABD'nin güvenlik stratejileri incelendiği vakit sürekli değişimde ve gelişimde olan bir güvenlik politikası ön plana çıkmaktadır. 1775 Bağımsızlık Savaşından günümüze kadar olan bu güvenlik politikasındaki gelişmelerde başarıya ulaşan yolda ABD istihbaratında yapılan reformlar ve gelişmeler etkili olmuştur.

3.2. AMERİKAN İSTİHBARAT TARİHİ

Günümüz ABD istihbarat yapılanması çeşitlilik içermektedir. Bu çeşitliliğin nedeni istihbarat servislerinin sayısının 16 olması ve bu servislerin birbiriyle olan bağımlılığı yahut bağımsızlığıdır. ABD istihbaratı söz konusu olduğunda sadece ön planda olan birkaç istihbarat servisi değil, 16 istihbarat servisinin ve bu servislere verilen İstihbarat Topluluğunun anlaşılması gerekmektedir (Yılmaz, 2014: 135).

ABD'nin istihbarat yapılanması incelediğinde doktrinde yapılan çalışmalarda Soğuk Savaş dikkat çekmektedir. Soğuk Savaş zamanı ABD, istihbarat yapısı ve teknikleri olarak günümüz istihbarat sistemlerinin temellerini atmış olsa da ABD için istihbarat tarihi 1775 Bağımsızlık Savaşına dayanmaktadır. ABD, İngiliz Kolonilerine karşı bağımsızlık mücadelesi verirken istihbaratın önemini fark etmiş ve istihbaratı hayati bir araç olarak kullanmıştır. Bu nedenden dolayı ABD istihbarat tarihini incelerken Bağımsızlık Savaşına değinmek önem arz etmektedir.

18. yüzyıl sonlarında Amerikan Kolonileri İngilizlerin yüklemiş olduğu ağır vergilerine karşı çıkması ve ayaklanması ile 1775 yılında Amerikan Bağımsızlık Savaşı ortaya çıkmıştır. Savaş sırasında başarıya ulaşmak isteyen Amerika, İngilizlere karşı istihbarat tekniklerini kullanma ihtiyacı duymuştur. Bu ihtiyaç doğrultusunda genellikle HUMINT temelli, aldatma ve espiyonaj faaliyetleri yürütmüşlerdir. Bu konuda ön plana çıkan en önemli isimlerden birisi de General George Washington'dur. Washington, Kolonilerinin sorumlusu ve yöneticisi olarak birçok ajan temin etmiş ve bu ajanlar ile çeşitli casus halkaları oluşturmuştur. Casuslar, İngilizlerden toplamış oldukları ham bilgileri bir araya getirerek analiz etmiş ve rapor olarak merkeze iletmişlerdir (Fas, 1996).

Bağımsızlık Savaşında İngilizler için mücadele de kullanılan istihbarat yöntemi olarak ikili ajan kullanımı, sabotaj eylemleri, aldatma, örtülü operasyonlar,

propaganda ve istihbarata karşı koyma gibi günümüz modern istihbarat yöntemleri dikkat çekmektedir. Bu yöntemleri kullanan istihbarat elemanları sivil değil, Washington'un kurmuş olduğu casus halkalarında görev yapan asker kişilerden oluşmaktadır (CIA, 2013c).

Sadece Washington değil, aynı zamanda Amerikan kurucuları ve Kıta Kongresi[20] (Continental Congress) de İngilizler karşısında istihbarat kullanılmadan başarıya ulaşmanın mümkün olmadığını fark etmişlerdir. Bundan dolayı Washington'un Kongreden istihbarat için istediği bütçe talebini ret etmemişlerdir. Bu bütçe 3 yıl içerisinde artarak bir milyon dolar ile dönemin bütçesinin %12'sini oluşturmuştur (Fas, 1996).

Washington, küçük ama iyi bir istihbarat gücünün, güçlü ve büyük düşmanı yenebileceği düşüncesi ile casusluk bağlantıları oluşturmuştur. Bu bağlantılar daha sonra Amerikan istihbaratının gelişmesinde önemli roller üstlenmiştir. Washington, Amerikan çıkarları için İngilizlere karşı birçok akıllıca yalanlar söylemiştir. Bu yalanların amacı İngilizlere karşı aldatma yöntemini kullanarak Amerikan Kolonilerin güvenliğini sağlamaktır. Bu nedenden dolayı Washington, Amerika'nın ilk "usta casusu" olarak anılmaktadır (Finley, 1995: 15).

Washington'un ajan kullanma örneklerinden bir tanesi de John Honeyman'dır. Honeyman, New Jersey'de yaşayan bir İrlandalıdır. İngilizler tarafından güvenilir bir kişi olan Honeyman, Washington tarafından Amerika'nın çıkarları doğrultusunda çalışmak üzere görevlendirilmiştir. Honeyman'in görevi İngilizlerden topladığı bilgileri Amerikan birliklerine iletmek ve Amerikan saldırıları öncesi keşif yaparak İngilizlerin mevcut durumu hakkında bilgiler vermektedir (Finley, 1995: 15).

Kurulan casusluk halkaları sayesinde Amerikan yönetimi İngilizler hakkında detaylı bilgiler alabilmişlerdir. Bu halkalardan biri Merserau'dur. Joshua Merserau, Washington'ın emri ile New York ve yakın bölgelerinde sürekli seyahat ederek İngiliz birliklerinin durumları hakkında önemli bilgiler rapor etmiştir. Bir diğer

[20] Kıta Kongresi, Amerika'yı oluşturan on üç koloni tarafından oluşturulmuştur. Ayrıca, Kongre koloniler arasındaki askeri iletişim ve birliği kurmak amacıyla da Kıta Ordusu (Continental Army) kurmuşlardır.

önemli casusluk halkası da Culper halkasıdır. Culper casusluk halkası topladığı önemli bilgileri görünmeyen mürekkep ile not ederek merkeze ulaştırmışlardır. Ayrıca, kodlama ve şifreleme gibi de modern istihbarat yöntemlerini kullanarak İngiliz birliklerinin kontrollerinden önemli bilgileri geçirmeyi başarmışlardır (Finley, 1995: 16).

Amerikan istihbaratının gelişmesi savaş dönemlerinde hız kazandığı görülmektedir. İstihbaratın gelişmesinde tetikleyici rol düşmanlara karşı mücadele etmek olarak ön plana çıkmaktadır. Bu iddiayı kanıtlayan Bağımsızlık Savaşı'nın haricinde 1812 Savaşı ve Amerikan İç Savaşıdır. 1812 Savaşında Amerikan Askeri İstihbaratının İngiliz Birlikleri karşısında ciddi başarısızlığından[21] sonra yenilenme ihtiyacı duymuştur. Buradaki başarısızlığı tekrar yaşamak istemeyen Amerikan yönetimi Amerika İç Savaşında istihbarat alnında çeşitli yenilikler yapmıştır. İstihbarat raporlarının hızlı ulaşması için demiryolu yapılma ihtiyacı duyulmuş ve bu alanda çalışmalar yapmışlardır. Ayrıca, sinyal ve gizli servis büroları oluşturulmuştur. Bu bürolar, Kuzey Bölgesinde çıkan gazetelerin içine gizli bilgiler koyarak hızlı ve şifreli bir istihbarat ağı oluşturmuşlardır (Johnson ve Wirtz, 2004: 5-6).

3.2.1. Amerikan İç Savaşı ve İstihbarat

Amerikan İç Savaşı istihbaratın gelişmesinde ve yeni tekniklerin kullanılmasında katkıda bulunmuştur. Teknolojinin gelişmesi de yeni tekniklerin kullanılmasına etkili olmuştur. Bunun önemli örneklerinden bir tanesi de gizli bilgilerin hızlı ve güvenilir bir şekilde aktarılmasını sağlamaya yarayan elektronik radyo yayınıdır. Radyo yayınları havadan keşif amacıyla kullanılan balonlar (sıcak hava balonları) vasıtasıyla dönemin Başkanı Lincoln'a aktarılmıştır. Ayrıca, keşif balonları sadece radyo yayınlarında yardımcı olarak kullanılmamıştır, aynı zamanda Konfederasyon Ordusunun[22] birliklerinin yerlerini tespit etme ve saldırı öncesi konumlarını belirlemek üzere de etkili bir şekilde kullanılmıştır (Johnson ve Wirtz, 2004: 6).

[21] 1812 Savaşında İngiliz Birlikleri, Amerika'nın merkezine 16 mil kala fark edilmiştir (Johnson ve Wirtz, 2004: 5). Bu olay önemli bir istihbarat başarısızlığı olarak kabul edilmiştir.

[22] Amerikan İç Savaşında birbiriyle mücadele de bulunan iki grup bulunmaktadır. Bu gruplardan ilki Birlik Ordusu (Union Army), diğer grupta Konfederasyon Ordusu (Confederate Army)'dir. Birlik Ordusu, düzenli ordu sisteminde ve Başkan Lincoln liderliğinde görev almıştır. Konfederasyon

Keşif balonları, İç Savaş sırasında Birlik Orduları tarafından kullanılan önemli bir istihbarat yöntemidir. Balonlar sayesinde Birlik Orduları yüzey haritaları çıkartmıştır. Ayrıca, Konfederasyon ordularının araziye gizlenmiş olan birlikleri tespit edilerek bunlar çeşitli sinyaller (bayrak ve meşale gibi) ile hızlı bir şekilde Birlik Ordularına bildirilmiştir (Glantz, 2011: 58).

Birlik Orduları savaş sırasında düzensiz ve organizasyon eksiliği olan istihbarat sıkıntı çekmektedir. Bu eksikliğin giderilmesi amacıyla Birlik Ordusunun başındaki General Joseph Hooker'ın emri ile George H. Sharpe tarafından istihbaratı bir yerde toplayacak bir birim oluşturmuştur: Askeri Bilgi Bürosu. Sharpe'ın Bürosu, ajanlardan, savaş tutsaklarından, sığınmacılardan Güney gazetelerinden ve açık kaynaklarından, savaş birliklerinden ve kaynaklarından elde edilen bilgi ve haberleri bir araya getirmek ve raporlar oluşturmak ile sorumluluk üstlenmiştir (CIA, 2015: 23).

Askeri Bilgi Bürosunun kurulmasıyla Amerika'nın ilk organizasyonlu ve teşkilatlı istihbarat servisi de kurulmuştur (Fas, 1996). Büro, Konfederasyon Birlikleri ile mücadele önemli görevler üstlendiği ve bunlarda başarılı olduğu için İç Savaş zamanının en önemli istihbarat organizasyonu olarak kabul edilmiştir. Büro, savaş sonrası 1865'de kurulan Gizli Servis'e kadar varlığını devam ettirmiştir (Johnson ve Wirtz, 2004: 6).

İç Savaş sırasında hem Birlik orduları hem de Konfederasyon orduları istihbarat alanında teknolojinin imkanlarını oldukça kullanmışlardır. Sadece Birlik Ordusu istihbarat ağını genişletmemiş, aynı zamanda Konfederasyon Orduları da Birlik Ordularından bir adım önde olabilmek için ciddi bir istihbarat servisini kullanmışlardır. Konfederasyon Orduları, Birlik Orduların merkezi olan Washington'da bir gizli servis bürosu kurmuşlardır. Bu büronun amacı düşmanın kullanmış olduğu sinyalleri tespit etmek ve bu sinyalleri çözerek gizli bilgilere ulaşmaktır. Ayrıca, gizli büro düşman topraklarındaki açık kaynakları kullanarak düzenli bilgi edinmek ile görevliydi. Açık kaynaklardan en önemlisi Kuzey Bölgesindeki çıkan gazeteler oluşturmaktadır. Gizli büro, Birlik Ordularının

---

Ordusu ise düzenli ordu sisteminde olmayan daha çok gönüllü kişiler ve kölelerden oluşan bir birliktir.

gazetelerde gizlemiş oldukları gizli bilgileri açığa çıkartarak rakibinin göndermiş olduğu bilgileri tespit etmiştir (CIA, 2015: 13).

Savaş sürecinde yaşanan istihbarat mücadelesinde Konfederasyon Birliklerinin üstün geldiğini savunan düşünürler bulunmaktadır. Bu düşünürlerden bir tanesi olan Holt, Konfederasyon Birliklerinin Kuzey Bölgesindeki destekçilerini korumak ve kendi birliklerinin mühimmat ihtiyacını karşılamak amacıyla sürekli örtülü operasyonlar yaptığını belirtmektedir. Ayrıca, bu birliklerin düzenli ordu şeklinde savaşmadığını daha çok "gerilla" tipi savaşı tercih ettiğini vurgulamaktadır. Konfederasyon'un etkili örtülü faaliyetlerde bulunmasına örnek olarak Lincoln suikastını örnek olarak veren Holt, Lincoln'nün aslında Konfederasyon tarafından kaçırılmak istendiğini fakat başarılı olamayınca öldürüldüğünü savunmaktadır (Holt, 1995: 22).

Konfederasyon Birlikleri gönüllü istihbaratçıları da etkin bir şekilde kullanmışlardır. İstihbarat sağlayan kişilerden biri de Bettie Duvall isminde genç bir kadındır. Duvall, Birlik Ordularını gözetlemek ve Konfederasyona bilgi vermek amacıyla çiftçi kimliğinde Birlik topraklarına geçmiştir. Keşif ve gözlem istihbaratı sağlayan Duvall, Bull Run mücadelesinde (İç Savaşın ilk mücadelesi/savaşı) Konfederasyonların galibiyetine hayati katkılarda bulunmuştur (History, 2011).

İç Savaş esnasında kullanılan önemli bir diğer istihbarat yöntemi de kriptolama ve kripto analizdir. Kripto ile mesaj yollama her iki grubunda etkili bir şekilde kullandığı yöntemdir. Elde edilen bilgiler, merkeze iletilirken rakipler tarafından deşifre olmaması amacıyla özellikle telgraf ve mektuplarda oldukça sık kullanılmıştır. Örneğin, Konfederasyon Başkanı Jefferson Davis şifreler ile iletişim kullanmıştır ve bu iletişimi sağlarken de kendi şifre sözlüğü üretmiştir. Sözlüğe göre "bölünme" kelimesi "265-2-10" şeklinde yazılmakta iken sayfa 265 ise kolon 2, kelime 10 olarak yazılmaktadır (Glantz, 2011: 57-58).

Amerikan İç Savaşı sırasında istihbaratın etkin kullanımı sivil olarak değil, askeri olarak varlığını sürdürmüştür. Düzenli ve organizasyonlu bir istihbarat teşkilatı oluşturma çabaları İç Savaş sırasında yaşanan ihtiyaç dolayısıyla ortaya çıkmıştır. Hem organizasyonlu bir istihbarat servisinin hem de daha öncesinde kullanılan istihbarat ağında kabul gören en etkin ve önemli bilgi toplama metodu

insana dayalı istihbarat (HUMINT)'dir. İç Savaş sırasında kullanılan en önemli bilgi toplama kaynakları ise şu şekildedir;

- Casuslar
- İzciler
- Süvari ve Keşifçiler
- Ele geçirilen mektup ve dokümanlar
- Gazeteler
- Asker kaçakları, mahkumlar, sığınmacılar, kaçakçılar ve köleler, sıradan siviller
- Sıcak hava balonları ve sinyal izleme merkezleri (Americancivilwar, 2011: 8).

Amerikan istihbaratı 1775 Bağımsızlık Savaşı ve ardından gelen 1812 Savaşı ve Amerikan İç Savaşı ile gelişmeler göstermiştir. Savaş sırasında istihbaratın önemini fark eden yöneticiler, rakipler ile mücadele de başarıya ulaşmak için sürekli olarak istihbaratın gelişimine katkıda bulunmuşlardır. Casusluk ve karşı istihbarat faaliyetlerin ön plan çıktığı bu süreç içersin de istihbarat, askeri şekillerde yönetilmiştir. Bundan dolayı sivil bir istihbarat yapılanmasına geçilememiştir. Barış zamanında yapılan istihbarat çalışmaları da askeri alanda kendini göstermiştir. İkinci Dünya Savaşı ile birlikte Amerikan istihbarat tarihinde önemli adımlar atılarak daha büyük organizasyonlu ve sivil istihbarat yönetimine geçilme gerçekleştirilmiştir (Americancivilwar, 2011: 3).

3.3. BARIŞ ZAMANI İSTİHBARAT

Barış zamanı, Amerika'nın İç Savaş bitiminden Birinci Dünya Savaşına kadar olan süreci içermektedir. Bu süreç içerisinde Amerika istihbaratında önemli kırılma noktaları yaşamıştır. Bu kırılma noktalarının nedenleri hem ülke içindeki gelişmeler hem de uluslararası ilişkilerde yaşanan değişimlerdir.

Amerika, İç Savaş sonrası tam teşekküllü bir istihbarat teşkilatı kurmak istemektedir. Fakat, savaşlardan yeni çıkan ve hep savaş zamanı istihbarat tecrübesi olan Amerikan yönetiminin sivil bir istihbarat teşkilatı kurması gerçekleşememiştir.

Bunun yerine Donanmanın ve Ordunun kendi istihbarat servisleri kurulmuştur. 1880'lerin başında kurulan bu iki servisin amacı hem barış zamanında hem de savaş zamanında donanma ve ordu için yabancı ordu ve donanmalardan sürekli bilgi toplamaktır (Chesbro, 2014).

Barış zamanı olarak adlandırılan bu süreçte ön plana çıkan önemli faktörlerden biride diplomasidir. Diplomatik iletişimler ve ittifak grupları oluşturma uluslararası ilişkilerde dönemin gelişmesi olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenden dolayı dış politikaya önem veren Amerika kendi çıkarlarını korumak için Monrea Doktrini açıklamıştır (Lowenthal, 2009: 13). Doktrin, ABD'nin kabuğuna çekildiğini ve Avrupa'daki gelişme ve ittifaklara dahil olmayacağını ama ABD'nin güvenlik ve çıkarlarını etki edecek olumsuz durumlarda da kendini savunacağını bildirmektedir (Britannica, 2016).

Doktrin, ABD'nin ulusal güvenliğini tehdit eden bir olay ile bozulmuştur: Zimmermann telgrafı. Telgraf, Birinci Dünya Savaşının son zamanlarında dönemin Almanya Dışişleri Bakanı Arthur Zimmermann tarafından Meksika'ya ittifak anlaşması sunmaktadır. İttifak ile ABD'ye Almanya tarafından denizaltı saldırısı planlanmakta ve ABD savaşın içine çekilmek istenmektedir. Telgraf da ki şifreli yazışmayı deşifre eden İngiliz Donanması Haber Alma Servisi, yazışmayı dönemin Amerika Başkanı Wilson'a bildirmiştir (O'Neal, 2004). Bu olay, ABD'nin Birinci Dünya Savaşı sırasında istihbarat alanında gelişmelere gitme ihtiyacını göstermiştir. Ayrıca, İngiltere'nin gelişmiş istihbarat gücü de örnek alınarak hem Birinci Dünya Savaşında hem de İkinci Dünya Savaşında İngiliz modelli istihbarat servisleri kurulmuştur.

ABD, barış zamanında sadece dış etkilerden etkilenmemiştir. Ülke içerisinde de kriminal ve espiyonaj faaliyetleri ile mücadele etmek üzere 1908 yılında Adalet Bakanlığı bünyesinde Araştırma Bürosu (Bureau of Investigation) kurulmuştur (Johnson ve Wirtz, 2004: 6). Büronun başlangıcındaki görevleri ulusal bankacılık konuları dahil federal yasaların ihlali, iflas, vatandaşlık suçları ve dolandırıcılık gibi ulusal düzeydeki suçları takip etmektir (FBI, 2016c).

Araştırma Bürosu, 1935 yılında Federal Araştırma Bürosu (FBI) isminde varlığını sürdürecektir. Kuruluş olarak her ne kadar 1908 olarak kabul edilse de

Rhodri Jeffreys-Jones'a göre FBI'ın kuruluşu aslında 1865 yılında kurulan Gizli Servis'e tekabül etmektedir. 1865 yılında kurulan Gizli Servis, 1870 yılında Hazine Müsteşarlığının kurulmasıyla Müsteşarlığa bağlı olarak içki kaçakçıları ve kalpazanlar gibi suçluları takip etmeye başlamıştır. 1908 yılında da burada görev yapan dedektifler Adalet Bakanlığı bünyesinde görevlendirilmiş ve Araştırma Bürosu olarak görevlerine devam etmişlerdir (Johnson, 2009: 42).

Büro, Birinci Dünya Savaşına kadar ülke içerisindeki güvenlik ve asayiş olaylarında önemli görevler üstlenmiştir. Meksika Devrimi sırasında sınır bölgelerinde kaçakçılık ile mücadele ve istihbarat toplama görevleri üstlenmiştir. Birinci Dünya Savaşının başlaması ile FBI sınır bölgelerinde ve ülke içerisindeki İngiliz ve Alman casusluk faaliyetlerine yönelmiştir (Fas, 1996).

3.4. BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞINDA AMERİKAN İSTİHBARATI

Birinci Dünya Savaşının son evrelerinde açığa çıkan Zimmermann Telgrafı ile savaşa dahil ABD'nin istihbarat eksiklikleri tekrar açığa çıkmaktadır. İngiliz Donanmasının şifreli mesajları tespit ederek çözümlemesiyle kendisine karşı var olan tehditi öğrenen ABD, teknik istihbarat konusunda girişimlerde bulunmuştur.

1917 yılında tekrar bir istihbarat yapılanmasına giden ABD, Van Deman önderliğinde Askeri istihbarat bünyesinde yenileşme hareketlerinde bulunmuştur. Deman, askeri istihbaratı pozitif yada aktif kabiliyetler ve negatif yada İKK faaliyetleri olarak iki grupta oluşturmuştur. Deman, askeri istihbaratın pozitif kısmında çeşitli bölümler oluşturmuştur. Bu bölümler "MI-1, MI-2, MI-3,…MI-13" olarak 13 bölümden oluşmaktadır. Her bölümün kendine ait görevleri bulunmaktadır. Örneğin, MI-2, dış istihbarat ile görevlendirilmiştir. MI-3'ün görevi askeri alandaki casusluğa karşı koymadır. MI-8 ise (Birinci Dünya Savaşında en önemli görevi üstlenmiştir) kablo ve telgraf üzerinden gönderilen kodları ve kripto bilgileri yakalamak ve çözümlemek görevini üstlenmiştir (Chesbro, 2014).

MI-8'in savaş sırasında üstlendiği görevler ile teknik istihbarat yapmıştır. Dönemin teknolojilerini iyi bir şekilde kullanarak rakiplerin sınıflandırılmış bilgilerini elde etmeye çalışmıştır. Genel olarak, MI-8'in görevleri şu şekildedir:

- İletişimde kullanılan kod ve şifrelemeleri çözmek
- Askeri istihbaratta ve ajanlarda kullanmak üzere kodlar üretmek
- Kripto analiz eğitimi vermek
- Ajanlar tarafından görünmeyen mürekkepli mektupları çözümlemek
- Almanlar tarafından kullanılan kısaltmaları çözümlemek
- Ajanlara şifreli mesajları iletmek (Finley, 1999: 152).

Amerika'nın Dünya Savaşına dahil olmasıyla beraber FBI'ın görevlerinde önemli değişiklikler meydana gelmiştir. FBI, J. Edgar Hoover önderliğinde federal suçların araştırmalarına ek olarak casusluk, casusluğa karşı koyma ve sabotaj faaliyetlerinde ABD'nin güvenliğini sağlamıştır (Johnson ve Wirtz, 2004: 7). Ayrıca, 1917 yılında Kongre, FBI'ın İKK faaliyetlerinde bulunabilmesi için istihbarata karşı koyma yasası çıkartmıştır (CIA, 2013c).

Birinci Dünya Savaşında ABD istihbaratı teknik istihbarat konusunda ve sabotaj, İKK ve casusluğa karşı koyma gibi konularda oldukça ilerleme kat etmiştir. İstihbarat yapılarında artış ve çeşitlilik meydana gelmiştir. Birinci Dünya Savaşına kadar daha çok HUMINT yöntemini kullanan ABD istihbaratı, Zimmermann olayı ile teknik istihbarata da yönelmiştir. İstihbarat servislerinin arasındaki bilgi paylamışında yaşanan sorunlar ortaya çıkmaya başlaması da yine Birinci Dünya Savaşına denk gelmektedir. Bu sıkıntı Soğuk Savaşın başlamasıyla çözümlenmeye çalışılmıştır.

3.5. MODERN İSTİHBARAT YAPILANMASINA GEÇİŞ

Amerikan istihbaratı savaş dönemlerinde gelişmeler göstermiştir. Bu neden dolayı modern ve sivil bir istihbarat teşkilatı kuramamıştır. 1941 yılında bu yapılanmayı kırmak isteyen Roosevelt yönetimi, sivil ve bağımsız bir istihbarat servisi kurma girişiminde bulunmuştur. Roosevelt, yeni kurulacak istihbarat servisinin görevini Birinci Dünya Savaşında önemli başarılar elde etmiş William J. Donovan'a vermiştir. Donovan, İngiliz istihbaratını rol model alarak Bilgi Koordinatörlüğü Servisini (COI[23]) kurmuştur (Donovan, 2008).

[23] Bilgi Koordinatörlüğü Servisi, 1942 yılında Stratejik Servis Ofisi (OSS) olarak isim değiştirmiştir.

Donovan, kurulacak olan istihbarat sistemi için doğru adam olarak tanımlanmaktır. Donovan'ın amacı kurulacak olan istihbarat servisinin mutlaka yetenekli ve zeki bireylere ihtiyaç olduğunu düşünerek yeni yapılanmasına gitmiştir. Kadın ve erkeklerin çalışacağı bu serviste zeki bireylerin öncelikleri bilgi toplamak ve analiz yapmak olacaktır. Bunun için Donovan, hedef olarak üniversitelerdeki iyi ve parlak beyinleri kendisine hedef olarak seçmiştir (Chalou, 1992: 7).

Donovan, COI için personel ihtiyacını üniversitelerdeki genç ve parlak beyinlerden sağlamasının nedenlerinden biri kurduğu istihbarat servisinin Amerika'nın ilk organizasyonlu bir istihbarat servisi olduğunu ve bunun temellerinin sağlam atılmasının önemli olduğunu düşündüğündendir. İkinci olarak, politikacılara bu konuda güven olmayacağını düşünmektedir. Bundan dolayı personel ihtiyacını daha çok üniversitelere çevirmiştir. Bu konuda da kendisine Yale Üniversitesinden Shermen Kent yardımcı olmuştur (Chalou, 1992: 20).

İkinci Dünya Savaşına denk gelen bu gelişmede İngiliz İstihbaratının rol model olarak alınmasının nedenleri arasında İngilizlerin sahip oldukları "Özel Operasyon Birimi" istihbarat servisi ve Amerika-İngiliz müttefikliği bulunmaktadır. Hitler'in Avrupa'da sürdürdüğü genişlemeci politikası ve Mussolini ile ittifak arayışları, Japonya'nın Amerika'ya olan gizli agresif tutumları gibi nedenler İngiliz-Amerikan ilişkilerini her anlamda geliştirmiştir.

Amerika güvenlik politikaları değişmeye başladığının görüldüğü bir dönem olduğu kabul edilebilir bir gerçektir. Ulusal güvenliğini korumak isteyen Amerika, artık politikalarını ulusal olmaktan uluslararası olmaya çevirmektedir. Bundan dolayı uluslararası arenada koalisyonlar kurma yolunda bir güvenlik politikası izlenmiştir (Chalou, 1992: 14).

Dış politikadaki tehditlerin artmasıyla dünya genelinde bilgi aktarılması ve bu bilgilerin istihbarata dönüştürülerek politika yapıcılara sunulması kaçınılmaz bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmıştır. Bu ihtiyacın giderilmesi amacıyla Donovan liderliğinde kurulan COI, dünya genelinde görev almak üzere sorumluluk üstlenmiştir. Bu sorumluluk içinde COI'inin başlıca görevleri şu şekildedir;

- Casusluk
- Propaganda
- Gerilla savaşı
- Örtülü operasyon
- İstihbarat analizi (Warner, 2014: 101).

COI'in kurulması Amerikan istihbaratın atılan en önemli adımlardan biri olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun nedeni kurulan istihbarat servisinin modern, sivil ve hiçbir kuruma bağlı olmamasıdır. Bunların haricinde Amerikan istihbaratında COI ile birlikte analize verilen önem ciddi bir şekilde artmıştır. CIA'e göre COI'inin kuruluş amacında geleneksel Amerikan istihbaratını stratejik istihbarata dönüştürmek ve bunu ulusal güvenlik amacında kullanmaktır. Bu amaca ulaşabilmek için de COI, bilgiler toplayacak, elde edilen bilgileri analiz edecek ve rapor halinde de Başkana iletecektir (CIA, 2008). Bu düşünce her ne kadar planlandığı gibi gerçekleşmese de COI'in kuruluşu Amerikan istihbaratın da merkezi analiz konseptinin kurulması düşüncesini oluşturduğu için oldukça önem arz etmiştir (Johnson ve Wirtz, 2004: 7).

İstihbarat servislerinin artması ile servisler arasındaki mücadele krizleri de ortaya çıkmaya başlamıştır. COI ile birlikte başta dünya genelinde bilgi toplanma amaçlansa da başta FBI direktörü Hoover ve diğer kurum direktörleri bu düşünceye itiraz etmişlerdir. İtiraz nedeni olarak ise COI'in dünya genelinde görev almasının başarı getiremeyeceğidir. Bu baskılar neticesinde COI, sadece Avrupa, Asya ve Kuzey Afrika sınırlarında görev yapmıştır (Archives, 2016).

İstihbarat servisleri arasındaki mücadele ciddi istihbarat başarısızlıklarına da yol açmaktadır. Bu başarısızlığın en önemli nedenleri istihbarat servislerinin bilgi paylaşımında bulunmaması ve istihbarat servisleri arasındaki koordinasyon eksikliğidir. Bu durum 1941 yılında Pearl Harbor Saldırısına neden olmuş ve Amerikan istihbaratının bu anlamda ciddi açığını ortaya çıkartmıştır. Pearl Harbor Saldırısı, sürpriz olarak görünse de aslında saldırıdan önce Japonya'nın diplomatik kanallarındaki şifreler çözülmesiyle beklenen bir saldırıdır. Fakat, istihbarat servislerinin arasındaki bilgi paylaşımı düzensizliği ve servislerin birbirleriyle ile olan mücadelesinden dolayı saldırı açığa çıkartılamamıştır (Friedman, 2012; Holt,

1995: 24). Bu önemli eksikliği fark eden Amerikan yönetimi savaş sonrası yeni istihbarat yapılanmalarına başvurmuştur.

3.5.1. Soğuk Savaş Dönemi İstihbarat ve 1947 Ulusal Güvenlik Yasası

İkinci Dünya Savaşının sona ermesiyle beraber Amerika güvenlik politikalarında tekrar yapılanmalara gitme ihtiyacı duymuştur. Özellikle, Başkan Truman döneminde günümüz Amerikan modern istihbarat yapısının ve teşkilatlarının temelleri atılmıştır. Truman, istihbarat alnında yaşanan aksaklıkları ve hataları analiz etmiştir. Bu analizden ortaya çıkan sonuçlara göre istihbarat servisleri arasında ciddi bir mücadele vardır. Bu mücadele bilgi paylaşımı ve koordinasyonunu olumsuz etkilemektedir. Truman durumu şu şekilde özetlemektedir: "masama farklı kurumlardan aynı konuda birçok rapor gelmektedir ama kurumların raporları sık sık birbirleriyle çelişmektedir" (Freedman, 1986: 30). Bu olumsuzluğun giderilmesi ve tekrar Pearl Harbor gibi sürpriz atakların yaşanmaması amacıyla Truman, istihbarat yapılanmasını değiştirmiştir.

Truman'ın OSS'nin yani COI'in değişmesi gerektiğini düşünerek göreve başladıktan sonra OSS'yi lağvetmiştir. Bunun yerine barış zamanında ülke dışında istihbarat yapması amacıyla Merkezi İstihbarat Grubunu (CIG[24]) kurmuştur. Ayrıca, bu istihbarat servisini denetlemek ve gözlemlemek üzere de Ulusal İstihbarat Yetkisi[25] (NIA) adında denetleme komitesi kurulmuştur (Warner, 1996; Yost, 1989: 19).

Truman, karar verme ve politika üretme de istihbaratın önemini kavramıştır. Artık politika üretmenin haricinde politika yapıcılara istihbarat sağlanması anahtar element olmuştur (Pisani,1991: 4). Bundan dolayı CIG kurulurken ondan günlük istihbarat raporları beklenmektedir. Günlük gazetelerden veya istihbarat kaynaklarından elde edilen bilgilerin başkana aktarılmasını istemektedir. Fakat, Sovyet etkisi CIG'in stratejisi ve görevlerinde değişikliğe gidilmesine ve CIG'e yeni misyonlar yüklenmesine de neden olmuştur. Örneğin, dış ülkelerden gelen istihbarat

[24] 1947 yılının sonlarında artık CIA olarak adlandırılacaktır (Yost, 1989: 20).
[25] CIG'in CIA olması ile birlikte NIA'de artık Ulusal Güvenlik Konseyi (NSC) olmuştur (Yost, 1989: 20).

raporlarından bir tanesi Stalin'in Türkiye'yi Karadeniz üzerinden işgal etme ve buradan da Akdeniz ile Ortadoğu'yu ele geçirme düşüncesinde olduğunu iletmektedir. Bu rapor üzerine CIG'in örtülü operasyonlar da görev üstlenmesi kararlaştırılmıştır (Weiner, 2008: 14-19)

İlk kuruluşunda CIG oldukça minimal bir yapıya sahiptir. Bunun nedeni de CIG'in kurumlar arası bir yapıya sahip olmasıdır. Ayrıca, yeterli kadar personelinin olmaması ve analiz için bilgi ihtiyacının çoğunluğunun diğer istihbarat servislerinden sağlanmasıdır. Bu durumu aşabilmek için 1946 yılında CIG'in yetkileri arttırılmıştır. 1947 Ulusal Güvenlik Yasası ile de CIA diğer istihbarat servisleri üzerinde bir kontrol yetkisine sahip olmuştur. Bu gelişmeler de günümüz CIA'in güçlü olmasında öncü olmuştur (Freedman, 1986:14-15).

Truman Doktrinin bir başka önemli örneği de Yunanistan olduğu bilinmektedir. 1940'lı yılların sonunda Yunanistan komünist yanlıların işgalleri ile baş etmek durumunda kalmıştır. Giderek güçlenen komünist gruplar Yunanistan'da etkili olmaya başlayınca ABD, Truman Doktrine Yunanistan'ı da dahil etmiştir. Yunanistan'ın komşu ülkeleri Yugoslavya, Bulgaristan ve Arnavutluk'un da komünist etkisinde olması ABD'nin harekete geçmesi için tetikleyici bir neden olmuştur. 1947 yılında ABD, Yunanistan'ı askeri ve ideoloji olarak desteklemiştir. Yunan askerlerine istihbarat sağlamış, yiyecek ve giyecekleri dahi ABD tarafından temin edilmiştir (Blum, 1995: 36-37).

Soğuk savaş döneminde ABD'nin örtülü faaliyetleri sadece askeri alanda olmamıştır. Bu operasyon askeri alanın haricinde daha çok ideolojik ve ekonomik alanlarda gerçekleşmiştir. Bu operasyonlarda Truman Doktrini, Marshall Yardımları, filmler ve akademik çalışmalar ile gerçekleştirilmiştir (Pisani, 1991:32). Bu operasyonlar sayesinde savaştan çıkan Avrupa'da tekrar yenilenecek ve Sovyet etkisi altına girme potansiyeli olan ülkeler de kontrol altına alınabilecektir.

1947 Ulusal Güvenlik Yasası askeri ve istihbarat alanlarında ABD için merkezileşme ve organizyonel bir yapı sağladı. Öncelikle, günümüzde de Amerikan güvenlik alanında hala önemli bir yere sahip olan Ulusal Güvenlik Konseyi (NSC) kurulmuştur. NSC, başkana ulusal güvenlik konusunda ve dış politika da yardımcı unsur olarak kurulmuştur (Whitehouse, 2016).

İkinci olarak, Yasa ile birlikte Donanma, Ordu ve Hava Kuvvetleri tek bir çatı altında düzenlendi ve Milli Savunma Bakanlığı'na bağlandı. Kurumlarda çalışanların ful-time olarak çalışması sağlanarak, kurumların arasındaki ihtiyaca göre personel ihtiyacının giderilmesinin önüne geçildi (Barlow, 2009: 93).

Son olarak, CIA'ye istihbaratı koordine etme görevi verildi ve diğer istihbarat ve güvenlik konularını Merkezi İstihbarat Direktörlüğünde (DCI) yapılması kararlaştırıldı (Barlow, 2009: 94). Ulusal Güvelik Yasası, hep savaş zamanı istihbarat gelişmeleri yaşayan ve tecrübesi de savaş zamanı istihbarat olan ABD için sivil otorite de istihbarat ve güvenlik politikalarının yürütülmesinin önünü açtı. Yasa ile birlikte genel olarak CIA şu şekilde yapılandı:

- CIA'in yetkileri artırıldı
- CIA, Ulusal Güvenlik Konseyi gözetiminde bağımsız bir teşkilat haline dönüştürüldü
- CIA, analiz ve örtülü faaliyet yürüten bir istihbarat servisi oldu. Fakat, kolluk ve politika yapma yetkisi bulunmamaktadır.
- DCI, sivil bir yapı olarak Senato tarafından onaylandı (CIA, 2013d).

Soğuk savaş zamanı Sovyetler Birliği nükleer tehdit unsuru taşımaktadır. 1950'lerde SS-5s ve SS-20s tipi füzeler ile nükleer savaş başlığı bulunmaktadır. Uzun menzile sahip bu savaş başlıklı füzeler Avrupa ve Amerika açısından ulusal güvenlik unsuru olarak karşılarına çıkmaktadır. Her ne kadar Geneva görüşmeleri ve Avrupa Silahsızlanma Konferansı gibi uluslararası girişimler olsa da tehdit durumundan dolayı istihbarat servisleri önlemlerini almaktadır (Blackaby, 1966:14-16). Buraya küba füze krizi ile kullan.

3.5.1.1. 1950 ve 1960 Yıllarındaki Gelişmeler

Başkan Truman döneminde ABD istihbaratı değişimlere devam etmektedir. Truman'ın kurumları modernleştirmesi ve merkezileştirmesi elektronik istihbarat alanında da kendini göstermiştir. Ulusal güvenliğin sağlanması sadece insana dayalı istihbarat ile sağlanamayacağını daha önceden Zimmermann olayı ve Pearl Harbor

saldırısı ile tecrübe eden ABD, kripto ve elektronik istihbarat alanında da geliştirmeler yapma zorunluluğu hissetmiştir.

1951 yılında elektronik istihbarat alanında yapılan denetimlerde ABD yönetimi elektronik istihbaratın kontrol edilmesinde, koordinasyonunda, toplanmasında ve gerekli birimlere dağıtılmasında ciddi olumsuzluklar ile karşılaşmışlardır. Bu durum Brownell raporu ile de teyit edildikten sonra elektronik istihbaratta geliştirme çabaları hız göstermiştir. Halihazırda ordu tarafından yürütülen elektronik istihbaratın sivilleştirilmesi ve elektronik istihbaratın ulusal düzeyde yapılanması gerekçesiyle 1952 yılında Ulusal Güvenlik Ajansı (NSA) kurulmuştur (Nsarchive, 2000).

NSA, 1950'li yılların hemen başında resmiyet kazansa da asıl olarak kurumun temelleri 1940'lı yıllardaki kripto çalışmalarına dayanmaktadır (Benson, 1997: 167). ABD'nin elektronik/sinyal istihbarat geçmişi ise 1940'lı yıllar değil, Birinci Dünya Savaşına dayanmaktadır. Almanların Meksika ile olan ittifaklarının ve ABD'ye karşı tehditkar davranışlarının ortaya çıkması İngilizlerin sinyal istihbaratı ve kripto çözümlemeleri ile ortaya çıkmıştır. Bu durum ABD istihbaratındaki ciddi açığa çıkartmıştır. Bu nedenden dolayı ABD, sinyal istihbaratına askeri alanla yürütülmek üzere Birinci Dünya Savaşından itibaren başlamıştır.

1940'lı yıllarda elektronik istihbaratı yürütme ile görevli kurum Silahlı Kuvvetler Güvenlik Ajansı (AFSA) sorumluluğundadır. AFSA'nın görevlerini NSA'ya devretmesi ile 1950'li yıllarda NSA şu sorumluluklar yüklemiştir:

- İletişim istihbaratını gerçekleştirmek
- Ordu, Donanma ve Hava Kuvvetlerinde elektronik istihbarat aktivitelerinde bulunmak (Nsarchive, 2000).
- Sinyal istihbaratını sağlamak
- Sinyal istihbaratını kullanarak bilgi güvenliğini sağlamak
- Başkaları tarafından ABD'nin hayati derecede öneme sahip ulusal güvenlik bilgisi içeren sistemlerine ve dijital bilgilerine zarar verilmesini önlemek (NSA, 2016).

NSA'nın ulusal güvenlik seviyesine yükseltilmesindeki en önemli neden Sovyetlerin nükleer silahlanmaya gitmesidir. Amerikan teknolojileri (U-2 uçakları gibi) Sovyetleri sürekli olarak gözlem altında tutmaktadır. Gözlem altında olan Sovyet rejimi de Washington için bir güven sağlamaktadır. Gözlem sayesinde Washington sürpriz atakları engelleyebileceğini düşünmektedir (Gill vd., 2009: 39).

Johnson'a göre teknik istihbarat insana dayalı istihbarattan daha iyi olabilmektedir. Bunun nedeni de insana dayalı istihbaratta kullanılan ajanların yalan söyleyebileceği ama teknik istihbaratta makinelerin asla yalan söylemeyeceğidir. Bu düşünce ile Johnson, ABD'nin Soğuk Savaş zamanında teknik istihbarata verdiği önemi desteklemektedir. Fakat, Johnson aynı zamanda teknik istihbarat ile düşmanın sadece kabiliyetlerinin (kaç füze var, füzeler nerede konumlanmış vb.) öğrenebileceği, düşmanın niyetlerinin ise teknik istihbarat değil, insana dayalı istihbarat ile mümkün olduğunu da vurgulamaktadır (Gill vd., 2009: 39).

Teknolojinin gelişmesi ABD için teknik istihbaratın kullanılmasını zorunlu kılmaktadır. Önceleri Almanya ve Japonya'dan dolayı dönemin şartlarına göre teknik istihbarat kullanan ve tecrübe eden Amerika'nın karşısında bu sefer bir başka rakip Sovyetler bulunmaktadır. Sovyetlerin nükleer silah imkanına sahip olduğu da düşünülünce ABD için teknolojiyi kullanmak kaçınılmaz bir hal almaktadır.

1954 yılından sonra CIA'nın önerisi ve Başkan Eisenhower'ın desteği ile teknik istihbaratta önemli bir adım atılmıştır. Sovyet Hava Savunma Sistemlerinin tespiti ve sürekli gözlemlenmesi amacıyla Sovyetler Birliği'nin üzerinde yüksek irtifa uçuşları yapılacak ve bu uçuşlar sırasında da Savunma Sistemlerinin fotoğrafları çekilecektir. CIA'nın imkanları tam olarak yetmediği için projede Hava Kuvvetlerine de yer verilmiştir. CIA ve Hava Kuvvetlerinin ortak projesi sayesinde Sovyet füzeleri tespit edilerek gözlem altında tutulacak ve olası bir sürpriz atak önlenmiş olacaktır (Fas, 1996).

Bu proje 1960'lı yılların başında Ulusal Keşif Ofisi'nin (NRO) kurulmasını sağlamıştır. NRO'nun kurulması teknik istihbaratın merkezileştirilmesi açısından önemlidir. NRO'dan önce 1950'li yılların sonlarında CIA ve askeri istihbarat kendi uydu ve fotoğraf istihbaratlarını sağlamaktadır. NRO ile birlikle bu ayrımcılık kalkarak, sivil ve merkezi bir keşif amaçlı teknik istihbarat kurumu kurulmuştur. Bu

sayede de bürokrasi azaltılmış ve fotoğraf istihbaratı tek bir yerde toplanmıştır. Bürokrasinin azaltılmasının önemi ise Sovyetlerinde benzer çalışma yapması ve Sputnik-1 keşif uydularını kullanmaya başlamasıdır. Bürokrasinin azaltılması ile Sovyetler ile bu alandaki mücadele daha hızlı gerçekleştirilmiştir (Berkowitz, 2011: 1).

NRO'nun uydu alanında çalışma yapmasının en önemli amacı keşif uçuşları sırasında bir CIA pilotunun Sovyetler tarafından tespit edilmesi ve düşürülmesidir. Uçuşlarda yetenekli personelini kaybetmek istemeyen ve bu uçuşların son derece riskli olduğunu düşünen ABD yönetimi fotoğraf istihbaratında uydu kullanımı çalışmalarına öncelik vermiştir (Berkowitz, 2011: 4-5).

NRO'nun kurulması uydu alanında yapılan çalışmaları hızlandırmıştır. Fakat, ABD'nin fotoğraf istihbaratı için U-2 uçakları ile yapmış olduğu yüksek irtifa uçuşları ise devam etmektedir. U-2 uçaklarının başarılarından bir tanesi de 1962 yılında Küba'da ortaya çıkartılan Sovyet füzeleridir. Uçuş sırasında çekilen fotoğrafların incelenmesiyle ABD'nin hemen yakınında yer alan füzelerin tespiti istihbarat açısından başarı olarak kabul edilmektedir. Fakat, bu olay ile birlikte Küba Füze Krizi ortaya çıkmıştır. İstihbarattan diplomasiye geçiş yapan bu olay ile 13 günlük diplomatik ilişkiler sayesinde sıcak savaş çıkmadan çözümlenebilmiştir (History, 2010).

3.5.1.2. 1970'ler ABD İstihbarat Reformları

ABD, ülke içerisinde ve uluslararası alanda yaşanan gelişmelerden dolayı sürekli olarak istihbarat yapısında değişimlere gitmeye devam etmiştir. 1970'lerden önce kurumlar bazında değişimlere giden ABD yönetimi, 1970'lerde yürütme ve yasama organının devreye girmesi ile istihbarat denetimi konusunda yenileşme hareketlerini sürdürdüğü görülmektedir.

1970'li yıllarda istihbarat denetimlerinde ciddi yapılanmalara gidilmesinde 1960'lı yıllarda ve 1970'li yıllarda yaşanan istihbarat başarısızlıkları ve skandalları neden olmuştur. Bu başarısızlıklardan biri de Domuzlar Körfezi Çıkartması (Bay of Pigs) olarak bilinen ve istihbarat başarısızlığı ile sonuçlanan örtülü faaliyettir.

Soğuk Savaşta komünizmin ilerlemesini durdurmak isteyen ABD yönetimi, Küba'daki komünist rejimi devirmek amaçlı 1961 yılında bir örtülü faaliyet yürütmüştür: Domuzlar Körfezi Çıkartması. Küba lideri Fidel Castro'nun sürgün ettiği 1500 rejim karşıtının CIA tarafından eğitilmesi ve Küba'daki mevcut rejimi devirmesi amaçlı tekrar Küba'ya gönderilmesi ile çıkartma gerçekleştirilmiştir. Sürgündeki kişilerin eğitimi ve çıkartmanın finansmanı da ABD yönetimi tarafından gerçekleştirilmiştir. Castro yönetiminin devrilmesi ve ABD ile daha barışçıl politikalar sürdürebilecek bir yönetiminin başa gelmesini amaçlayan operasyon başarısızlık ile sonuçlanmıştır. Ayrıca, operasyon Soğuk Savaşı neredeyse sıcak savaşa dönüştürecek kadar gerilime neden olmuştur (History, 2009).

ABD'nin önemli istihbarat başarısızlıklarından bir diğeri de Vietnam Savaşında yaşanmıştır. ABD'nin komünizm ile mücadele verdiği Vietnam'daki başarısızlığına da istihbaratta yaşanan olumsuzluklar neden gösterilmiştir. İstihbaratın Vietnam'daki yetersiz bilgi toplaması, istihbaratçıların bölgedeki kullanılan dili bilmemesi ve düşmanı stratejisini anlayamaması önemli deliller olarak sıralanmıştır (Foreignpolicy, 2012).

1970'li yıllarda istihbarat başarısızlıklarının yanı sıra, istihbarat alanında yaşanan skandallar da ortaya çıkmaya başlamıştır. En bilinen skandalların biri de "Watergate" skandalıdır. Dönemin Cumhuriyetçi Başkanı Nixon'ın muhalefette olan Demokrat kanadındaki siyasetçilerin görüşmelerini istihbarat servislerine dinlettirmesi ve bu dinlemelerin açığa çıkması olarak bilinen bir skandaldır. Watergate skandalı ile CIA ve FBI'ın ülke içerisinde kendi vatandaşlarını kanunsuz yollar ile dinlediği ortaya çıkmıştır (Washingtonpost, 2016).

Bütün yaşanan başarısızlıklar ve skandallar üzerine ABD yönetimi ve Kongresi, istihbarat servisleri için denetim mekanizmaları kurulmasını ve bu şekilde servislerin ve yönetim arasında kontrol ve dengenin kurulması gerekliliğinin ihtiyacını hissetmiştir. Skandalların ortaya çıkması ve medyanın baskı ile halk desteği alan Kongre, istihbarat topluluğu üzerinde komiteler aracılığı ile denetim mekanizması kurma girişimlerine başlamıştır (Warner, 2014: 211).

İstihbarat denetiminin başlamasını sağlayan Nixon'ın istifası ile yerine geçen Başkan Ford olmuştur. Ford, istihbarattaki yaşanan olumsuzlukları rapor haline

getirmesi amacıyla yardımcısı Rockefeller'e görev vermiştir. Rockefeller Komisyonu yahut Raporu olarakta bilinen bu komisyon, özellikle CIA içerisinde derinlemesine denetimler yapmıştır. Raporun başında, CIA'in ülke içinde illegal aktiviteler yaptığını ve Amerikan vatandaşlarının haklarının zedelendiğini vurgulamaktadır (Commission on CIA Activities within The U.S., 1975: IX).

Komisyon kurulduğu dönem ve geriye dönük CIA operasyonlarını incelemek üzere kurulmuştur. Yazılan raporda elde edilen kanıtlar sunulmuştur. Fakat, CIA'in yöntemlerinden bahsedilmemiştir. Bunun nedeni olarak da yöntemlerin açığa çıkartılmasının CIA'in rakip ülkelere deşifre edilmesi anlamına geldiği düşüncesidir. Genel olarak, komisyonun incelediği konular şu şekildedir;

- Takip edilmiş mailler
- CIA'in İstihbarat Topluluğundaki koordinatörlüğü
- Bilgi toplama ve dağıtımındaki operasyonlar
- CIA tarafından yürütülmüş araştırmalar ve operasyonlar (Watergate skandalı dahil)
- Ülke içerisinde yapılan her türlü aktiviteler
- CIA'in diğer kurumlar ile olan irtibat ve ilişkileri
- Başkan Kennedy'nin suikastı ile ilgili iddialar (Holzhausen, 1992).

Rockefeller Komisyonu yürütme kanadının kurmuş olduğu bir denetim/araştırma komisyonudur. Bu komisyonun hemen ardından yasama kanadı yani, Kongrede bir komisyon kurmuştur: Church Komisyonu. 1975 yılında Senato tarafından kurulan Komisyonun başkanlığını Frank Church yapmıştır. Komisyonun öncelik verdiği konular şu şekildedir;

- Amerikan istihbarat servislerinin kötüye kullanımın araştırılması
- FBI'in ülke içi aktiviteleri
- CIA'in ülke içerisinde ve ülkenin dışındaki aktiviteleri (yabancı liderlerin suikastları dahil)
- Örtülü operasyonlar
- Dış istihbarat ve Askeri istihbarat
- Kennedy suikastı (Aarclibrary, 2014; Johnson ve Wirtz, 2004: 14).

1970'lerde Kongrenin istihbarat servislerini araştırmak üzere kurmuş olduğu komisyonlardan bir diğeri de Pike Komisyonudur. Komisyon, demokrat vekiller tarafından kurulmuş ve ideolojik temelli olarak da adlandırılmıştır (Haines, 2008). Komisyon, araştırmalarına daha önceki komisyonlarda olduğu gibi CIA, FBI ve ek olarak NSA'yi dahil etmiştir. Araştırma sonucunda rapor resmi olarak yayımlanmasa da basına sızmıştır.

Komisyonlar, Kongre bünyesinde defalarca olarak kurulmuştur. İstihbarat servislerin geçmişte yürüttüğü faaliyetler, operasyonlar ve bütçeleri gibi konular araştırılmıştır. Araştırmalar sonucunda yürütme ve yasama organları kendi raporlarını oluşturmuştur. Bu raporlar doğrultusunda ABD istihbaratının denetiminde yeniliklere gidilmiştir.

Yürütme kanadının en önemli araştırması Başkan Ford'un emri ile gerçekleştirilen Rockefeller Komisyonudur. Raporda istihbarat topluluğunun ilk kez tanımı yapılmıştır ve topluluğun yönetiminin de DCI tarafından yapıldığı belirtilmiştir. Rapor sonucunda önemli gelişmelerden bir tanesi de NSC bünyesinde dış istihbarat bünyesinin kurulması olmuştur. NSC, halihazırda Başkana danışmanlık görevi yürüttüğü için kurulan komitede başkanın denetimi altında gerçekleştirilmiştir. Komitenin görevi dış istihbarat konularında istihbarat servislerini denetleme olarak ön plana çıkmaktadır (Johnson ve Wirtz, 2004: 14-15).

Yasama kanadında istihbarat denetimini yapmak üzere kurulan komisyonlar sonucunda istihbarat konularını araştırmak üzere kalıcı bir komite kurulmuştur: "Permanent Select Commuttiee on Intelligence." Komite, istihbarat servislerinin harcamalarını denetleme ile görevlendirilmiştir (Johnson ve Wirtz, 2004: 15). Komite sayesinde istihbarat servisleri üzerinde Kongrenin denetim mekanizması oluşturulmuştur. Harcamalar konusu ufak gibi görünse de aslında istihbarat servisleri için hayati önem taşımaktadır. Bunun en önemli nedeni ise İstihbarat faaliyetleri yüksek maliyetlere neden olmasıdır. Özellikle, örtülü faaliyetler gibi gizli yürütülen istihbarat faaliyetleri de harcamalar üzerinden denetlenme imkanına sahiptir.

Kongre, istihbarat servislerinin amaçları dışında hareket etmesini engellemek ve servisleri denetime tabi tutmak üzere 1978 yılında Ulusal İstihbarat Yeniden Düzenleme ve Reform Yasası'nı çıkartmıştır. Yasa ile birlikte DCI'ın yetkileri daha

da arttırılmıştır. İstihbarat Topluluğunun koordinasyonu DCI'ya verilmiştir. İstihbarat Topluluğundaki etkinlik, etkililik ve aktivitelerden de DCI Başkanı yürütmeye karşı yani, ABD Başkanına karşı sorumlu tutulmuştur (Congress Bill, 1978).

Yasa, istihbarat servislerinin dış ülkelerde gizli bilgi toplama faaliyetlerini, İKK ve karşı terör faaliyetlerini dahi kısıtlamıştır. Bu faaliyetler yürütülmeden önce Başkanın onayına sunulması gerekliliği şartı konulmuştur. Ayrıca, Yasa ile birlikte denetimlerin hukuki zeminde sağlanabilmesi için İstihbarat Faaliyetleri ve Anayasal Haklar Kanunu, Dış İstihbarat İzleme Kanunu, CIA Kanunu, FBI Kanunu ve NSA Kanununda bazı değişiklikler yapılmıştır (Congress Bill, 1978).

1980 yılında Yasam kanadı İstihbarat Denetim Yasasını çıkartmıştır. Yasa ile amaçlanan, istihbarat servislerinin faaliyetlerini zamanında ve güncel olarak Kongredeki ilgili komiteler tarafından denetlenmesidir. Özellikle, örtülü faaliyetlerin denetimi konusunda Yasa ciddi kurallar koymaktadır (Fas, 1996).

1970'li yıllarda ortaya çıkan istihbarat başarısızlıkları ve skandallar, istihbarat servisleri üzerinde sistemli denetim mekanizmalarının kurulmasına neden olmuştur. Yürütme ve Yasama kanadının ilişki içerisinde denetim mekanizmaları kurmuş ve bu denetimlerin hukuki olabilmesi için yeni yasalar çıkartılmıştır.

3.5.1.3. 1980'li Yıllar ve ABD İstihbaratı

1980'li yıllar ABD istihbaratı için aslında 1970'li yıllardan farklı olmamıştır. 1980'lerde ABD istihbaratı yeni kanunlar ve istihbarat skandalları ile karşılaşmıştır. İstihbaratın ön plana çıkması Başkanlık seçimleri içinde propaganda haline gelmiştir. Bu propagandayı kullanan Ronald Reagan, Sovyetler ile mücadele de istihbaratı ve İKK'yı daha etkili kullanacağının sözü vererek dönemin Başkanı seçilmeyi başarmıştır.

Reagan yönetimi, önceki Yasalarda ek olarak Yürütme Emri (Executive Order) çıkartmıştır. Yürütenin çıkartmış olduğu bu Emir ile CIA'e dış istihbarat konusunda daha fazla serbestlik getirmiştir. Ayrıca, NSC'ye örtülü faaliyetler dahil istihbarat faaliyetlerini takip etme sorumluluğu da vermiştir (Fas, 1996).

Kongre ise İstihbarat Topluluğu üzerindeki yasama yetkisini arttırmak amaçlı girişimlerde bulunmuştur. 1980 yılında Sınıflandırılmış Bilgiler Yasasını çıkartmıştır. Yasa ile birlikte adli mahkemelerde sınıflandırılmış bilgilerin kullanılabilmesinin yolu açılmıştır. Fakat, bu yasanın vermiş olduğu haktan dolayı örtülü faaliyette açığa çıkan bir personelin öldürülmesi ile birlikte Kongre 1984 yılında operasyon dosyalarını hariç tutacak başka bir yasa çıkartmıştır (Johnson ve Wirtz, 2004: 15-16).

1986 yılında Kongre Goldwater-Nichols Yasasını çıkartmıştır. Yasa ile birlikte askeri alanda değişiklik yapılmıştır. Genelkurmay Başkanında bulunan yetkiler Savunma Bakanına aktarılmış ve en yetkili kişi Genelkurmay Başkanı değil, Savunma Bakanı yapılmıştır (Defense, 2016). Yasanın bir diğer önemi ise Başkanın istihbarat konularında Kongreye istihbarat faaliyetleri ve ulusal istihbarat stratejileri gibi konularda yıllık olarak rapor verme görevini getirmesidir.

1980'lerde ABD başka bir istihbarat skandalı ile karşılaşmıştır: İran-Kontra Skandalı. Dönemin Başkanı Reagan, çıkarttığı Yürütme Emri ile CIA'in dış istihbaratta daha serbest hareket etmesinin önünü açmıştır. Reagan'ın bu hareketi yapılacak olan örtülü faaliyetlerin öncüsü olarak görülmüştür. İran- Irak savaşında ABD yönetimi, İran'a silah satmak ile suçlanmıştır. Silah satılması her ne kadar Reagan tarafından başta ret edilse de daha sonradan silah satışı kabul edilmiştir. Silahların İran'a satılmasındaki iki amaç bulunmaktadır:

- Lübnan'da İranlı teröristler tarafından esir tutulan Amerikalıların serbest bırakılması
- Silah satımından elde edilen yasadışı gelir ile Nikaragua'daki mevcut sol yönetim ile mücadele eden anti-komünist direnişçilerin desteklenmesi (Encyclopedia, 2005).

Reagan Yönetiminin yürüttüğü bu örtülü faaliyetin açığa çıkması, mevcut İstihbarat Denetim Yasasının da ihlal edildiği ortaya çıkmıştır. Bundan dolayı, İran-Kontra olayını araştırmak için Kongre harekete geçmiştir. Kongrede bulunan iki istihbarat komisyonu bu olayı araştırmak üzere birleşmiş ve tek komisyon olarak olayı araştırmıştır. Araştırma sonucunda 690 sayfalık bir rapor yazılmıştır. Yapılan

araştırma ve ortaya çıkartılan rapor ile ilerde benzer olayların önüne geçilmek istense de Kongre bu olay sonucunda yeni bir yasa çıkartmamıştır (Encyclopedia, 2005).

3.5.1.4. 21. Yüzyıl ABD İstihbarat Yapılanmasında Değişiklik 11 Eylül Etkisi

21. yüzyıl ABD istihbarat tarihinde yine şekillenmeler ile başlamıştır. ABD istihbarat tarihi boyunca çeşitli sürpriz saldırılara, ortaya çıkan skandallara maruz kalmıştır. 21. Yüzyılın başlamasıyla ABD istihbaratının kaderinde bir değişiklik olmadığı ve yine çeşitli sürpriz saldırılara maruz kaldığı görülmektedir. Şok etkisi yaratan bu saldırılar sonucunda ABD yönetimi geçmişinde olduğu gibi tekrar toparlanma sürecine girmiştir. Bu süreç yeni kanunların yürürlüğe girmesi, yeni istihbarat ve güvenlik örgütlerinin kurulması, gerek görülen mevcut teşkilatların tekrardan yapılanması şeklinde olmuştur. 21. Yüzyılın hemen başında meydana gelen 11 Eylül saldırıları ABD istihbarat tarihi gelişiminde tetikleyici en önemli rolü üstlenmiştir.

11 Eylül 2001'de sadece ABD değil, tüm dünyayı etkileyecek bir terör saldırısı meydana gelmiştir. El-qaide tarafından kaçırılan yolcu uçakları Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon'u hedef almış, yaklaşık 3000 kişinin ölümüne neden olmuş ve milyar dolarlık ekonomik kayıp meydan gelmiştir. Gerçekleşen bu terör saldırısı aslında rakamlardan daha çok ülkelerin bu çapta geniş bir terör saldırısına uğrayabileceklerini de göstermiştir. Bu noktada hedef olan ABD'deki saldırının başarılı olması, diğer ülkeler açısından da korku ve panikle karşı karşıya kalmasına neden olmuştur. ABD'nin istihbarata büyük önem vermesi, yapılanmasını dünya çapına yayması, istihbaratta HUMINT ve TECHINT kullanımının son derece yüksek olması ve güvenlik politikalarına büyük bütçeler ayırmasına rağmen bu çapta büyük bir dış kaynaklı terör saldırısına maruz kalması başta Avrupa devletleri olmak üzere diğer devletler açısından da ders çıkartılması gereken bir durum halini almıştır.

11 Eylül saldırıları gerçekleştikten sonra bu saldırıların neden önlenemediği hakkında çeşitli akademik çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalardan biri de Lowenthal (2013) tarafından gerçekleştirilmiştir. Lowenthal, istihbarat reformu ve analiz tartışması hakkında yapmış olduğu araştırmasında 18 sav ortaya atmıştır. Bu savlar 11 Eylül saldırılarının neden engellenemediği ve neler yapılması gerektiğini de içermektedir. 18 öneri incelendiği vakit Lowenthal'ın istihbarat çarkı, istihbarat

analizi ve istihbarat kurumları arasındaki koordinasyona değindiği görülmektedir. İstihbarat analizcilerinin olayların arka planını görememesi, analiz uzmanlarının karar vericilerin tam olarak ne istediğini bilememesi, kurumların karar vericileri yeteri kadar ve zamanında bilgilendirmemesi ve istihbarat kurumları arasında olması gereken koordinasyonun eksik veya zamanında gerçekleşmemesi gibi olayların 11 Eylül saldırılarına neden olduğunu savunmaktadır (Lowenthal, 2013: 31-37).

Soğuk Savaşın sona ermesiyle 1990'lı yıllarda ABD'nin ekonomik politikaları iç ve dış politikada ön plana çıkmaktadır. Ekonominin rolü güvenlik politikalarının da önüne geçerek, güvenlik alanında yürütülecek politikaları belirleyecek duruma gelmiştir. Fakat, 11 Eylül 2001'den sonra bu durum değişerek ABD'nin güvenlik politikalarını ön plana çıkmıştır. Bush yönetimiyle beraber uygulanmaya başlayan ABD güvenlik politikaları günümüze kadar da etkinliğini devam ettirecektir.

ABD yönetimi 11 Eylül saldırılarından sonra teröre karşı savaş pozisyonu almıştır. Bu bağlamda terörle mücadele kapsamında askeri alanda asimetrik savaş uygulamasına geçmiştir. Başta Afganistan'da olmak üzere terörle mücadelede sert yaptırımlarda bulunmuştur. Tehditlere erken cevap vererek ABD'yi tekrar terör saldırılarına maruz bırakmamak için önleyici tedbirler almıştır. Bu bağlamda 2003 yılında İngiltere koalisyonunda Irak çıkarması ile İkinci Körfez Savaşını başlatmıştır. Irak'ın envanterinde kimyasal silahlar bulunduğu ve diktatörlükle yönetilen bu ülkenin doğrudan yahut "haydut devlet" (rogue state) olarak terör örgütleri aracılığı ile ABD karşı yapılacak olan kimyasal bir terör saldırısını önleme amaçlı askeri çıkarma yapmıştır.

11 Eylül saldırıları sonrası Bush yönetimi istihbarat ve güvenlik alanında acil önlemler alma ve reformlar yapma ihtiyacı duymuştur. Bu önlem ve reformlar, yönetimin hemen her alanında meydana gelmiştir. Hukuk çerçevesinde terörle mücadele alanında gerçekleştirilen ilk adımlardan biri de 2001 yılında Kongre tarafından çıkartılan ABD Vatanseverlik yasasıdır (The USA Patriot Act). Bu kanun istihbarat servislerine kişilerin -terörizmle ilişkisi olmasa dahi- haberleşme araçlarının dinlenmesi, e-mail içeriklerinin kontrol edilmesi, vizelerinin takip ve

kontrol altında tutulması ve kişiler hakkında her türlü istihbarat faaliyetlerinin yapılmasını sağlamaktadır (Justice, 2001)

Bush yönetimi 11 Eylül saldırılarını önleyemeyen güvenlik birimlerinin ve sınır güvenliğinden sorumlu teşkilatların yeniden yapılandırılması amaçlı İç Güvenlik Kanunu onaylamıştır. Kanunla beraber mevcut 22 güvenlik birimi İç Güvenlik Bakanlığı (Homeland Security) sorumluluğuna bağlanmıştır. Yasa ile birlikte yeni kurulan bu teşkilattan beklenen amaçlar şu şekilde sıralanabilmektedir:

- Oluşabilecek her türlü terör saldırılarını önlemek
- Oluşabilecek terör saldırılarına karşı savunmayı güçlendirmek
- Ülke içinde meydana gelebilecek her türlü terör saldırılarını en aza indirmek
- Uyuşturucu kaçakçılığı ile mücadele ederek terör finansının kesmek (Chertoff, 2011).

11 Eylül saldırılarını incelemek amacıyla 2002 yılında 9/11 Komisyonu kurulmuştur. Komisyon iki sene boyunca çalışma yaparak 2004 yılında raporunu açıklamıştır. Raporun açıklanmasının ardından 2004 yılında Ulusal istihbarat Reformu ve Terörü Engelleme Yasası çıkartılmıştır. Yasa 1947 Ulusal Güvenlik yasasından sonra yapılan en önemli değişikliklerden biri olarak kabul görmektedir.

2004 yılında çıkartılan Ulusal İstihbarat Reformu ve Terörü Engelleme Yasası ile ABD istihbarat yapılanmasında önemli değişiklik meydana gelmiştir. Yasa, istihbarat kurumlarının daha işlevsel olması ve terör saldırılarını önleme amaçlı üç yeni teşkilatın kurulmasını sağlamıştır: Ulusal İstihbarat Direktörlüğü (DNI), Ulusal Karşı İstihbarat Merkezi (NCTC) ve Gizlilik ve Sivil Özgürlük Gözetim Kurulu (PCLOB) (Deparment of Justice, 2004).

11 Eylül saldırılarının önlenememesinin en önemli nedenleri arasında karar vericilerin konu hakkında yeteri kadar bilgilendirilmemesi ve istihbarat birimlerinin arasındaki koordinasyon eksikliği gösterilmektedir. İstihbarat alanında kabul edilmesi mümkün olmaya bu önemli eksikliği gidermek amaçlı 2004 yılındaki yasayla DNI kurulmuştur. DNI, ABD istihbarat topluluğu üzerinde bir çatı görevi görmek, istihbarat teşkilatları arasında koordinasyonu sağlamakla

görevlendirilmiştir. Ulusal Güvenlik Direktörü ise doğrudan ABD Başkanına bağlıdır ve başkana karşı sorumludur. DNI sayesinde ABD yönetiminin beklentilerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

- ABD Başkanına zamanında ve objektif istihbarat raporları sağlamak
- İstihbarat alanındaki öncelikleri objektif bir şekilde belirleyerek konu hakkında bilgi toplanmasını, analizini, istihbarat üretimini ve dağıtımını sağlamak
- İstihbarat topluluğunun işleyişini sağlamak
- Ulusal istihbaratın yıllık bütçe konularıyla ilgilenmek
- İstihbarat denetiminde kurumlar arası koordinasyonu sağlamak (DNI, 2004).

Ulusal İstihbarat Reformu yeni kurumların yürürlüğe girerek istihbarat ihtiyaçlarının karşılanmasının haricinde başka güvenlik konularını da kapsamaktadır. Bu konular sekiz başlık altında yasada toplanmıştır:

- İstihbarat topluluğunda reform yapılması
- FBI
- Güvenlik izinleri
- Ulaşım güvenliği
- Sınırların korunması, göç ve vize işlemleri
- Terörle mücadele
- 9/11 Komisyonun raporunun uygulanması
- Sivil haklar ve diğer güvenlik konuları

ABD yönetimi terörle mücadele edebilmek için uluslararası anlaşmalara da başvurmuştur. Bu anlaşmalara küresel anlamda da kendisini koruma amaçlı olduğunun bir kanıtı olarak gösterilebilmektedir. 2001 yılında Kanada, 2002 yılında da Meksika ile karşılıklı sınır güvenliği alanında imzalar atmıştır. Bu anlaşmalarının amacı: vize politikalarını tekrar gözden geçirmek, gerektiğinde teröre karşı ortak hareket edilecek, sınır güvenlik güçleri genişletilecek ve göçmenlikle ilgili güvenlik görevlisi sayında artışa gidilmesi olarak sıralanabilmektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

İstihbarat alanındaki çalışmalar hem teoride hem de pratikte sürekli olarak gelişmesini sürdürmektedir. Akademik alanda yapılan çalışmalar, ülkelerin ulusal çıkarlarını ve güvenliklerini sağlama açısından pratikte yapılan istihbarat çalışmalarına da katkıda bulunmaktadır. Özellikle, ABD gibi gelişmiş ülkelerdeki istihbaratçıların akademik dünyada istihbarat alanında yapmış olduğu çalışmalar bu katkıyı arttırmaktadır. Bunun başlıca nedeni de uygulamada olan gizliliğin içinden gelen birisinin uygulamayı ve teoriyi aynı anda ele alarak çalışmalar yapmasıdır.

İstihbarat, geçmişten günümüze ülkeler tarafından sürekli önem verilen bir alan olmuştur. Bu önemin başlıca nedeni, istihbaratın savaş ve barış zamanında ülkelerin güvenliklerini ve çıkarlarını sağlamada etkin rol oynamasıdır. David Kahn'ın istihbaratın gelişmesinde vurguladığı gibi, istihbarat sözel ve fiziksel olarak basit bir şekilde kullanılıyorken, günümüzde çok daha komplike özelliklerde ve çeşitli alanlarda uygulanmaktadır.

İstihbaratın komplike ve karmaşık bir yapıya sahip olması akademik alanda yapılacak çalışmaları daha da zenginleştirmektedir. İstihbarat için tanım üretmek isteyen düşünürler dahi doktrinde birçok tanım ortaya atmıştır. Bazı düşünürler istihbarat için genel bir tanım üretmiş ve istihbaratı "bilgi" olarak tanımlamışlardır. Bazı düşünürler ise istihbaratın bilgiden daha fazlası olarak ele almış ve istihbarat için "ürün" tanımlamasına gitmiştir.

İstihbaratın tanımlamasında ülkelerin uluslararası ilişkilere bakış açılarının da etkili olduğu görülmektedir. Realist ülkeler istihbaratı uluslararası alanda kaçınılmaz bir tercih olarak kabul etmişlerdir. Bunun nedeni ise, uluslararası ilişkilerde yaşanan bir anarşi sisteminin bulunmasıdır. Anarşi sisteminin olduğu yerde devletlerin kendi güvenliklerini sağlamada silahlanmanın önemli olduğu kadar istihbaratın da önemli olduğu düşüncesi mevcuttur.

Liberal ve demokratik ülkelerde ise istihbaratın karar vericiler ve politika yapıcılara belirsizlikleri azaltmada ve karar vermede bir araç olarak kullanıldığı kabul edilmektedir. Yaşanan bu farklılıklar, devletlerin güvenlik politikaları ve

güvenlik politikalarının bir sonucu olarak istihbarat kültürlerinden kaynaklanmaktadır.

Genel olarak, günümüzde istihbarat için üretilen tanımda doktrinde istihbaratın "ürün" olarak kabul edildiği görülmektedir. Fakat, istihbaratın ürün haline gelmesi onun ancak bir süreçten geçtikten sonra mümkün olduğu görülmektedir. Bu süreçler, genel olarak karar vericilerin veya politika yapıcıların ilgili konuda istihbarat istekleri, bu istekler alanında ihtiyaç duyulan bilgilerin toplanması, elde edilen bilgilerin analiz edilmesi ve analizin bir rapor halinde son kullanıcıya (karar vericiler yahut politika yapıcılar) iletilmesidir. Doktrinde bu süreç, istihbarat çarkı olarak tanımlanmıştır. Çarkın sürekli olarak döndüğü ve istihbarat servislerinin 7/24 çalışan bir fabrika gibi sürekli bilgi toplayıp, analizler yaptığı savunulmuştur.

Bilgi toplamak istihbarat servisleri için en önemli görevlerden bir tanesi olarak karşımıza çıkmaktadır. İhtiyaç duyulan bilginin elde edilmesi ve bu bilgilerin doğruluğu, analiz basamağı için hayati öneme sahiptir. Bilgileri elde etmek için istihbarat servisleri sürekli olarak yeni yöntemler üretmektedir. İnsana Dayalı İstihbarat (HUMINT), Teknik İstihbarat (TECHINT) ve Açık Kaynak İstihbaratı (OSINT) en genel kullanılan yöntemler olarak kabul görmektedir.

Teknolojinin sürekli gelişmesi Teknik İstihbarata da katkıda bulunmaktadır. Önceleri sadece sıcak hava balonları yahut yüksek irtifada uçma kabiliyetine sahip uçaklar tarafından çekilen fotoğraflar sayesinde hedef bölgeden görüntü alınabilmekte iken, günümüzde uydular vasıtasıyla istenilen bölgeden detaylı görüntüler almak mümkün hale gelmiştir. Gelişen bu teknoloji hem istihbaratçıların hızlarını arttırmış hem de görev esnasında oluşan riski en aza indirmiştir. Bunun en güzel örneği ABD'nin 1950 ve 1960'larda kullanmış olduğu U-2 uçaklarıdır. U-2 uçakları ile görüntü almak isteyen ABD, Sovyet hava sahasında uçaklarının vurulması, görevin başarısız olması ve ABD pilotunun hayatının riske girmesinden dolayı uydu istihbaratına yönelmesidir.

Teknik İstihbarat, her ne kadar riskleri azaltsa ve hız kazandırsa da İnsana Dayalı İstihbarat halen önemini kaybetmemiştir. Doktrinde bunun en önemli nedeni olarak İnsana Dayalı İstihbaratın rakiplerinin kabiliyetinin yanı sıra onların

niyetlerinin de açığa çıkartmakta yardımcı olması gösterilmektedir. Örneğin, uydu istihbaratı ile rakip hakkında elde edilen bir görüntü, rakibin kabiliyetleri (rakibin ordusu, konumu, silahları, tahmini asker sayısı, araç sayısı vb.) hakkında önemli bilgiler verebilirken, rakibin niyeti hakkında kesin bilgi verememektedir. Niyet ile ilgili bilginin ise ancak İnsana Dayalı İstihbarat sayesinde mümkün olacağı belirtilmektedir. Bu nedenden dolayı İnsana Dayalı İstihbarat günümüzde de önemini sürdürmektedir.

İstihbarat toplama yöntemlerinden biri olan Açık Kaynak İstihbaratı istihbarat servisleri için hayati öneme sahiptir. Bunun nedeni, açık kaynaklardan elde edilen bilgilerin istihbarat servisleri açısından herhangi bir risk taşımaması, ulaşılma imkanın kolay olması ve maddi açıdan kazanç sağlamasıdır. Düşünürler de bu görüşü desteklemekte ve günümüzde bilgi toplanmasının çoğunluğunun açık kaynaklardan yapıldığını savunmaktadırlar.

İstenilen bilgileri toplayan istihbarat servisleri, yapılan analizler ile ülkelerin ulusal güvenliklerinde önemli sorumluluklar üstlenmektedir. Doğru ve tarafsız analizler ile stratejik istihbarat üretmek mümkündür. Stratejik istihbarat sadece ulusal güvenliği sağlamamaktadır, aynı zamanda ulusal çıkarlarının korunmasında da hayati derece de rol oynamaktadır. Bu rolü ise uzun vade de politika üreticilere her konuda ayrıntılı raporlar sunarak başarmaktadır.

İstihbaratın ülkelere sağladığı başarıyı fark eden Türkiye ve ABD'de onu etkin bir şekilde kullanmaktadır. Geçmişten günümüze iki ülkede istihbarata oldukça önem vermiştir. Bu önemin nedeni olarak ülkelerin ulusal güvenliklerini sağlama ve ulusal çıkarlarını koruma olduğu kabul görmektedir.

İki demokratik ülkenin güvenlik algılarında her ne kadar değişiklikler görünse de, iki ülke de tarihi boyunca istihbarat yapılanmalarına oldukça önem verdiği görülmektedir. Bu yapılanmalar, tarih sürecinde gelişmeler göstermiş ve ülkelerin güvenlik politikalarında önemli rol oynamıştır.

Türkiye'nin istihbarat etkinliği daha çok Osmanlının yıkılma sürecinde başlamaktadır. Batılı devletlerin Osmanlı içerisinde etkin rol oynamaya başlaması Osmanlıyı etkin bir istihbarat kullanmak zorunda bırakmıştır. Yabancı devletler ile

mücadele de ülke içinde güvenliği sağlamak isteyen Osmanlı kurumsal yapıda olmayan ancak kişiye bağlı bir istihbarat politikası yürütmüştür. Milli mücadele döneminde de istihbaratın etkin bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Bu dönemde işgal kuvvetlerine karşı bölgesel ve kısa süreli istihbarat teşkilatların ortaya çıkması ile istihbarat kullanılmıştır. Bu süreçlerde kullanılan casusluk yöntemleri birçok defa başarı getirmiştir.

ABD'nin istihbaratı etkin kullanması ise Amerikan Bağımsızlık Savaşına dayanmaktadır. Bağımsızlık Savaşı sırasında özellikle İngilizler ile mücadele de başarıya ulaşmak için ABD'nin istihbarata önem verdiği görülmektedir. İç Savaş sırasında Kuzey ve Güney bölgelerinin birbirleri ile olan mücadele de kullandıkları casusluk faaliyetleri ABD'nin istihbarat alanında tecrübelenmesine katkı sağlamıştır.

İki ülkenin hemen hemen aynı tarihlerde ve benzer nedenlerden dolayı istihbarata önem vermeye başladığı görülmektedir. İki ülkenin de istihbarat faaliyetlerinde daha çok haber alma ve casusluk yöntemleri dikkat çekmektedir. Bu dönemde İnsana Dayalı İstihbarat, iki ülke tarafında etkin bir şekilde kullanılmıştır. İkili ajanlar, kaçakçılar ve siviller İnsana Dayalı İstihbaratta kullanılan en önemli kaynaklardır.

Bu dönemde iki ülkenin de teknolojiden daha çok insan kaynağı bulunmaktadır. Bu nedenden dolayı, iki ülkede güvenliklerini sağlamak ve içinde bulunduğu zorlu süreçleri en az zararla atlatabilmek için bu imkan ve kabiliyetlerini azami derece de kullanmıştır. Örneğin, casusluk İkinci Dünya savaşına kadar teknolojinin eksikliğinden dolayı daha çok İnsana Dayalı İstihbarat yöntemi ile yapılmaktaydı.

Türkiye ve ABD'nin istihbarat tarihi sürekli olarak geliştirme göstermiş olmasına rağmen ABD'nin gelişmeler konusunda daha hızlı hareket ettiği ve istihbarat yapısını daha hızlı ve geniş alanda geliştirdiği öne çıkmaktadır. İkinci Dünya Savaşına kadar olan bu süreçteki iki ülke arasındaki farklılıklarda ortaya çıkan en önemli konular şu şekilde gösterilebilmektedir:

- Türkiye, askeri değil, sivil ve modern bir istihbarat teşkilatı kurmuştur. Cumhuriyet ile gelen istihbarat ihtiyacının giderilmesi amacıyla atılan ilk

adımlardan biri EHUR'un 1926 yılında çıkartılan bir kararname ile Başbakanlığa bağlanması kararlaştırılmıştır. Bu amaçla yeni kurulacak istihbarat teşkilatının temelleri atılması ve personelinin eğitimi amaçlı Alman Nicolai'den danışmanlık hizmeti alınmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde de bahsedildiği üzere Cumhuriyet kurulması ile ihtiyaç duyulan istihbarat ihtiyacı bu şekilde giderilmeye çalışılmıştır.

- ABD, askeri istihbarat alanında gelişmeler göstermiştir. Bunun en büyük nedeni, ABD'nin istihbarat tecrübelerini daha çok savaş zamanında elde etmesidir. Donanma ve ordunun söz sahibi olması, ABD yönetimin tamamen sivil istihbaratının ön plana çıkmasını geciktirmiştir. ABD, sınırları dışında bilgi toplama faaliyetlerini de yine ordu istihbaratı kanalı ile gerçekleştirmiştir. Ülke içinde ise FBI'a sorumluluk bırakılmıştır.
- Türkiye'de iç ve dış istihbarat ayrımı görülmemektedir. Bu görüşün nedeni, Türkiye'de tamamen dış istihbarattan sorumlu bağımsız bir istihbarat teşkilatının kurulamamasıdır. Bu, Türkiye'nin dış istihbaratla hiç ilgilenmediği anlamına gelmemektedir fakat dış istihbarat konusunda eksik kalındığının da bir göstergesi olarak kabul edilmektedir.
- ABD'de ise iç ve dış istihbarat faaliyetlerini yürütme amaçlı bir yapılanma görülmektedir. ABD'nin dış istihbarat ihtiyacı Türkiye'ye kıyasla daha fazla olmuştur. Çalışmanın üçüncü bölümünde de bahsedildiği üzere Zimmermann Telgrafı gibi olaylar ABD'yi ülke sınırları dışında da kuvvetli bir istihbarat ağı kurma zorunda bırakmıştır. Sivil bir istihbarata geçmeden önce dış istihbarat görevini yine ordu bünyesinde MI-2 gibi birimlerce gerçekleştirilmiştir.
- Türkiye, casusluk, karşı casusluk, propaganda ve teknik istihbarat yöntemlerine önem vermiştir. Bunun en önemli kanıtı 1926 yılında MEH/MAH'ın kurulması için çıkartılan mevzuattır. Uygulamadaki kanıtı ise MEH'in kurulduktan hemen sonra karşı karşıya kaldığı casusluk faaliyetleridir. Ülkenin özelikle doğu bölgelerinde dini ve etnik kökenli Ermeni ve Kürt kalkışmaları yabancı devletler tarafından desteklenmiştir. Yabancı devletlerin ülke içindeki istihbarat faaliyetlerini engellemek amacıyla casusluk, karşı casusluk ve propaganda faaliyetleri

kullanılmıştır. Bu konulara yoğunlaşan Türkiye'nin teknik istihbarat konusundan daha çok İnsana Dayalı İstihbarat alanında gelişme gösterdiği görülmektedir.

- ABD ise FBI bünyesinde casusluk, karşı casusluk ve kriminal suçları araştırma görevlerine eğilmiştir. Ülke dışında casusluk, sabotaj ve sinyal istihbaratına önem vermiştir. Özellikle, Zimmermann Telgrafı olayı gibi yaşanan tecrübelerden dolayı sinyal ve kripto istihbaratını geliştirme amaçlanmıştır. MI-8'in görevleri arasında kod ve şifreleri çözümlemek, askeri alanda kodlar üretmek, kripto analizini geliştirmek ve şifreli mesajların iletişimini sağlamak bulunmaktadır.
- Türkiye'nin istihbarat önceliği ülke içerisinde yaşanan ayaklanmalar ve bu ayaklanmaları bastırarak ülkedeki güvenlik ve huzuru korumaktır. Türkiye'nin önceliğinin bu olmasının sebebi yaşanan etnik ve dini ayaklanmaların ciddi güvenlik boyutunda olmasıdır. Örneğin; Karadeniz bölgesinde Kızıl Lazistan kurulması için bölgede yabancı ajanlar propaganda faaliyetleri ile Laz grupları örgütlemektedir. MEH elemanları göreve başladıktan hemen sonra kendilerini bu mücadelelerin içerisinde buldukları MİT'in özel arşiv belgeleri ile yapılan çalışmalarda gün yüzüne çıkmaktadır. Bunun haricinde Musul ve Hatay sorunu gibi ülkenin öncelikli hedeflerine de ağırlık verildiği görülmektedir.
- ABD ise uluslararası alanda etkin olmayı amaçladığı görülmektedir. Rakip ülkelerden gelebilecek saldırıları önceden haber alabilmek amaçlı casusluk ve teknik istihbarata öncelik verdiği ortaya çıkmaktadır.

Türkiye daha çok iç konularda karşılaştığı problemleri çözmek ve ülke içindeki ulusal güvenliğini sağlama konusunda istihbarat yapısını geliştirdiği görülmektedir. Dış istihbarat konusu ise geri planda kalmış ve dış istihbarat ile sorumlu olacak ayrı bir istihbarat servisi kurulmamıştır. Fakat, ABD güvenlik politikasında uluslararası alanda etkin bir rol üstlenmiş ve ülke dışındaki istihbarat ihtiyacından dolayı dış istihbarat konuları için ayrı bir istihbarat servisi kurmuştur.

İkinci Dünya Savaşının ortaya çıkması ile Türkiye'nin öncelikli hedefi bu savaşın dışında kalmak olmuştur. Bundan dolayı Türkiye, istihbarat önceliğini bu hedefte sürdürmüştür. Ülke içinde ajanlık ve propaganda faaliyetleri ile ülkeyi savaşa

sokmak isteyen yabancı devlet istihbaratları ile daha çok ülke sınırları içinde mücadele etmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde de bahsedildiği üzere Türkiye'yi savaşa dahil etmek üzere hem Almaya hem de İngiltere ciddi Türkiye sınırları içinde ciddi istihbarat faaliyetlerinde bulunmuştur. Yabancı istihbarat servislerinin kullandığı en önemli teknik basın ve medya aracılıyla propaganda faaliyetleri yürütmektir. Örneğin; Almanya, Türkiye'deki örgütlenmesini Türkiye'de yaşayan Almanlar üzerinden yapmaktaydı ve bu örgütlenmeye ek olarak, medya yolunu kullanarak sadece İstanbul ve Ankara değil aynı zamanda Anadolu'daki illere de uzanan bir servis ağına sahipti.

ABD ise ülke dışından gelebilecek saldırıların önlenmesi ve ülke içindeki casusluk faaliyetlerine karşı koyma amaçlı istihbarat yürütmüştür. Bu politika çerçevesinde ülke sınırları içinde ve dünya genelinde bilgi toplama amaçlı istihbarat çalışmaları yürütmüştür. Her ne kadar bu amaçla faaliyet yürütülse de Pearl Harbor Saldırısını engelleyememiştir. Bu saldırının stratejik istihbarat başarısızlığı olarak kabul edildiğini çalışmanın stratejik istihbarat kısmında da bahsedilmiştir. Bu istihbarat başarısızlığı, ABD için stratejik istihbarat ve yeni istihbarat topluluğu kurulmasında en önemli kırılma noktalarından bir tanesidir. ABD'nin modern istihbarat yapılanmasına geçiş süreci de bu olay ile hız kazanmıştır. Modern ve sivil istihbarat topluluğu kurmak isteyen ABD, sürece hız vermiştir.

İkinci Dünya Savaşının sona ermesi ile uluslararası alanda yeni bir düzen ortaya çıkmıştır: Soğuk Savaş süreci. Soğuk Savaş dönemi istihbarat faaliyetlerinin tüm dünyaya yayılmasının önünü açmıştır. Savaşların artık "gri bölge" denilen istihbarat dünyasındaki mücadele ile devam ettiği bir dönem olmuştur.

Soğuk Savaş dönemi Türkiye'nin batı yanlısı politikaların arttığı bir dönem olarak kabul görmektedir. Bunun en önemli nedeni ise Sovyetler Birliğinin yayılmacı bir politika izlemesidir. Türkiye, Sovyetler Birliği çatısına girmek değil, batıdaki gibi demokratik bir ülke olmak istemektedir. ABD ise Sovyetler Birliğini tehdit olarak görmekte ve güvenlik politikasını Sovyetler ile mücadele olarak hedeflemiştir. Bu noktada Türkiye ve ABD ortak bir güvenlik politikasında buluşmaktadır.

Sovyetlerin etkisi iki ülkeyi iyi ilişkiler yürütme ve ortak faaliyetlerde bulunma doğrultusunda bir araya getirmiştir. İstihbarat konusunda gelişme

göstermek isteyen Türkiye, ABD istihbaratı ile iş birliğini tercih etmiştir. Sovyetlerin Türkiye üzerinde etkin olmasını istemeyen ABD'de Türkiye ile ortak istihbarat ilişkileri yürütmüştür. Bu ilişkiler dış politika ile desteklenmiştir. Marshall yardımları ve Truman Doktrinleri ile Türkiye ve ABD arasında yakınlaşma daha da ileri seviyelere ulaşmıştır.

Türkiye ve ABD, Sovyetler Birliğinin yaratmış olduğu tehdit ile istihbarat, güvenlik ve dış politikada birbirine yakın temas kurması, iki ülkenin güvenlik alanında en önemli konu olan istihbarat yapılanmasında da birbirinden etkilenerek benzer teşkilatlar kurması beklenmektedir. Çünkü bu yakınlaşmanın çok sıkı olduğu görülmektedir. Çalışmanın ikinci bölümündeki Soğuk Savaş zamanı Türk istihbaratı kısmında da bu sıkı yakınlaşmayı kanıtlayan konulara detaylı yer verilmiştir. Türkiye ve ABD'nin istihbarat iş birliği politikası çok yakın olmasına rağmen ilginç bir şekilde Türkiye'de ABD tarzı bir istihbarat yapılanmasına neden olmamıştır. Soğuk Savaş döneminde Türkiye ve ABD istihbarat yapılanmasındaki benzerlikler ve farklılıklar şu şekilde belirtilebilmektedir:

- ABD, iç ve dış istihbaratı ayırmış, 1947'de yapılan yenilikler ile dış istihbaratını geliştirmiştir. Başkan Truman'ın girişimleri ile dış istihbarat artık tamamen siviller tarafından yapılacak ve karar vericiler günlük istihbarat notları ile bilgilendirilecektir. Bu nedenle CIA'in ve Ulusal Güvenlik Konseyinin temelleri atılmıştır. İç istihbarat kadar, dış istihbarattan bilgiler toplanarak başkana aktarılacaktır.
- Türkiye ise dış istihbarat konusunda etkinlik göstememiş daha çok iç istihbarat alanına öncelik vermiştir. Bunun en önemli nedeni doğan ihtiyaçlardan kaynaklanmaktadır. Devletler, politikalarını oluştururken ihtiyaçları göz önüne almaktadır. Türkiye'nin Soğuk Savaş zamanında önceliği Sovyet etkisini ülke dışında tutmaktır. Bunun haricinde ihtiyaç duyduğu dış istihbarat konusunda faaliyet yaptığının önemli kanıtlarından biri 6-7 Eylül olaylarıdır. Türkiye, Kıbrıs ve Yunanistan'ı, bu ülkelerde yaşayan Türk ve Rumları ilgilendiren konuda üç ülkede birden istihbarat faaliyeti yürüttüğü çalışmada bahsedilmiştir.
- ABD, askeri ve sivil istihbaratta ayrımlar yaparak, Elektronik ve İnsana Dayalı İstihbaratını güçlendirmiştir. Bu gelişmelerin temeli 1941 yılına

dayanmaktadır. Modern istihbarat yapılanmasına geçiş sürecinde ABD Başkanı Roosevelt, bu konu da araştırma yapması ve rapor sunması üzere Donovan'ı görevlendirmiştir. Donovan ise yaptığı araştırma sonucunda İngiltere örnekli sivil kurumlarca yürütülmesi gereken stratejik istihbaratın önemini bahseden rapor hazırlamıştır. Bu rapor sonrası sivil istihbarat önem kazanmaya başlamış ve 1947'de artık tamamen sivil istihbaratın rol oynadığı iç ve dış istihbarat servisleri kurulmuştur.

- Türkiye ise bu alanlarda keskin gelişmeler gösterememiştir. Mevcut istihbarat kurumları revize edilmiştir. Karar vericilerin belirsizliklerini azaltmak ve karar almayı kolaylaştırmak amacıyla MİT yeniden yapılandırılmıştır. Yeni görev ve sorumluluklar verilerek MİT, artık doğrudan Başbakana bağlanmıştır. Türkiye'de Adnan Menderes ile Başbakan ön planda olmuş ve politikaları belirleyen, kararları alan yürütmenin en önemli makamı haline geldiği için MİT'in de Başbakana bağlanması uygun görülmüştür. Dış istihbarat konusunda ABD modelli bir yapılanma Soğuk Savaş zamanı Türkiye'de görülmemektedir. Soğuk Savaş zamanında da Türkiye'de sadece dış istihbarattan sorumlu bağımsız ve ayrı bir kurum kurulmamıştır. Dış istihbarat faaliyetleri MİT ve Dışişleri kanalı ile yürütülmüştür. Fakat, Türkiye dış politikada güçlü ittifaklar kurarak güvenlik politikalarını sağlamlaştırmıştır. Bunun en önemli kanıtı, Türkiye'nin Sovyetler Birliğine karşı kendini daha güvende hissetmek amacıyla NATO'ya katılması gösterilebilmektedir. Bunun haricinde CENTO gibi kurulan diğer bölgesel ittifaklara da dahil olarak güvenliğini arttırmıştır.
- ABD, Türk istihbaratını etkileyen, öncelik konusunu belirleyen konumdadır. ABD ve Türkiye yakınlaşmasının aşamalarını çalışmanın Soğuk Savaş Türk istihbaratı bölümünde de aşama aşama bahsedilmiştir. Yakınlaşmanın boyutu oldukça ileri giderek Türk istihbaratçılarının maaşları CIA tarafından ödendiğini gösteren birçok kanıt ortaya çıkmıştır. Bu konuda Yassıada Mahkemesine de yansımıştır. Yassıada'da bu konu Menderes'e sorulduğunda Menderes de bu konuyu doğrular açıklamalarda bulunmuştur. Menderes, bu yardımların iki servisin işbirliği yapma ve

bilgi alışverişi ile başladığı ve daha sonra ilişkinin başka boyutlara geçerek arttığını belirterek, bu durumun düzeltilmesini ama Amerikalılarında kırılmadan gerekli adımların atılması emrini verdiğini savunuyor. Ayrıca, gerekli emri verdikten sonrada bu konunun düzeltildiğini de savunmasında eklemiştir.

- Türkiye, ABD istihbaratından etkilenen konumunda olmuştur. İş birliğinin ötesinde istihbarat ve güvenlik konularından ABD'yi iç işlerini belirleme konumuna kadar yükseltmiştir. Bu ilişkileri ve CIA ile MAH'ın ilişkisindeki amacı daha önce Türkiye'de görev yapmış ABD ajanı Philip Agea'da doğrulamaktadır. Agea'ya göre; CIA ve Türk istihbaratı uzun yıllar yakın ilişki yürütmüşlerdir. Türk istihbaratının eğitimi ve gerekli malzemelerini CIA'in karşıladığını savunmaktadır. Agea'nın açıklamalarına göre CIA'in Türkiye'deki görevi Doğu Blok'unun operasyonlarını takip etmek ve ABD çıkarlarının ve güvenliğini tehdit etmesini önlemektir.
- Soğuk Savaş döneminde ABD, uluslararası alanda istihbaratı ABD'nin ulusal güvenlik ve çıkarları doğrultusunda kullanmıştır. Bu noktada Türkiye, Truman ve Marshall yardımları ile ABD'nin uluslararası güvenlik politikalarından etkilenen konumda yer almıştır.
- Türkiye, daha çok iç konularda ve iç meseleler ile bağlantılı olan dış politikalarda da istihbarat kullanımına gitmiştir. Bunun en belirgin özelliği 6-7 Eylül olayları ve Kıbrıs konusudur.
- ABD, ülke içerisinde FBI ile istihbaratını yürütme politikasına gitmiştir. Dış istihbaratı ise CIA ve askeri istihbarat servisleri ile yürütmüştür. FBI, Birinci Dünya Savaşına kadar ülke içinde önemli görevler üstlenmiş ve başarılı olmuştur. Bunun etkisiyle FBI'ın ülke içinde istihbarat faaliyetleri yürütmesine devam ettirilmiştir. FBI, kriminal ve espiyonaj faaliyetleri haricinde ulusal bankacılık, iflas, vatandaşlık suçları, dolandırıcılık, ulusal düzeydeki suçları takip, sınır bölgelerindeki kaçakçılık faaliyetler ile mücadele sorumluluğu da üstlenmiştir. CIA ise dünya çapına yayılan bir ağ oluşturmuştur. Bu ağ, bilgi toplama ve analiz ile başkanı ihtiyaç duyulan konularda bilgilendirmiştir.

- Türkiye, iç istihbarat ve kriminal istihbarat için Eminiyet Genel Müdürlüğüne bağlı bir kolluk istihbaratı yapılanmasına gitmiştir. Bu sayede polise istihbarat faaliyetlerinde bulunma imkanı verilmiştir. FBI ile benzerlik gösterse de sorumluluk alanlarında bazı farklılıklarda mevcuttur. 1932 yılında polise propaganda faaliyetleri, komünistlik ve komünist hareketleri, rejim aleyhi gizli yapılanmalar, askeri ve siyasi yabancı ajanlara karşı mücadele etme görevleri verilirken bu faaliyetlerin sorumluluğu da siyasi şube olarak adlandırılan birinci şubeye verilmiştir. Dış istihbarat görevini MAH/MİT servisi ile yürütmeyi hedeflemiştir.
- ABD, ülke içinde ve ülke dışında komünizm faaliyetlerine odaklanmıştır.
- Türkiye, genellikle ülke içinde yasa dışı sol örgütler ile mücadele konusuna öncelik vermiştir. Sol örgütlerinin çoğunluğu komünizm temelli olduğu görülmektedir. Bundan dolayı ülke içerisinde antikomünist bir istihbarat faaliyeti yürüttüğü de söylenebilmektedir.
- ABD, dış istihbarat servisleri ile örtülü faaliyetler, casusluk, antikomünist eylemler ve sabotaj eylemleri yöntemlerini aktif bir şekilde kullanmıştır. Domuzlar Körfezi Çıkartması ve U-2 uçakları ile Sovyet hava sahasından görüntü alınması casusluk ve örtülü faaliyetinin önemli örnekleridir.
- Türkiye, dış istihbaratta daha çok bilgi toplama yöntemi ile aktif olmuştur. Dış ülkelerden toplanan bilgilerin merkeze analiz veya raporlar ile aktarılmasıyla merkezde veri kaynağı oluşturmada etkin rol oynamıştır. Bunun haricinde bu çalışmada da bahsedilen 6-7 Eylül olayları ile içeride ve dışarıda örtülü faaliyetlerde de bulunmuştur. 6-7 Eylül olayları incelendiğinde istihbaratın önemli rol oynadığının kanıtları çalışmanın ilgili kısmında bahsedilmiştir.
- ABD, her başarısızlık ardından yeni gelişmeler ve reformlar yolunu tercih etmiştir. Bu sayede istihbaratını hem içinde bulunduğu çağa göre modernleştirmiş hem de krizleri fırsata dönüştürmüştür. Etkisiz istihbarat servislerinin yerine daha etkili ve modern istihbarat servisleri kurmuştur. Bu değişim genel olarak ABD istihbarat tarihinde görülmektedir. Fakat, istihbarat reformlarına verilen en önemli örnekler 1947 Ulusal güvenlik Yasası ve 2004'de çıkartılan Ulusal İstihbarat Reformu ve Terörü

Engelleme Yasasıdır. Bu iki yasada ABD istihbarat tarihinde büyük değişikliğinin tetikleyicisidir. Sivil istihbarat toplulukların kurulması, stratejik istihbaratın etkinliğinin artması bu iki yasa ile kuvvetlendirilmiştir. İki yasada büyük olaylar sonrası gelmiştir. Ulusal Güvenlik Yasası, Pearl Harbor saldırısı ve İkinci Dünya Savaşı sonrası istihbarat açıklarını giderme amaçlı iken Ulusal Reform Yasası, 11 Eylül saldırıları sonrasında terörle mücadele ve istihbarat başarısızlıklarının giderilmesini amaçlamıştır.

- Türkiye, başarısızlıkların ardından istihbarat yapılanmalarında önemli değişikliklere gitmemiştir. Dünya Savaşlarının yanı sıra Soğuk Savaş döneminde de büyük çapta bağımsız istihbarat servisleri kurmamıştır. Mevcut istihbarat servisleri üzerinde bazı yenileşme ve modernleşme yöntemini tercih etmiştir. Kolluk istihbaratının yetkilerini arttırmış ve MİT tekrar yapılandırılmıştır.
- ABD'de başarısız olan istihbarat servisleri genel de değiştirilmiş veya geri plana çekilmiştir. Örneğin, askeri istihbarat servisleri Soğuk Savaş döneminde geri plana çekilmiştir. Özellikle, dış istihbaratın sivil bir istihbarat servisi (CIA) tarafından yürütülmesi kararlaştırılmıştır.
- Türkiye'de başarısız istihbarat politikaların sonucunda istihbarat servisleri değil, siyasiler değişmiştir. Örneğin, 1950-1960 yılları Menderes döneminde yaşanan başarısız istihbarat politikaları da Menderes'in Yassıada'da yargılanmasına neden olmuştur.

İstihbarat denetimi, her ne kadar demokratik ülkelerde görülmesi beklenen bir konu gibi görünse de istihbarat servislerinin gelişmesi açısından her ülke tarafından uygulanması gereken bir konu olarak ön plana çıkmaktadır. İstihbarat denetiminin tek başına olması yeterli görülmemektedir. Denetim ile beraber yaptırımın da olması istihbarat servisleri üzerinde bir denge ve fren sistemi oluşturmaktadır. İstihbarat çalışanları kanunsuz bir olaya veya suça karıştığı zaman hesap verebileceğini ve sonuç olarak bir yaptırım ile karşılaşabileceğini bildiği vakit, bu konu kanun dışına çıkılmasında bir caydırıcılık oluşturacaktır.

Türkiye ve ABD, istihbarat yapılarını geliştirirken istihbaratın denetimi konusunda da tecrübeler edinmiş ve bu konuya önem vermiştir. İki ülkenin istihbarat

denetim mekanizmaları bazı farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıklar birçok nedenlerden kaynaklansa da ülkelerin idari ve yönetim yapılarının etkileri daha çok ön plana çıkmaktadır. ABD, başkanlık sisteminde yönetilirken, Türkiye ise parlamenter sistemde yönetilmektedir. Bu nedenden dolayı ABD'de olan bazı denetim mekanizmaları Türkiye'de görülmemesi normal kabul edilmektedir. Bu noktada önemli olan konu istihbarat denetimin etkinliği ve kullanışlılığıdır.

ABD, yaşanan istihbarat alanındaki Watergate, ve Domuzlar Körfezi Çıkartması gibi şoklar üzerine hem yürütme hem de yasama alanında istihbarat denetim mekanizmaları kurmuştur. Özellikle, Kongre tarafından bu istihbarat denetimleri etkili bir şekilde kullanılmıştır. İstihbarat alanında hem istihbarat servislerinin hem de yürütmenin başında bulunan ABD Başkanının Kongreye hesap verilebilirliğini etkinleştirmişlerdir.

Türkiye'de ise istihbarat denetimini etkinlik gösterememiştir. İstihbarat denetimleri kurumlar içerisinde idari seviye de ya da olay adli boyutta ise hem idari hem adli seviye de yürütülmüştür. 2014 senesinde 6532 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanununda değişiklik yapılarak TBMM bünyesinde Güvenlik ve İstihbarat Komisyonu kurulmuştur.

İstihbarat denetiminin uygulanabilirliği ve istihbarat faaliyetlerinde hesap verilebilirlik açısından bakıldığında iki ülke arasında da fark ön plana çıkmaktadır. ABD, istihbarat faaliyetlerini idari boyut haricinde Yasama açısından da etkin bir şekilde denetlediği görülmektedir. Türkiye'de ise bu durum ABD'ye kıyasla daha geri planda olduğu göze çarpmaktadır.

ABD'nin Türkiye kıyasla dış istihbaratı önemli derece de geliştirdiği ön plana çıkmaktadır. Özellikle, Birinci Dünya Savaşının ardından ABD'nin uluslararası alanda etkin rol oynamaya başlaması ve Soğuk Savaş ile beraber iki kutuplu bir dünyada "süper güç" olarak kabul edilmesi ABD'yi dış istihbarat konusunda gelişmelere zorlamıştır. Bundan dolayı, dış istihbarat konuları ile ilgilenen bağımsız ve sivil bir istihbarat servisi kurmuşlarıdır. Ayrıca, askeri istihbarat ve elektronik istihbarat alanlarında da dış istihbarata yönelik geliştirmeler yapmışlardır.

Türkiye, dış istihbarat konusunda bağımsız ve sivil veya askeri bir istihbarat servisi kuramamıştır. Bunun yerine mevcut istihbarat servislerinin bünyesinde dış istihbarat ile ilgilenmesi amacıyla birimler kurulmuştur. Türkiye'de dış istihbarat konularında MİT görevlendirilmiştir. 2937 sayılı kanununa eklenen maddeler ile MİT'e dış güvenlik ve dış istihbarat konularında yetki ve sorumluluk verilmiştir.

ABD ve Türkiye'nin istihbaratı ulusal güvenliklerini sağlama konusunda ülke içinde de etkin kullandığı görülmektedir. ABD'nin FBI ile kriminal ve daha üst düzeyde bir istihbarat yapılanma oluşturması ve ülke içinde casusluk, karşı casusluk, istihbarata karşı koyma gibi konulara önem verdiği görülmektedir. Türkiye'de ise Milli İstihbarat Teşkilatı ve Emniyet Genel Müdürlüğü çatısı altında kolluk istihbaratı ile bu faaliyetler yürütülmektedir.

KAYNAKÇA

Aarclibrary, (2014), *Church Committee Reports*, http://www.aarclibrary.org/publib/church/reports/contents.htm (E.T: 22 Mayıs 2016).

Acar Ünal ve Urhal Ömer, (2007), *Devlet Güvenliği İstihbarat ve Terörizm*, Ankara: Adalet Yayınevi.

Acar Ünal, (2011), *İstihbarat*, 1. Baskı, Ankara: Akçağ Yayın.

Akıntarih, (2016), Cumhuriyet Döneminde Doğu'da Çıkan İsyanlar, http://www.akintarih.com/turktarihi/cumhuriyetdonemi/isyanlar.htm (E.T: 06 Nisan 2016).

American Civil War, (2011), Military Intelligence During America's Civil War, Agustos 2011, http://www.americancivilwar.asn.au/meet/2011_08_15%20military%20intelligence%20paper%20SydACWRT.pdf (E.T: 28 Nisan 2016).

Ankara Barosu, (2013), *Türk İstihbarat Tarihi ve Atatürk*, Atatürk Özel Sayısı.

Apuhan Recep Şükrü, (2010), *27 Mayıs'tan Yassıada Mahkemelerine Menderes, Resmi Tarihi Değiştirecek Belgeler*, 4. Baskı, İstanbul: Timaş Yayınları.

Archieves, (2016), *Records of the Office of Strategic Services (Record Group 226)*, https://www.archives.gov/research/military/ww2/oss/ (E.T: 20 Nisan 2016).

Arı Tayyar, (2010), *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, 6. Baskı, Bursa: MKM Yayın.

Atatürkdevrimleri, (2010), 31 Mart Olayı Nedenleri ve Sonuçları, 08 Agustos 2008, http://www.ataturkdevrimleri.com/yazi-656-31-mart-olayi-nedenleri-ve-sonuclari.html (E.T: 03 Nisan 2016).

Atay Mehmet, (2000), "Amerika Birleşik Devletleri Milli Güvenlik Örgütlenmesi", *Avrasya Dosyası, ABD Özel Dosyası*, 6(2), ss. 106-120.

Aydın Mesut, (1989), "Hamza Grubu 23 Eylül 1920- 5 Aralık 1920", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 3, ss.371-394.

Aydın Nurullah, (2008), *İşte İstihbarat*, 1. Baskı, İstanbul: Kumsaati Yayın Dağıtım.

Bahar İlhan, (2009), *Teşkilat-ı Mahsusa MİT ve İstihbarat Örgütleri*, 1. Baskı, İstanbul: Kumsaati Yayınları.

Bardakçı Murat, (2012), "Kemal Bey! Enver Paşa Türkçü veya Turancı değil, İslamcı idi", 15 Temmuz 2012, http://www.haberturk.com/yazarlar/murat-bardakci/759042-kemal-bey-enver-pasa-turkcu-veya-turanci-degil-islamci-idi (E.T: 03 Nisan 2016).

Barlow G. Jeffrey, (2009), *The U.S. Navy and National Security Affairs, 1945-1955,* Standford California.

Benson Luis Robert, (1997), *A History of U.S. Communications Intelligence During World War II: Policy and Administration*, 8. Baskı, National Security Act.

Berkowitz Bruce, (2011), *The National Reconnaissance Office at 50 Years: A Brief History*, Washington: National Reconnaissance Office.

Bimfort Martin, (2011), "A Definiton of Intelligence", 3 Agustos 2011, https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/kent-csi/vol2no4/html/v02i4a08p_0001.htm (E.T: 07 Ocak 2016).

Bingöl Oktay, (2014), "ABD Ulusal Güvenlik Stratejisinin Küresel Uygulayıcıları: Coğrafi Muharip Komutanlıklar", *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 10(19), ss. 133-166.

Blackaby Frank, (1996), *The Arms Races and Arms Control, Untied Kingdom*, İsveç: SIPRI.

Blum William, (1995), *Killing Hope U.S. Millitary and CIA Interventions Since World War II*, London.

Britannica, (2016), "Monroe Doctrine", 15 Nisan 2016, http://global.britannica.com/event/Monroe-Doctrine (E.T: 19 Nisan 2016).

Chalou C. George, (1992), *The Secrets War The Office of Strategic Services in World War II*, 1. Baskı, Washington.

Chertoff Micheal, (2011), "9/11: Before and After", *Homeland Security Affairs*, S.7,

Chesbro Micheal, (2014), "A Brief History of U.S. Intelligence, http://www.abchs.com/ihs/SUMMER2014/ihs_articles_1.php (E.T: 29 Nisan 2016).

CIA, (2008a), *Cyber Threats and the U.S. Economy*, 23 Şubat 2000, https://www.cia.gov/news-information/speeches-testimony/2000/cyberthreats_022300.html (E.T: 12 Ocak 2016).

CIA, (2013a), *Intelligence: Open Source Intelligence*, 30 Nisan 2013, https://www.cia.gov/news-information/featured-story-archive/2010-featured-story- archive/open-source-intelligence.html (E.T: 12 Ocak 2016).

CIA, (2013b), *Intelligence Cycle*, 23 Mart 2013, https://www.cia.gov/kids-page/6-12th-grade/who-we-are-what-we-do/the-intelligence-cycle.html (E.T: 19 Ocak 2016).

CIA, (2013c), *History of American Intelligence*, 23 Mart 2013, https://www.cia.gov/kids-page/6-12th-grade/operation-history/history-of-american-intelligence.html (E.T: 28 Nisan 2016).

CIA, (2013d), *A Look Back… The National Security Act*, 30 Nisan 2013, https://www.cia.gov/news-information/featured-story-archive/2008-featured-story- archive/national-security-act-of-1947.html (E.T: 03 Mayıs 2016).

Çınar Bekir, (1997), *Devlet Güvenliği, İstihbarat ve Terör*, 1. Baskı, Ankara: Sam Yayınları.

Cline S. Ray, (983), *The Intelligence War*, London.

Çolak İhsan, (2016), "Moskova Antlaşmasına Giden Yol, Milli Mücadele Dönemi TBMM Bolşevik İlişkileri", http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-49/moskova-antlasmasina-giden-yol-milli-mucadele-donemi-tbmm-bolsevik-iliskileri (E.T: 03 Nisan 2016).

Congress Bill, (1978), *National Intelligence Reorganization and Reform Act*, 2 Eylül 1978, https://www.congress.gov/bill/95th-congress/senate-bill/2525 (E.T: 22 Mayıs 2016).

Defense, (2016), *Secretary of Defense Speech*, 5 Nisan 2016, http://www.defense.gov/News/Speeches/Speech-View/Article/713736/remarks-on-goldwater-nichols-at-30-an-agenda-for-updating-center-for-strategic (E.T: 22 Mayıs 2016).

Değerli Esra Sarıkoyuncu, (2010), "Amerikan Basınında Doğu İsyanları 1925-1938", *Gazi Akademik Bakış*, 3(6), ss. 97-121.

Demir Şerif, (2007), "Adnan Menderes ve 6/7 Eylül Olayları", *İstanbul Üniversitesi Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*, 12, ss. 37-63.

Deparment of Jusitce, (2001), *The USA Patriot Act: Preserving Life and Liberty*, https://www.justice.gov/archive/ll/highlights.htm (E.T. 16 Haziran 2016)

Deparment of Justice, (2004), *The Intelligence Reform and Terrorism Prevention Act,* https://it.ojp.gov/PrivacyLiberty/authorities/statutes/1282 (E.T. 16 Haziran 2016)

Dilek Güven, (2005), *Cumhuriyet Dönemi Azınlık Politikaları Bağlamında 6-7 Eylül Olayları*, 1. Basım, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Dilek Mehmet Sait, (2010), "ABD Başkanı Dwight David Eisenhower'ın (Ike) Aralık 1959'da Türkiye Ziyareti", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 46, ss. 295-332.

Director of National Intelligence, (2004), *Who we are,* https://www.dni.gov/index.php/who-we-are (E.T. 16 Haziran 2016)

Donovan William J., (2008), "COI Came First" 28 Haziran 2008, https://www.cia.gov/library/publications/intelligence-history/oss/art02.htm (E.T: 20 Nisan 2016).

EGM, (2016), *Osmanlılarda Polis (1845-1879 Dönemi) (Polis Teşkilatı Kanunu),* https://www.egm.gov.tr/Sayfalar/1845-1879Donemi.aspx (E.T: 10 Nisan 2016).

Emniyet Genel Müdürlüğü, (2001), *Sol Terör Faaliyetleri*, Ankara: İDB Yayınları No: 69.

Encyclopedia, (2005), Iran-Contra Affair, http://www.encyclopedia.com/topic/Iran-contra_affair.aspx (E.T: 22 Mayıs 2016).

Erim Nihat, (1953), *Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri Cilt: 1 Osmanlı İmparatorluğu Antlaşmaları*, Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.

Erkan Muzaffer ve Dilmaç Sabri, (2001), *Devlet Güvenlik ve İstihbarat,* Ankara: Emniyet Genel Müdürlüğü İDB Yayınları No: 75.

Eroğlu Haldun, (2003), "Klasik Dönemde Osmanlı Devletinin İstihbarat Stratejileri", *Ankara Üniversitesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, 22(34), ss. 11-33.

E-Tarih, (2016), Mühimme Defteri, http://www.e-tarih.org/sozluk.php?sd=sozlukdetay&id=309 (E.T: 02 Nisan 2016).

Fas, (1996), The Evolution of the U.S. Intelligence Community- An Historical Overwiev, http://fas.org/irp/offdocs/int022.html (E.T: 28 Nisan 2016).

FBI, (2016), *Intelligence Defined*, https://www.fbi.gov/about-us/intelligence/defined (E.T: 07 Ocak 2016).

FBI, (2016b), *Intelligence Collection Diciplines (INTs),* https://www.fbi.gov/about-us/intelligence/disciplines (E.T: 11 Ocak 2016).

FBI, (2016c), *A Brief History of the FBI*, https://www.fbi.gov/about-us/history/brief-history/brief-history (E.T: 20 Nisan 2016).

Felek Burhan, (1970), "31 Mart İstanbul, 11 Gün Asiler Elinde Kaldı", 13-14 Nisan 1970, http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/GununYayinlari/grJByQo6F0BGoJh3ux_x2F_nQg_x3D__x3D_ (E.T: 03 Nisan 2016).

Finley P. James, (Ed.), (1995), *U.S. Army Millitary Intelligence History: A Sourcebook*, Arizona: U.S. Army Intelligence Center.

Foia, (1955a), Current Intelligence Bulletin, 8 Eylül 1955, http://www.foia.cia.gov/sites/default/files/document_conversions/89801/DOC_0005718999.pdf (E.T: 09 Nisan 2016).

Foia, (1955b), Anti-Menderes Group Among DP Deputies in the Grand National Assembly, 23 Kasım 1955, http://www.foia.cia.gov/sites/default/files/document_conversions/89801/DOC_0005199136.pdf (E.T: 09 Nisan 2016).

Freedman Lawrance, (1986), *US Intelligence and The Soviet Strategic Threat*, 2. Baskı Hong Kong.

Friedman Uri, (2012), "The Ten Biggest American Intelligence Failures", 3 Ocak 2012, http://foreignpolicy.com/2012/01/03/the-ten-biggest-american-intelligence-failures/ (E.T: 20 Nisan 2016).

Gazetevatan, (2009), PKK'nın İlk Eylemi Eruh'ta Gerçekleşmişti, 15 Agustos 2009, http://www.gazetevatan.com/pkk-nin-ilk-eylemi-eruh-ta-gerceklesmisti-254036-gundem/ (E.T: 28 Şubat 2016).

Gerald K. Haines, (2008), "The Pike Committee Investigations and The CIA", 27 Haziran 2008, https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/csi-studies/studies/winter98_99/art07.html (E.T: 22 Mayıs 2016).

Gill Peter; Marrin Stephan ve Phytian Mark, (Ed.), (2009), *Intelligence Theory*, New York: Routledge.

Glantz J. Edward, (2011), "Guide To Civil War Intelligence", *Journal of U.S. Intelligence Studies*, 18(2), ss. 55-59.

Göç Eray, (2013), "Türk İstihbaratının Tarihsel Gelişimi", *Çankırı Karatekin İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(2), ss. 85-111.

Gültapoğlu Fatih, (1991), "Psikolojik Harekat", 1 Haziran 1991, http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/GununYayinlari/ea3xqWNuEYrU0nZs4K2ARQ_x3D__x3D_ (E.T: 09 Nisan 2016).

Güney Remzi, (2008), *Osmanlı'nın Son Döneminden Cumhuriyet Dönemine İstihbarat Teşkilatlarının Tarihi Süreçleri ve Polis İstihbarat Tarihi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Haber7, (2009), TPOA'ya Uydudan Petrol Taraması, 12 Temmuz 2009, http://ekonomi.haber7.com/ekonomi/haber/419260-tpaoya-uydudan-petrol-taramasi (E.T: 04 Şubat 2016).

Haber7, (2014), Abdülhamit'ten Hakan Fidan'a MİT'in Tarihi, 14 Mart 2014, http://www.haber7.com/guncel/haber/1137120-abdulhamidden-hakan-fidana-mitin- tarihi (E.T: 08 Nisan 2016).

Hale William, (2003), *Türk Dış Politikası 1774-2000*, İstanbul: Mozaik Yayın.

Herman Michael, (1996), *Intelligence Powe in Peace and War*, United Kingdom: Cambridge Press.

Hiçyılmaz Ergun, (1994), *Osmanlıdan Cumhuriyete Gizli Teşkilatlar*, 1. Baskı, İstanbul: Altın Kitaplar Yayın.

History, (2009), Bay of Pig Invasion, http://www.history.com/topics/cold-war/bay-of-pigs-invasion (E.T: 21 Mayıs 2016).

History, (2010), Cuban Missile Crises, http://www.history.com/topics/cold-war/cuban-missile-crisis (E.T: 05 Mayıs 2016).

History, (2011), Spying In The Civil War, http://www.history.com/topics/american-civil- war/civil-war-spies (E.T: 28 Nisan 2016).

Holt M. Pat, (1995), *Secret Intelligence and Public Policy*, United States of America: Congressional Quarterly.

Hosenball Mark, (2015), "CIA to Make Sweeping Changes, Focus More On Cyber Ops: Agency Chief", 6 Mart 2015, http://www.reuters.com/article/us-usa-cia-idUSKBN0M223920150306 (E.T: 12 Ocak 2016).

Hulnick S. Arthur, (2007), "What's Wrong With The Intelligence Cycle," Loch K. Johnson, (Ed.), *Strategic Intelligence,* United States of America: Greenwood Publishing Group, ss.1.

Hür Ayşe, (2015), "6-7 Eylül 1955 Yağması ve 1964 Sürgünleri, 6 Eylül 2015, http://www.radikal.com.tr/yazarlar/ayse-hur/6-7-eylul-1955-yagmasi-ve-1964- surgunleri-1428641/ (E.T: 09 Nisan 2016).

Hürriyet, (2007), Teröristler Üstleri 'Google Earth'den Buluyor, 13 Ocak 2007, http://www.hurriyet.com.tr/teroristler-usleri-google-earthden-buluyor-5772244 (E.T: 15 Ocak 2016).

Hürriyet, (2016), MİT'in Casusluk Müzesi, http://fotoanaliz.hurriyet.com.tr/galeridetay/74309/4369/1/mitin-casusluk-muzesi (E.T: 11 Ocak 2016).

İDB, (2016a), *İstihbarat ve Önemi*, http://www.istihbarat.pol.tr/Sayfalar/Istihbarata-%C4%B0liskin.aspx (E.T: 11 Ocak 2016).

İDB, (2016b), *Tarihçe,* http://www.istihbarat.pol.tr/Sayfalar/Tarihce.aspx (E.T: 11 Ocak 2016).

İDB, (2016c), *Tarihçe,* http://www.istihbarat.pol.tr/Sayfalar/Tarihce.aspx (E.T: 10 Nisan 2016).

İlter Erdal, (2002), *Milli İstihbarat Teşkilatı Tarihçesi*, Ankara: MİT Basım Evi.

İlter Erdal, (2002a), "Osmanlılarda İstihbarat (XIV.-XX. Yüzyıllar)", *Avrasya Dosyası, İstihbarat Özel*, 8(2), ss. 233-254.

İnan Ayşe Afet, (1999), *Mustafa Kemal Atatürk'ün Karlsbad Hatıraları*, İstanbul: Yeni Gün Haber Ajansı Yayın.

Johnson K. Loch ve Wirtz J. James, (2004), *Strategic Intelligence Windows Into a Secret World An Anthology*, California: Roxbury Publishing Company.

Johnson K. Loch, (2007), *Strategic Intelligence*, 1. Baskı, United States of America: Greenwood Publishing Group.

Johnson K. Loch, (2009), *Handbook of Intelligence Studies*, New York: Routledge.

Kalın İbrahim, (2016), "Vekalet Savaşları ve Ortadoğunun Geleceği" http://www.ibrahimkalin.com/test/vekalet-savaslari-ve-ortadogunun-gelecegi/ (E.T: 28 Şubat 2016).

Karabacak Tuğrul, (2002), "İstihbarat Biriminin Çalışma Yöntemleri", *Avrasya Dosyası,* 8(2), İstihbarat Özel Sayısı

Karan Kaya, (2015), *Geçmişten Günümüze Türk İstihbarat Teşkilatı*, 4. Baskı, Ankara: Kripto Yayınları.

Karen Holzhausen, (1992), U.S. President's Commission On CIA Activities Within The United States: Files (1947-1974) 1975, 31 Mayıs 1992, https://www.fordlibrarymuseum.gov/library/guides/findingaid/U.S.%20President's%20Commission%20on%20CIA%20Activities%20within%20the%20United%20States%20-%20Files.htm (E.T: 22 Mayıs 2016).

Kurtcephe İsrafil, (1993), "Teşkilat-ı Mahsusa Belgelerine Göre 1917 Rus İhtilali Sırasında Türkistan", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 12, ss. 394-409.

Lowenthal M. Mark, (2009), *Intelligence From Secrets to Policy*, Washington: CQ Press.

Lowenthal, Mark M. (2013) A Disputation on Intelligence Reform and Analysis: My 18 Theses, International Journal of Intelligence and Counterintellgence, 26:1

McDowell Don, (2009), *Strategic Intelligence*, United States of America: Scarecrow Press.

Mevzuat, (1983), Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu, 1 Kasım 1983, http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2937.pdf (E.T: 09 Nisan 2016).

Milliyet, (1955), Örfi İdare İlan Edildi, 7 Eylül 1955, http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/GununYayinlari/uDexA0Puf91TkipE_x2F_PObHA_x3D__x3D_ (E.T: 09 Nisan 2016).

Milliyet, (2014), Siber Saldırı Nedir?, 29 Aralık 2012, http://www.milliyet.com.tr/sibel-saldiri- nedir--teknoloji-1991343/ (E.T: 12 Ocak 2016).

MİT, (2016), *İstihbarat Oluşumu*, http://www.mit.gov.tr/isth-olusum.html (E.T: 19 Ocak 2016).

NSA, (2016), *Frequently Asked Questions*, https://www.nsa.gov/about/faqs/about-nsa- faqs.shtml (E.T: 05 Mayıs 2016).

O'Neal Micheal J., (2004), "United States Intelligence, History", http://www.encyclopedia.com/doc/1G2-3403300784.html (E.T: 19 Nisan 2016).

Öğün Baybars, (2011), "İstihbaratta Açık kaynakların Önemi", 20 Temmuz 2011, http://www.21yyte.org/tr/arastirma/amerika-arastirmalari-merkezi/2011/07/20/6236/istihbaratta-acik-kaynaklarin-onemi (E.T:13 Ocak 2016).

Oran Baskın, (1996), "Türk Dış Politikası: Temel İlkeleri ve Soğuk Savaş Ertesindeki Durumu Üzerine Notlar", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 51(1), ss.353-370.

Orkun Hüseyin Namık, (1936), *Eski Türk Yazıtları"*, İstanbul: Devlet Basımevi.

Özdağ Ümit, (2002), "Strategic İstihbarat", Avrasya Dosyası, İstihbarat Özel, 8(2), ss. 109-149.

Özdağ Ümit, (2008), *İstihbarat Teorisi*, Ankara: Kripto Yayın.

Özdağ Ümit, (2015), *İstihbarat Teorisi*, 10. Baskı, Ankara: Kripto Yayın.

Özkan Tuncay, (2004), *MİT'in Gizli Tarihi*, 17. Baskı, İstanbul: Alfa Yayım.

Pehlivanlı Hamit, (1992), *Kurtuluş Savaşı İstihbaratında Askeri Polis Teşkilatı*, Ankara: Genelkurmay Basımevi No: 92/7.

Pisani Sallie, (1991), *The CIA and Marshall Plan*, Kansas: Kansas University Pess.

Prunckun Hank, (2010), *Handbook of Scientific Methods of Inquiry for Intelligence Analyses*, United Kingdom: Scarecrow Press.

Resmi Gazete, (1932), Polis Teşkilatı Kanunu, 6 Temmuz 1932, http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/2143.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/2143.pdf (E.T: 10 Nisan 2016).

Resmi Gazete, (1937), Emniyet Teşkilatı Kanunu, 12 Haziran 1937, http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/3629.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/3629.pdf (E.T: 10 Nisan 2016).

Resmi Gazete, (1943), Başvekalet Teşkilatı Hakkında Kanun, 29 Haziran 1943, http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/5442.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/5442.pdf (E.T: 09 Nisan 2016).

Resmi Gazete, (1954), Başvekalet Teşkilatı Hakkında Kanun, 17 Mart 1954, http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8660.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8660.pdf (E.T: 09 Nisan 2016).

Resmi Gazete, (1965), Milli İstihbarat Teşkilat Kanunu, 22 Temmuz 1965, http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/12055.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/12055.pdf (E.T: 09 Nisan 2016).

Sabah, (2016), MİT'in Tarihi, http://www.sabah.com.tr/galeri/turkiye/mitin_tarihi/118 (E.T: 08 Nisan 2016).

Şenel Muazzez ve Şenel A. Turhan, (1970), *Strategic İstihbarat*, Ankara: Emniyet Genel Müdürlüğü Önemli İşler Müdürlüğü Yayın No: 11.

Şenel Muazzez ve Şenel A. Turhan, (1997), *İstihbarat ve Genel Güvenlik Konularımız*, Ankara: Emniyet Genel Müdürlüğü İDB Yayınları No: 56.

Seren, Merve (2016), Stratejik İstihbaratın Güvenlik Stratejileri ve Politikaları Açısından Yeri ve Önemi, Yanyınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Polis Akademisi.

Seydi Süleyman, (2006), *1939-1945 Zor Yıllar! 2. Dünya Savaşı'nda Türkiye'de İngiliz-Alman Propaganda ve İstihbarat Savaşı*, 1. Baskı, Ankara: Asil Yayın.

Şimşek Erdal, (2012), *Türkiye'de İstihbaratçılık ve MİT*, İstanbul: Kumsaati Yayın.

Sönmez Ali, (2005), "Polis Meclisinin Kuruluşu ve Kaldırılışı (1845-850)", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, 24(37), ss. 259-275.

Stoddard H. Philip, (2003), *Teşkilat-ı Mahsusa*, 3. Baskı, İstanbul: Arma Yayın.

Takvim, (2010), MİT'in Maaşını 1973'e Kadar CIA Ödedi, 2 Ekim 2010, http://www.takvim.com.tr/yazi_dizisi/2010/10/02/mitin_maasini_1973e_kadar_cia_odedi (E.T: 08 Nisan 2016).

TDK 2016 http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.57005f26255b01.04574593 (E.T: 03 Nisan 2016).

Tezsever Serhat, (1998), *Milli Güvenliğimiz İçinde İstihbarat*, İstanbul.

Tılısbık Niyazi ve Akbal Özdemir, (2006), *İstihbarat ve Türkiye*, 1. Baskı, Konya: İKİA Yayıncılık.

Türkmen Zekeriya, (2000), "30 Ekim 1918 Tarihli Mondros Ateşkes Antlaşmasına Göre Türk Ordusunun Kuruluş ve Kadrosuna Bir Bakış", *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 11, ss. 615-632.

Warner Michael, (2014), *The Rise and Fall of Intelligence An Intenational Security History*, Washington: Georgetown University Press.

Warner Micheal, (1996), "The Creation of the Central Intelligence Group", https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/kent-csi/vol39no5/pdf/v39i5a13p.pdf (E.T: 03 Mayıs 2016).

Warner Micheal, (2008), "Wanted: A Definton of Intelligence", 27 Haziran 2008, https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/csi-studies/studies/vol46no3/article02.html#fn9 (E.T: 07 Ocak 2016).

Washingtonpost, (2016), The Watergate Story, http://www.washingtonpost.com/wp-srv/politics/special/watergate/part1.html (E.T: 21 Mayıs 2016).

Weiner Tim, (2008), *The History of The CIA*, New York.

Whitehouse, (2016), *National Security Council*, https://www.whitehouse.gov/administration/eop/nsc/ (E.T: 03 Mayıs 2016).

Yağar Hasan, (2016), "Osmanlı Polis Teşkilatı ve Yenileşme Süreci", https://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=293928 (E.T: 10 Nisan 2016).

Yeniakit, (2015), Alparslan Türkeş 27 Mayıs Darbesini Böyle Duyurdu, 27 Mayıs 2015, http://www.yeniakit.com.tr/haber/alparslan-turkes-27-mayis-darbesini-boyle-duyurdu-70636.html (E.T: 08 Nisan 2016).

Yılmaz Sait, (2007), *21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat*, 2. Baskı, İstanbul: Milenyum Yayınları.

Yılmaz Sait, (2014), *ABD İstihbaratı 1947-2014*, 2. Baskı, Ankara: Kripto Yayın.

Yılmaz Sait, (Ed.), (2015), *İstihbarat Bilimi*, 4. Baskı, Ankara: Kripto Yayın.

Yost Graham, (1989), *The CIA*, 1. Baskı, New York.

Yüksel Ahmet, (2013), *II. Mahmud Devrinde Osmanlı İstihbaratı*, 1. Baskı, İstanbul: Kitap Yayınevi.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı	**:** Mehmet Demirbaş
Doğum Yeri	**:** İstanbul
Mesleği	**:** Araştırma Görevlisi

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi	**:** Bilkent Üniversitesi
Yüksek Lisans Öğrenimi	**:** Polis Akademisi
Bildiği Yabancı Diller	**:** İngilizce
Yabancı Dil Puan ve Türü	**:** YDS 78

İletişim

E-Posta	**:** mehmetdemirbas88@gmail.com

Tarih	**:** 2017